

ఇప్పుటి కేనిమి జేండ్ల క్రిందట నా పెద్ద మామగారయిన బహు శ్రీ గోళ్ళపల్లె శంకరశాస్త్రిలవారు నాతో మాటలాడుచుండినపుడు ప్రస్తావన నొక శ్లోకము చెప్పినారు. ఆ శ్లోక మెచ్చటిదని ప్రశ్నింప నగస్త్యభారతములోనిదనిన్ని తమపిన్నతనంబున బాలురెల్లరు దానిని బాతముగఁ జరుపుచుండిరనిన్ని చెప్పినారు. అందుపైన నేను చెన్నపట్టణమునకు వ్రాసి పన్నెండుసార్ల గ్రంథము వ్రాయించి తెప్పించితిని చచ్చిన గ్రంథములో దప్పులుంటయిగాక కొన్ని శ్లోకములు లేకయుఁ గొన్ని శ్లోకములలో నొక్కటి రెండు చరణములు లేకయునుండినవి. వాని నాంధ్రీకరించుట కష్టమనియెంచి శ్లోకాభిప్రాయము వచ్చినఁజాలుననియెంచి యాజుస్థల లాంధ్రీకరించితిని. చక్కనిప్రతి దొరకునంతవఱకు ముద్రాభాగమాంధ్రీకరింపటకు నిష్టములేక మానితిని. శుద్ధప్రతిపై ముద్రాభాగమునకు నామిద్రులకు వ్రాసినాడను. మూలమునందు శ్లోకములు లేనివి నేరుగొన్ని పద్యములుకూర్చి సందర్భము మాజనములయొసర్చి నాను. కొన్ని శ్లోకములు చంపూభారతమునుండియు గొన్ని శ్లోకములు పోతయొక బాలభారతమునుండియు నాంధ్రీకరించినాడను. అవియెన్నియున

ప్రథమా శ్వాసములోని పద్యములు ౨, ౫, ౮, ౧౩, ౨౩ అను రసంహ బాలభారతమునుండియు

ప్రథమా శ్వాసములోని పద్యములు ౧౨౩, ౧౨౪, ౧౨౫, ౧౨౬, ౧౨౭ పద్యములున్న

ద్వితీయా శ్వాసములోని ౪, ౧౫౬ పద్యములున్న

తృతీయా శ్వాసములోని ౧౨౭, ౧౪౬, ౧౫౦ పద్యములున్న

చంపూభారతము నుండియు నాంధ్రీకరింపఁబడినవి.

(2) నావద్దనుండు పుస్తకములో “అగస్త్య కృతబాలభారత” మనియున్నది. ఈయగస్త్యతెవరయినది వీరితండ్రియెవరయినది తెలియకయున్నది. ఈవివరములు చక్కఁగఁగోధించి ముండువ్రాసె యత్నించినాను.

(3) పూర్వకాలపు సంస్కృత మహాకవులశ్లోకముల నాంధ్రీకరించు వారక్షరక్షరమున్న ప్రతివాక్యమున్న నాంధ్రీకరించుటకంటె ను శ్లోకాభిప్రాయంబు చక్కఁగఁదెలియు లాగొనరించినఁ జాలునని నాయభిప్రాయంబు. ఈవిషయంబున ఫ్రాన్సుదేశపు మహాకవి “బోయి లో” అనునతని తాత్పర్యవాక్యజాలములను బాలింగు బ్రోకను యింగ్లిషుపండితుడీ క్రిందవివరించినరీతి వ్రాసినాడు.

“To translate survilely into modern language an ancient author, phrase by phrase, and word by word, is preposterous: nothing can be more unlike the original than such a copy”

(4) నాపద్యములందు సంస్కృత శ్లోకాభిప్రాయంబుచక్కఁగ వెలివడకయుండినచో నట్టివానిని బండితులగువారు నామైగరుణఁబూని తెలివినయెడల వానిని మరల నొకతూరి గమనించి చూచి సంస్కరించెనను.

(5) నావంశానుక్రమణిక వ్యాఖ్యానకర్తలని జగత్ప్రసిద్ధిగాంచిన కోలాచల మల్లినాథసూరి గారినుండి యాంధ్రమునఁ బద్యరూపముగాను ఆంగ్లేయభాషను గద్యరూపముగాను వ్రాయఁబడినది.

HISTORY OF KOLACHALAM FAMILY

FROM

Mallinatha Suri the Great Commentator.

Mr. K. P. Trivedi, Professor of Oriental Languages, Elphinston and Deccan Colleges, asked me in 1901 for certain information regarding the great commentator, Kolachala Mallinatha Suri. I wrote to him in reply that Mallinatha Suri was my ancestor and the other particulars regarding him were not known and that I would collect and furnish him with them. I thought then that the traditional family information I then had, was of little avail till substantiated by some authentic record. A long and patient research has put me in possession of information beyond all manner of doubt in all respects but one which, however, is supplied by me as I gathered it from reliable sources.

2. All my efforts to fix the exact limits of each man's life between my great ancestor and me, proved futile. However, this long research has enabled me to calculate the probable time of their existence.

3. Professor Trivedi, in his preface to Ekavali, places Mallinatha Suri towards the end of the fourteenth century. The reasons given by him for fixing that period will equally hold good even when we place him in the middle of the fifteenth century or still later. However, I place before the reader certain information which would rather enable him to fix the period somewhere in the fifteenth century. The great king "*Pratapa Rudra*" who reigned over Orissa, Telingana and other Provinces, died

about A.D. 1320. *Vidyadhara*, a great Sanscrit scholar, wrote "Prataparudria" in praise of him. It is not known, and it cannot be gathered from the book, whether that Sanscrit scholar wrote it during his life-time or after. He is also the author of *Ekavali*, a book on poetics. Mallinatha Suri is a commentator of the latter book (*Ekavali*) while his second son Kumaraswamy Somayaji is the commentator of the former (*Prataparudria*). Somayaji, in his commentary, informs us that himself and Peddi Bhatta are the two sons of Mallinatha Suri, and that he read under his elder brother Peddi Bhatta. Later on, he also says that there was *formerly* a great scholar by name Vidyadhara who collected all gems in literature. ~~This would lead one~~ to infer that Vidyadhara lived long before Somayajulu. Kumaraswamy Somayajulu had a son by name Malliswamy Somayajulu. This sonship of Malliswamy Somayajulu to the commentator Kumaraswamy though at present traditional, was, I am reliably informed, borne out by a record—a gift deed—which is now lost. A close relation of us who died last year aged 92 informed me that the village of Oolur in the Bellary Taluk was granted as Agraharam to Malliswamy Somayajulu and his own ancestors by the famous Krishna Deva Raya by a deed of gift—which deed had been in his possession, when some fifty years ago the Collector of Bellary who collected all such deeds, took it from him and did not return it. This information substantiates what I have heard already and I have no reason to doubt it, as it proceeded from an aged gentleman who renounced his wordly concerns and was a Sunniasi. His sons and grandsons are still alive in Oolur.

Taking the above for a fact and taking also into consideration that the famous king Krishna Deva Raya died about the year 1530, we may safely infer that Kumara-

swamy Somayajulu lived during the latter half of the fifteenth century, and his father Mallinatha Suri the great commentator in the first half of that century. Further, we have got the following record to show that Kolachela Sarvadeva Somayajulu son of the above Malliswamy Somayajulu was living and was taken as one of the four Yajamanas of Oolur in 1564.

The following is a free English translation of the record alluded to above. This is dated S. S. 1486 corresponding to A. D. 1564.

THE AGREEMENT RELATING TO THE PRAYASCHIT IN THE AGRAHARAM.

"The unanimous agreement written by the educated portion of the Oolur Agraharam on the 5th day of the bright fortnight in the month of Sravana in the year Krodha, 1486 of the era of Salivahana, relating to the ceremonials (rituals), customs and Prayaschit :—In all matters like the rituals, customs, Prayaschit and income, the course should be decided by a select body composed of (1) Sarvadeva Somayajulu, son of Kolachela Malliswamy Somayajulu (2) Thimmavadhanulu son of Yagneswara Somayajulu (3) Thimmayya son of Yagnanarayana and (4) Sarvadeva Somayajulu son of Yayavaram Maheswarabhattu, Kurnam of Oolur. If any of these four is absent, no decision is valid without the knowledge of the absentee. This decision is binding on all. The community should not make any decision in matters relating to the rituals, customs, Prayaschit and others, without these four men.

Assented by (1) Kolachela Somayajulu (2) Oolur Kurnam Yayavaram Sarvadeva Somayajulu (3) Thimmayya son of Yagneswara Somayajulu (4) Thimmayya son of Yagnanarayana Deekshathulu.

committee. A violation of this agreement will be punished by exclusion from *Swasthi* and *Punyahavachanam*.

This is written by Oolur Kurnam Sarvadeva Somayajulu son of Maheswarabhattu, and attested by 25 Brahmins."

4. The above Sarvadeva Somayajulu had a son by name Malli Seshadri Deekshit. In the latter's life, the village of Oolur was snatched away from its possessors during the anarchy that prevailed after the battle of Talikota in 1564, but the great scholar Deekshita recovered it from Hundi Hanumappa Naik, Poligar of Anantapur. C. P. Browne, in his annals of Handeh Anantapur, mentions that a tract west of Bellary was granted to the above Poligar in 1569 and that he died in 1582. Therefore, our ancestor Deekshit must have recovered the village of Oolur, between 1569 and 1582.

5. Deekshit's son was Malli Suria Narayana. During his life-time there were disputes between him and other learned men about the Yajamaniam (head-membership) of the village and the matter was referred to the then reigning king of Anegundi and his decision that some others also along with Malli Suria Narayana were the Yajamanas of the village, is still in the possession of the heirs of the old Sunniasi referred to in para 3. He and his son Bhaskar Bhat left the village in disgust and settled in Jantakal, a village on the other side of the Tungabhadra in the Nizam's dominions, where also the family owned lands. His grandson Vencatarama Deekshit was a great scholar and acquired landed property in Gajendragada, a native state in the Dharwar District and settled there till his death in the 98th year of his age. He left three sons Subba Sastri my grand father, and Bhaskara Sastri. Of these Subba Sastry was an eminent and far-famed pundit. He wa

invited to the *Yagam* performed by the celebrated Chidambar Deekshit of Naragunda in the Dharwar District in the Bombay Presidency. He described in verse the Yagna at which he was present and received a great reward. Chidambar Deekshit introduced Subba Sastry to the great "*Chendu Lal*" his pupil and the *Vazier* of the Nizam, who did not take long to recognise his great scholarship and gave him the Jaghir of "*Chukankal*" near Koppal on the western side of the Tungabhadra. This Jaghir is still in the possession of my family. He wrote many books in Sanscrit and I am doing all I can, to collect them with the double object of publishing that eminent scholar's works and of gathering such family references as are likely to be found therein. He renounced the world entering on the fourth Asrama and lived the life of a religious recluse in Gajendragada for about twenty years. His Samadhi (tomb) in that place is till to-day frequented by many.

6. As the family properties were lying scattered in the Presidencies of Bombay and Madras and in the Nizam's Dominions, Subba Sastry left his younger brothers in different places to manage them. Thus Gangadhara Sastry, my grand father, settled in Kamalapur near the famous Hampi to look after the landed property there and in the villages of Oolur, Pandipad, Kadarampoor, Anegundi, Siddammanahalli and Rampuram and other places. After him my father, Setupati Sastri, lived in Kamalapur continuing his father's work. He was the minister of Sree Thrumala Deva Rayalu, Rajha of Anegundi and died in Kamalapur in 1863. On his death my brother-in-law Mr. Tinnevali Komaraswamy Iyah of Bellary brought my elder brother K. Vencata Rao, and me subsequently, to Bellary for English education and it is to his affectionate care that we brothers owe our Education and present position.

7. Professor Trivedi on page 29 of his preface to

Ekavali, writes it as a tradition that Kolachela was a village owned by a mighty Zamindar in the fourteenth or the fifteenth century. This may probably be true and I attach to it another traditional incident in my knowledge. The ancestors of Mallinatha Suri had, it appears, lived in Pandipad a small village near Oolur. They were known as *Pandipadu* people. Pandipadu in Telugu is called Hundihalu in Canarese. As these names mean a place for hogs Mallinatha Suri converted the term into Sanscrit "*Kolachela*" and he and his descendants have been since known as Kolachela people. My family has got an Inam land in Pandipad. How the name was further altered into Kolacherla is not known to me. I find in one or two books only, the family name appearing as Kolacherla.

8. In conclusion I express my gratitude to Professor Trivedi for setting me in motion to find out who I am and whence I came.

K. SREENIVASA RAO.

యార! శ్రీమల్లినాథుడా యనఘఃడనఁగ

వెలసె శ్రీమల్లినాథార్య వినయ ధనుఁడు.

గీ॥ హందిహాళని కర్ణాటకాళి పిలువ

పందిపాడని యాంధ్రులు పల్కరింప

నట్టిపురనామ మల్లీల మనుచుదాని

మార్చెగోలాచలంబని మహితుఁడతఁడు॥

శా॥ తత్సనుండు త్రయీమయీనిఖిల విద్యావ్యాకృతీద్యార్థసం
పత్సనంధిత దిగ్దయుండు విలసద్వ్యాఖ్యాన విఖ్యాతిగుం
డుత్ససాధిత గ్రామహస్తినివహుం డుత్వ త్ప్రభాభూషితుం
డుత్సర్గాఘఁడు పెద్దిభట్టనఁగఁ దానొప్పారె భాభానుడై॥

ఉ॥ ఆతనికాత్మసోదరుఁడు హరికపిత్వ సుతత్వభాస్వరుం
డాతతతైజసోల్లస దహర్పతి వాగ్పతిగీష్పతిప్రతి
వ్రాతుఁడు భావ్యవేదియుఁ గుమారక నామకసోమయాజిగో
నేత, ప్రతాపరుద్రీయ వినిశ్చలటీకను జేసె నొననఁ॥

ఉ॥ ఆమహనీయుపుత్రుఁడు మహాధ్వరసద్వ్రత తర్పితాఖిల
వ్యోమచరుండు, నిత్యపరిపోషిత దీనజనార్థిసార్థుఁడు
సోమనసాత్మ శ్రౌతపథసారుఁడు మల్లిక సోమయాజీయఁ
ధీమహితుండు, రాజులె సుధీశుఁడు కోలచలాభిసోముడై

శా॥ ఆవిద్యవృణి దివ్యవృత్తశ్రుతి హోమాగ్నిప్రభావార్చనా
శ్రీవర్గంబుగణించి మెచ్చియొసఁగె శ్రీకృష్ణరాయండు తా
భూవర్ణ్యంబు హుళూరునాఁ బరగుసంపూజ్యంబు నొపల్లె నా
ర్యావాసంబుగ సోమయాజిగొనెబూర్జానంద చిత్తంబునఁ

మ॥ సుతుడై యాతనికిఁ జనించెగద సంశుద్ధాత్మఁడార్యాశ్రయం
డతులాత్తి యహవిస్సు హోమహుతఘగ్రాంచత్పరీధామోతకరా
వితతిశ్యామిత దిక్షుభుండు కరుణావిష్కారనిష్కానితో
ధితకోపాత్తుఁడు సర్వదేవుఁడను యిజ్ఞేశుండు సంశ్రేయుడై

గీ॥ అల్లనాయజ్వనందనుం డగుచు జనుల

యుల్లమందున మోదంబు పల్లవింప

మల్లిశేషాద్రి, యజ్వయై మహినినెగడె

బిల్లపాపలగని పెద్దజెంచిమించె.

చ॥ ధరణిసురాన్వయాగ్రణి, యుగారకళావిభవాను మోదియున్

వరయజనాది పట్రియల భాసితుడంచిత నీతికోవిదుం

డురుతరమంత్రవేదియయి యుర్విజెలంగె నురస్సరేశుడో.

యరయ్యగ నీతడంచు బుధులచ్చెరువందుమఁ దన్ను మెచ్చగన్

చ॥ అరయగ రామహాపతి యవాంతర రాజ్యవియోగకాలముం

దరిగిన యగ్రహారమును నామహానీయ కళావిశారదుం

డగుమగనందె హండిహనుచుప్ప నునాయకుఁడ్రేమతోడ, ను

స్థిరమతి యాయజ్ఞాకుడయి చెందె నశేషవిశేష సన్నతిన్॥

గీ॥ అతనిపుత్రుఁడు సకలశాస్త్రార్థవేది

సూర్యనారాయణార్చ్యుండు శుభ్రకీర్తి

అగ్రహారపు యాజమాన్యము వహించె

నతనికినింబుట్టె భాస్కరయజ్వరహిని

గీ॥ వారికుదయించి రాగమసారవిదుండు

ధీరుడగు వేంకటాద్రియన్ దీక్షితుండు

లక్షణజ్ఞులు శివరామలక్షణులును

వేదవిమలని వారుర్వి వెలసిరెలమి॥

గీ॥ వారిలో వేంకటసూరి సూనుండయి,

వెలసె నుబ్బాశాస్త్రీ యలఘుమహిమ

రఘురామమంత్రపాఠాయణ ముఱవని,

శుద్ధచేతస్కుడై సాంపుఁగాంచె

అలచివంబరయజ్వ యజ్ఞంబువర్ణించి,

భూరిసంపూజ్యతఁబొందెనరణి,
శ్రోత్రియంబుగఁ గొనెఁజూకనకలమను
గ్రామంబు చందులాల్ గారివలన.

గీ॥ పుత్రపౌత్రులఁగని పెంచి పొలుపుమీఱి
సన్మసింఁచెను స్తుతిహిత సమ్మతముగ
పండితులు శిష్యులయి తన పాదములకు
వందనంబులనిడుచు నానందమొంద.

క॥ అసుఖ్యార్థుల తమ్ముఁడు
భాసురచారిత్రుఁడొప్పె భాషాధిపుఁడ౯
వాసినిఁగాంచిన ధీరుఁడు
భాసితగం గాధరార్య భావనుఁడిలవాఁడ౯॥

గీ॥ పెండ్లియాడెనతఁడు పేర్చి సుబ్బమ్మను
సేతుయాత్రఁజేసి సేతుపతిని
సుతునిఁగానుగాంచె సూన్యతవాదిని
సూక్తిజాలధనుని శుభ్రయశుని॥

సీ॥ ధరణిఁగోలాచల తరువు నెవ్వఁనుండి
కుసుమఫలాఢ్యతఁ గొమరుమించె
తనరనానేగొంది ఘనసుఖస్థితిమించె
నెవని సంతృప్తిత నింపుగాంచి
ఆరాజ్యమందున భూరిమాన్యాదుల
నమితంబు చేఁ గూర్చియలరె నెవఁడు
సేతుపత్యాఖ్య సంసిద్ధమానట్టుల ఖరదూషణక్షతఁబరగె నెవఁడు

గీ॥ అతఁడు సన్నితఁడత్యరామితయశుండు
లసదహార్యసుఁడైర్య సల్లాలితుండు
అతిథినంచయ సరక్షణైకసుకృతి
నుతరమాపతి యగు సేతుపతిఘనుండు॥

కం॥ పరిణయమాడెనతండా

ధరసుతయా యచ్చ మాంబదద్దయువేడగ్రా

గిరిసుతఁబరిణయమొందిన

సురుచిరశంకరునిమాడ్కిఁజోభదలిర్ప

గీ॥ కలిగిరాదంపతులకు నత్యలఘుయశులు

వినుతవేంకటరామార్య వేంకటార్య

శ్రీనివాసార్య లనువారు సూనులగుచు

బరఁగలత్తులంబ వెంకాంబ గిరియమాంబ

లనెడు మువ్వురుతనయలు వినయవతులు

ఉ॥ వేంకటరామశాస్త్రీ భువివెల్లెను వారలలోనఁబెద్దయై

శంకరభక్తిరాజతుండు సాధుసమర్చనయందు నిష్ఠుడే

యంకములేనికీర్తియుతుండార్తివిభంజనుఁ డాత్మవేత్త ని

శృంకితపండితాగ్రణి ప్రశస్తగుణుండిల రాజమాన్యుడై॥

శా॥ ఆవర్ణ్యాత్తుండు పెండ్లియాడె గుణమాన్య బూజ్యసాధ్యమణి

సావిత్రియంబనుఁడా ద్వితీయసతిగా సౌజన్యచారితుడై

భూవిఖ్యాత దయామయుండుబడసె బూతాత్మలబుత్రుల

సావర్ణ్యాధ్యుల లక్ష్మణభరతుని శాంతాసుపుత్రీమణి

గీ॥ అతనిసోదరుడనఘుఁడతతయశుండు

రమణసన్మృతి వేంకటరాయఁడధిక

యశతరాజలు బల్కారి యనుపురమున

న్యాయవాదిగ నెగడుచున్నాడు నేఁడు॥

సీ॥ ద్యోఘాపఘాపితో ద్యోజితఘాచక్ర

మెవ్వాడుచరియించె ననుఁడనంగ

రాజకీయాధికారములోన గణ్యుడై,

యెవ్వాడురహిమించె నింప్రఁడనంగ

నవనాగరికసంఘ సవ్యసంస్కారతావల్లికినూతనమైవఱు నెవఁడు
ప్రనుదానుగూ విద్యపద్యకు నెవ్వఁడు దీపితసత్ప్రభాదీపసముఁడు

ఆర్యపథనీతివదలని యధికసుకృతి

దీనజనములపాలి సంతానతరువు

చండశాత్రవతతికిని గుండెదిగులు

అతఁడు సామాన్యుఁడే? ధరనబాఁడుచూడ!

సీ॥ పరిణయమయ్యెచు నరసమయనునతీమణినిఁ బైడివంశమాన్యచరిత

నాసాధ్వి సుతసీనయగు కారణంబున,

సుబ్బమఁ బెండ్లాడి సుతునిఁగాంచె

రామచంద్రుని గూఁ గాజిత నాపుత్రు

నింగ్లండునకుఁబంపె నింపుమిగుల

బారిష్టరయిసూనుఁడారయఁబురిఁజేర,

'విందోసం'గెను 'మిత్రబృండమునకు॥

గీ॥ భూరిధనమును వెచ్చించి పూజ్యమైన

పౌరసౌధంబుఁగట్టించి పేరుగాంచు

పుస్తకములను బెట్టించె బొందుగాను

నతనిఁబొగడంగ వశమెఱు లగును మనకు॥

శా॥ తార్కియ్యాకుఁడు శ్రీనివాసుఁడన నాంధ్రాంగ్లేయకర్ణాటగీ

ర్పార్పాడుండు, కవిత్వతాత్వికుఁడు, నానాగ్రంథసంశోధి, స

తీర్కారిభ్రాశితుఁడెద్దతేజుఁడు లసజ్గేయుండు, ధీరాజితుం

డార్తత్రాణుఁడు శ్రీనివాసపదకంజారాముఁడైభాసెలు॥

క॥ బుధమాళి యూకపీఠుఁడు

విధిహితముగఁ బెండ్లియాడె వినయవసీతక

విధుబింబానన నార్యును

మధురాంచితవాణి లక్ష్మనాంబను సీతక

సీ॥ ఆదంపతులుగాంచి రతిమోదమునఁబుత్ర
పుత్రికామణులను పొందుగాను
శత్రుఘ్న, శ్రీరామ, జయరత్న, పీఠప్ర
తాపులక, సుతులఁబతాపవతుల
అనిశచిత్తానందనిని సునందనియను
సుతనుఁబసూనాభసుతను రహిని
సోదరుల్ సుతులును సోదరసుతులును
బహుబంధువులుగూడి భాగ్యవంతుఁ॥

గీ॥ డగుచు బహుగ్రంథ శోధకుఁడగుచుఁగృతుల
నెన్నియోచేసి చేయుచునున్నవాఁడు
న్యాయవాదిగ బల్లారి నగరమునను
ఞ్ఞునివాసుండు సదధీనమానసుండు॥

శా॥ వైర్వాణప్రభలేక, వ్యంగ్యవిధిలేక, వృత్త్యలంకారముల్
నిర్వర్తింపక, శైలిలేక, రసమున్ నిర్తింప కేనేకవిన్
వైర్వాదంబనుచుండ్రు కొందఱుకవుల్ వైజావగంధంబునక
దుర్వాదుల్చెలికాండ్రు మెచ్చఁగను, నిర్దోషుండితండెన్నఁగా
సార్వోత్కృష్టకృతీశుండై గరువమిషన్తాత్రమున్ బూనునే?

సీ॥ మహిమనందని, సుఖమంజరి, సీమంతి
ని, మదాలసల, భారతమును, విజయ
నగరచరిత్ర, మింపగు చాందుబీ, మహి,
షాసురరౌజ్యము, వాసిఁగాంచు
సత్యహరిశ్చంద్ర చరితంబు, నేకాద
శీమహిమంబును, జెలుపునందు
నలశిలాదిత్యని యతిశయచరితంబు,
రూఢీప్రతాపాగ్బసుల విషయము॥

గీ॥ నాటకములుగ రచించినాఁడు వేడ్క-

నిలనుగలిగిన నాటకములను జదివి

వ్రాసెనాంధ్రేయభాషను వాసిగాను

నటనతత్వంబునకుఁ గారణముల నెలమి॥

గీ॥ లోకసామెతలెన్నియో వీఁకఁగూర్చి

వానికథలను తత్వమువ్రాసినాఁడు

సంస్కృతాగస్త్యభారత సంగ్రహము

కావ్యశైలినిరచియించె ఘనుఁడతండు॥

ఉ॥ ఈకవిలోకమాల్గి సరసేడ్య కవిత్వవిశారదుండయున్

బ్రాకటితాత్త్వవంశమును బ్రహ్మతితానయి సల్పరామి చే

చేకొనియాపనికరహినిఁ జేయును నీనని నన్ను వేడఁగా

శ్రీకరమైనకోలచల శిష్టకులక్రమమెల్లవ్రాసితిన్

బళ్ళారి.

12-1-1908. }

కామావధానుల సుబ్బాశాస్త్రి.

ఆంధ్రీకృతాగస్త్యభారతము.

ఆ॥ నె॥ కమలవైరియయ్యుఁ గమలాక్షలోచన

కమలవాసి గాను గణనకెకె

నత్రినేత్రజాతుఁడా కలాత్ముడు శశి

కలువతోడశేష కలుషహరుడు.

౧

ఉ॥ మారవిరోధిహా? నసమానధురీణతఁ బాదముంచెనే

శూరుండటంచు మన్తధుడు, సూనశరుండు ననంగుండయ్య నా

నీరజవైరిసఖ్యతను నెమ్మది నమ్మి జయించె ముజ్జగం!

బారయ నట్టి సోముండమృతాంశుడు బుట్టెగులాభికరయై.

ఆ॥ నె॥ పర్వతాధినేతబలె సురగేవ్యండు,

తమముందొలచు ధవళధామగంగ

గలఁడు, భవునిమాళిగల గణనీయుండు,

మంచుగుఱియు పాదమహిమవాడు.

౩.

కం॥ అమరనదీ తోయమునకా

యమునాతోయమున నైన నమరనివృద్ధికో

గామరొప్ప వార్ధి కాంచెను

హిమకిరణస్ఫురణ మాత్ర నెవ్వనిమహిమకా.

౪

కం॥ కామవ్రణ సంగోహిణి

భామిని రోహిణి సదీశుఖార్యామణియై

ధీమంతుని బుధనుతునికా

శ్రీమంతుని బుధునిగాంచె శ్రేయోవంతుకా.

౫

క॥ ఎవ్వనియెగమున శశి

తువరగామడిచె నవిధుంతుడువేళకా

మవ్వటఁపు టందమున కేల

నెవ్వనిచెలువంబు సామ్య మెన్నికఁగాంచెన్.

౬.

తే॥గీ॥ అట్టి బుధనుతబుధుఁడఖిలార్థవిదుఁడు

రత్నరాశిని ముత్రైము రంజిలుగతి

గ్రహగణంబున నెన్నికఁగనుచునెగడి

కర్తమాపత్యమిశఁగాంచె గాననమున.

౭.

॥ భువిఁగలుగునె యీరూపము

దివివైనను గానఁజిలువతెఱవలూ విషసం

భవలైరి, కాన నలువకు

నపునాలవసృష్టిచెలియ యని మనమెరియన్.

౮.

చ॥ సమదమరాశబాల మదసామజయానములన్ హసించు యా

నము, విమలాననమై, మలినమ్ము లయ మ్మతించలమ్మపున్

గుముదముదాపు బింబమని కోరదుసఖ్యము, కామరంగమీ

రమణిశరీరమంచు మది రాగిలి దారఁగనేలె నాసఖిన్.

౯.

క॥ పురహూత సారఁడగుచున్

బురూరపుండు పుట్టె సుతుఁడు బుధునకు, నతఁడి

ధరనేలుచు దైత్యశ్రీ

తరుణిన్, హరితనుజఁగూడి తనరె సుఖములన్.

౧౦.

తే॥గీ॥ రిపుల యాయువుఁగొను శౌర్యనిపుణుఁడాయు

వను తనయుఁడుద్భవించెనా యవనిపతికి;

నతని యధ్వరయూపాళి యవనిపతికి

హర్షపులకాంకురాళి యో యనఁగనొప్పె.

౧౧.

చ॥ అతనికిఁబుత్రుఁడై నహుషుఁడంచిత పుణ్యము లాచరించుచున్

సతతసుఖాలవాలమగు స్వర్గమున న్నివసించిమించె; దు

ర్గతిని సురాధినేత చిరకాల మదృశ్యత డాఁగి యుండఁగా

ధృతి నమరేంద్ర పీఠము నధిష్ఠితుఁడయ్యెను వైభవంబునన్ ౧౨.

కం॥ అభియాతి కులాంతకుడై

ప్రభువించె యయాతి; యతని బలపదరజముల్

నభమెల్ల నెగడి ఘనయశ

శుభకౌతుక హేతువయ్యె సురలకు నెల్లఁ.

౧౩

కం॥ స్తరరాజధాని యనఁదగు

తరుణీమణి దేవయాని దారమణిగ నా

ధరణీవరుఁడెలుచు, సుం

దరమణియని కూడె నసురతనయను మరలఁ,

౧౪.

తే గీ॥ పూరుఁడుదయించి యతనికిఁబూర్వజన్త

సుకృతఫలమననొప్పుచు శుక్రకోప

శాపఫలమగుజరనుఁ దా జనకునానఁ

గొనియె రాసిరికిని మున్నె కొమరుమిగుల

౧౫

అ॥ వె॥ అతనివంశవార్ధి నవతరించినరాజ

రత్నరాజిలోన రహివహించి

భరతుఁడ నెడితొడుభాసిల్లె మణులలో

గొస్తుభంబురీతి ఖ్యాతిఁగాంచి.

౧౬.

కం॥ ఎవ్వని నిశితశరాస్త్రిని

గ్రొవ్వి నయసురాళి శాంతిఁగొనె, నెవ్వనిచే

మవ్వపుమండన మగుచును

నివ్వటిలెక మఘపుధనువు నీరదమునకుఁ.

౧౭.

కం॥ వెలసి త్రిమూర్తుల యటమే

నులఁగొనజాల్యెలువ మమర నూతనసతి నాఁ

గల చెలి సునందనక భూ

తలనాథుఁడు పెండ్లియాడి తనరె సుఖములకా.

౧౮

కం॥ మహీతంబగు నాకులమున

మహానీయుఁడు పుట్టె హస్తి మానితబలుండై

యహితస్త్రీ ముఖగతప

త్రహరణమునఁ గరము కరము రహిగొనిమించెన్

౧౯

కం॥ నవనిధుల వెలయు నలకను

నవభోగ శ్రీలమించు నాకపురినిఁదా

నవగణవజేయు పీటని

భువి హస్తి నామధేయమునఁ గట్టించెన్

౨౦

క॥ కులగిరులఁ బోలు ధీరతఁ

గల కురుఁడకులజుడేలె త్తైతలమెల్లన్

దుల లేనిసిరినిఁ బొందియు

వెలిగొడుగొకటయ్యెఁ జీత్రవిభవం బిదెయూ.

౨౧

శా॥ శృంగారార్ణవమెల్లఁగూర్చి చెలిశారీరంబునన్ ద్రోచి లోఁ

గ్రుంగన్ జేయ నతిప్రయాసపడి యుక్కుండక్కి కంఠోద్భవుం

డంగాంగంబులునిండి నిల్చిన రసం బాయంతి కేశంబులన్

శృంగారిం చెనొ మంజరీ మిషయనన్ జెల్వొందు భామామణిన్

బంగార్వన్నె శుభాంగినిన్ గొనియె భూపాలుండు దేవేరిగన్ ౨౨

త్రే॥॥ అష్టసంతతి శంతనుడగు నృపాలుఁ

డవతరించుచుఁ గీర్తికి నాలవాల

నుయ్యెఁ బ్రత్యర్థిసంహతి నర్థిలోక

ములను దన దానమహిమచేఁ గొలిపెశాంతి.

౨౩.

సీ॥ ఆ పురుషశబ్దం డరిపారుపవిదారి,

రథమునెక్కుచు మహారథునిమాడ్కి.

మృగయావిసోదుండై విగతాశుయగు విభు

దానదానని వేది యునునును.

గామినియై మందగామినియై గంగ
జాతేడిపయ్యెడఁ జక్కఁ వఱచి
కొనుచును, జీఱునప్పుడనుచును, ననవిలు
కానిఁబోలెడి ధన్విఁగాంచి ప్రీతి॥

తే॥గీ॥ నిలిచెనచ్చట. వేటచే నలసిన్మపతి
విస్తయాధిక విస్తృత వికచలోచ
నాంజలినిఁగ్రోలె నాసతివిమలకాంతి
పూరనదిఁగాని తృప్తినిఁ బొందఁడయ్యె॥

౨౪.

కం॥ అవనిపుఁ డపు డనురాగో
ధృవబంధముచేతఁ గట్టఁబడె నయ్యారే॥
యవునుగద పూరుకుల సం
భవులకు నభిలాష మంచి వస్తువులందు॥

౨౫.

సీ॥ ఆపగ లేక పంచాయుధుతాపంబు,
నాపగాసతిఁగని యనియె నృపతి,
అన్నులమిన్నరో! మున్ను నీవన్ముని
జేపట్టకున్న నాచెలువగమ్ము
నాదురాజ్యంబును, నాశరీరంబును,
నాజీవితంబును నాదు ప్రాణ
మంతయు నీకునే నర్పింతు నిజమిది,
నమ్ము నామాటలు నాతియనుచు॥

తే॥గీ॥ వినిచివేడిన శంతనుగనుచు యువతి,
పాలరుచిఁబోలు దంతాంశుజాలమిషను,
నిర్జరాపగ యనువార్త నివ్వటిలఁగ,
ననియె నిటులని చిఱునగు వంకురిప॥

తే॥గీ॥ నేను నీప్రాపుజేరినదాన. నాదు

క్రూరకృత్యంబులనుగాంచి కేరడింప
కున్నఁ గాదేని, జీరకాలమున్నఁగాని
వదలు దవినీతు లక్ష్మీతా వదలు నటుల॥

౨౭.

క॥ మకరధ్వజానాజ్ఞయుబలే
సకలోర్వీనాథుఁడవును సమృత్తియని యా
యకలంకవతినిఁ బురికిని,
రకముగఁదోడొననుచు నరిగె రాసిరివిబలె॥

౨౮.

తే॥గీ॥ రత్నరుచిజాల మృగమదరామణీయ
మందిరంబుల సుగముల నందిరపుడు,
రాజహంసము గంగయు రమణమీఱ,
నద్రరాజదరీరాజియందుఁ బోలె॥

౨౯.

ఉ॥ మాననిమోహపాశమున, మానిని కై వశమొంది మారకే
భీనిబిడాంధకారమున లీనతనొంది నిజావరోధమున్
గాని తలంపఁడాయెఁ జీరకాలము శంతనుఁ డట్లై తన్వీయున్,
వాని మహిమపలాలనల వారిధిని స్థరియింపదాయెఁగా॥ ౩౦.

తే॥గీ॥ కనియెఁగ్రమమున నవచంద్రకళలనంగఁ
బుత్రసప్తకములః వారుపుట్టినపుడ
వారిధిని నాతిత్రోయఁగ నూరకుండె
సతిపరిత్యాగ భయమున శంతనుండు॥

౩౧.

తే॥గీ॥ వనిత యష్టచుపుత్రునిఁ గనుచు వాని
వార్ధిఁదోయఁగ యత్నింపఁ బార్ధివుండు,
ప్రేయసినిఁజూచి ప్రతినయుఁబ్రేమవీడి,
వలదువలదని పుత్రవత్సలత నుడివె॥

౩౨.

క॥ కరుణార్ద్రచేతవయి యీ

సురుచిర రూపాతిశయని సుతునివ్వా యీ

కురుకులము గౌరవముగను

నరుదారగ శుభమునీకు నగు నవలీలన్.

33.

ఉ॥ ఏలన్మృశంసవయ్యెదవో యింతిరొ! యీకులతంతువౌసుతున్,

బాలునినేల చంపుటకుఁ బాల్పడి పాపముకట్టికొందువో?

చాలదో బాలసప్తకముఁ జంపినదోషము? తృప్తికాదో యీ

బాలకుమారుఁగాల గృహభాజనుఁ జేయకయున్న? నెచ్చెలీ! 34.

తే॥ గీ॥ అనుచుఁబలికెడి నృపుడైన్యమునుఁ గినుకయు;

గనుచు నగుచు నృశంసనేఁ గాను నృహరి!

జగము పావన మొనరించి శంభుమౌళి

నిలచియున్నట్టి గంగనే నికుఁవముగ.

35.

ఆ వె॥ వినుమ వసువోకండు విధివశ యగు తన

ధర్మపత్ని కోరఁదడయి కవుడు

యితర సప్తవసువు లిందునఁదోడుగా

మునివసింపు ధేనువును హరించె.

36.

చ॥ ముని తన దివ్యదృష్టిగని మూఢులుమర్త్యులుగా జనింతురం

చని శపియించె బిమ్మటఁ బ్రసన్నత, సేడ్వరు పుట్టినంతటన్

జను నఘమంచుఁ బల్కి తనచానకు లొగ్గి యెవండు ధేనువున్

గొనె నతఁడుండుతన్ సతినిఁగోరక తానిలనంచుఁ దెల్పఁగన్ 37.

క॥ మునిపుంగవు శాపమునన్

వనరుచు దినదీపభంగి వసువులు దైన్యం

బునుగని చను చుండఁగనేఁ

గని పల్కితి సాంత్యముల ఘనమార్గమునన్.

38.

సీ॥ చాలు బాలకులార చాలు మీవ్యవస్థయు,
 విశ్వసృష్టరు సభ విడిసియుండ
 పార్శ్వఫేనమును బ్రవాహంబురీతిని
 వాయువు నాయుత్తరీయ మెల్లై
 జంద్రునికళలాని చలియించుచున్న నా
 యంశుకాంతముచు మహాభిషుండు
 అనురాగబద్ధుడై వననిధి మాడ్కిని
 గనుచుండె హృష్టుడై; కమలములటు

తేగీ॥ లితరులెల్లరు లజ్జచే నతశిరస్కు
 లగుచునుండిరి ధాత తానపుడు రాగ
 బద్ధచేతనుడై గను పార్థుజూచి
 యాగ్రహస్ఫురి తాధరుడగుచు బలికె.

౩౯.

కం॥ కులగిరుల బలెను ధీరతఁ
 గలిగియు నీవిట్టి చుష్టకార్యము నందున్
 నిలిపితివి మనము గావున
 వలదిక నీవిచటనుండ వలదిక నిలువన్.

౪౦.

చ॥ ఇలనిక మర్త్య భావము వహింపుమచిపు, ముదంబున న్నినున్
 గలయును వీతలజ్జయైకాంచిన యీనతి మర్త్యమై భువిన్
 గలయును నిన్ను. నీనతి విగర్హితకృత్యము లోడజాల కీ
 వలిగితివేని నిన్నగలు నప్పుడె లజ్జయుఁబోలె గామకున్ ౪౧.

క॥ వనజాసన శాసనమును
 నునివి శిరంబునను ధరణి నొందెడి నాకున్
 గనపటచెఁ దుల్యదుఃఖుల
 ఘనపథమున మిమ్ము ధాత కరుణాత్ముడు గా.

౪౨.

తేగీ॥ నల్లినిగోఁ బ ద్దకళికల బలెను మీరు
నవని నాగర్భసంజాతులైన యపుడ
నెట్టుదానను నీటిలోఁ, జిట్టచివరఁ
బుట్టు సుతుఁడఁడు వటువుగాఁ బుడమిలోన, ౪౩

కం॥ ఈ వృత్తాంతంబును విని
యావసువులు చనిరి, క్రమత నాగర్భమునం
దావిర్భవించి మడసిరి
యీవిధమున నే నృశంస నెఱులగుదు? నృపా! ౪౪

తేగీ॥ ఆ మహాభిషుండవే యీ యధికకాల
మనుభవించితి నినుఁగూడి ఘనసుఖమ్ము
శాపముక్తియు నీరీతి సమయభంగ
కారణమ్మున ఫలియించెఁగాడె? నృపతి! ౪౫

కం॥ ఈ కొమరుఁడా కుమారుని
వీఁకయుఁగలయట్టి వాఁడు వీరుఁడగును నే
సాకెడఁ గొన్ని దినంబులు
నీకడఁజేర్చెదను పిదప నిక్కము భూపా! ౪౬

తేగీ॥ అనుచు బాలునితో గంగ యరిగె నంత
నావియోగమునకా జిక్కి భూవిభుండు
చిక్కిపోయెను జింతచేఁ జెప్ప నేమి
జరిగె నప్టాదశాష్ట వర్షంబు లిటుల, ౪౭

సీ॥ హృగయా విహారుఁడై జగదీశుఁడా గంగ
దరిఁజేరి యటమున్ను తనదుమ్రోల
సాక్షాత్కరించిన సాద్వినిఁదలపోసి
బాలుని సంసలబాహుయుతునిఁ
గాంచి శరతాకాలాధ్యతదర్శన

వికసిత సారస వితతి యటుల
హర్షింతు నెపుడని యాత్మలోఁ జింతించు
చుండ నత్తటమున నుండువాని
నాత్మప్రతిచ్ఛంద మనురీతి నగపడు
వాని యావనుని చాపంబుఁబూని
తూపులగుమిని సేతువు గట్టు వానిని
గనెను విస్తయచిత్త కలితుడగుచు.

త్రేగీ॥ నంత నా బాలుఁడొక్కొంత నచట నిలిచి

నీటఁజొచ్చెను భానుండు నీరదంబుఁ
జొచ్చు చందాన. విభుండు తాఁ జూచుచుండెఁ
దరమె తెల్పఁగఁ బుత్రవాత్సల్య మహిమ?

౪౮.

ఉ॥ అంత ముహూర్త మాత్రనె సురాపగ కామిని రూపయై విభుఁ
శంతసునిక వియోగకృతుఁ జక్కఁగఁజూచి కుమారుఁజేరుచుకొ
జెంతసునిచ్చె, లక్ష్మీ నిధిఁజేకొని సన్నిధినిల్చినట్లు, నీ
చింతను మానుమాన్యవతి! చేకొనుమా సుతునంచుఁ దెల్పుచుకొరక.
సీ॥ వసుధేశ! కనుమ నీసుతుని దేవవ్రతు

ననమానసద్గుణ నధిక బలుని
సకలాగమ విధానసారమంతయు నేర్చె
మునివసిష్ఠ ప్రసాదమునను వీఁడు
పారశ్వధిక మూనివరునిచే దివ్యాస్త్ర
ములను గ్రహించెను మదమెలర్చ
అవనీశ! వీని ననన్యలభ్యునిఁబ్రేమ
గొనిపొమ్మ యనిపలికొ కొంతతడవు

అవె॥ పుత్రుఁగొగలించి బుడబుడకన్నీరుఁ

గార్చి వదలలేని గౌరవమున

వెనుకదిక్కుఁ జూచికొనుచును వెడలెను

గాని మనము వానికడనె నిలిచె.

౫౦

ఉ॥ ఆ యువతీ వియోగజనితాధిక చింతయు నంతవీడి య

త్యాయత సంతసంబు హృదయంబుఁ బెనంగొన తోడె పట్టణం

బా యువునిఁ సుతుఁగొనుచు నప్పుడె చేరెను; కంజనేత్రుఁడా

కాయజునిఁ, బుధుఁశశియుఁ, గైకొనివచ్చినరీతిఁ దోఁపఁగన్. ౫౧.

క॥ తనయుని యువరాజ్యంబున

నునిచి మహానందజలధి నోలాడుచు, శం

తనుఁడు మృగయా వినోదత

జనియెఁగాళింది సింధుసరసకు నెమ్మిన్.

౫౨.

సీ॥ అత్తిరవనభూమి నలనటనుండఁగి నెచ్చటనుండియో వచ్చెదివ్య
పరిమళగంధము. పతిదానియూర్కొని దానియత్పత్తి నిదానమరయ

నరిగె యోజనమార మచ్చట నదిగట్టు నం దొకదాశకన్యకుఁ గనుచు

మన్మథానోకహమంజరి బలెఁగ్రాలు దానకన్యకుఁ గూడఁదలఁచి విఘ్నఁడు.

ఆ॥వే॥ ఎవనికూతు వేల యేటి గట్టున నున్న

దాన వన్నఁబలికె దానకన్య

దాశభర్తయైన తన జనకునియాన

నావ నడుపునట్టి నాతి నేను.

౫౪

మ॥ అని యాకన్నె వచ్చింపరాజువిని హర్షాంభోధి నిర్మగ్నుడై

చని యాదాశవరేణ్యుఁ గాంచె నతఁడున్ సత్కారముజేసి, వ

చ్చినకార్యంబును వేడ భూవరుఁడుదా జెప్పఁబడింబంది, ప్ర

కృతఁగట్టయితుండైన సారధికి నాజ్ఞాపించె ప్రహసంజ్ఞచే. ౫౫

ఉ॥ సారధి దాసరాజు వినఁ జారుతరఁబుగఁబలెన్ నోగుణీ!

యేరికిఁగాఁబరిష్కృతగ నేర్పడె నీసుత! యీకుకూర్మపుం

డా రమణిఁవరించి వినయంబున వేడెడు నిన్ను గావునన్

గూరిమిఁబుత్రిచ్చి యొనగూర్పుమ రాసిరికిన్ ద్వితీయఁగన్ ౫౬.

తేగీ॥ అనిన వినుచును శంతనుఁగనుచు దాశ

పతి వచించెను రాజ! నీభావ మెటుల

యటుల యగుఁ గాక నానుతయందుఁ బుట్టు

నట్టిపుత్రుఁడు పట్టార్హుఁడయ్యెనేని.

౫౭

తేగీ॥ అనిన దుష్కరవాక్యము వినఁగనోప

కవనిపతి యాపగానుతు నభిహితంబు

దలఁచి యూరక మరలుచు దాస నుతను

చిత్తమందునఁగొని పోయి చేరెఁబురిని.

౫౮

సీ॥ దినదిమున హెచ్చి దీపించు మదనాగ్ని

గ్రాఁగి కృశుండయి కాంతిదక్కి

చింతించు తండ్రి యుదంతము నాపగా

సూనుండెఱింగెను సూతువలన

పితృకార్యమతి దాశపతిఁజేరి వచియించె

దాశపతీ! నాదు తండ్రి నిన్ను

యాదించె నెద్దానికై, రాజ్యలక్ష్మిని

నేనుతనై శుల్కమేర్పఱచితి

వట్టి నీపుత్రు నాతల్లి యయ్యెనేని

యామె సూనుండు తండ్రియనంతరమున

నేలురాజ్యంబు నిశ్చయ మిద్దివినుమ

నేను వీతస్పృహుండనై నిలుచువాఁడ.

౫౯.

శు॥ అనిదేవవ్రతుఁడాడ దాశపతి యాహా! యచ్చరం బిట్టి పు

త్రునిఁగన్నట్టి మహావిభుండు స్తుతిపాత్రుండంచు హర్షించి; యో

యసఘాతా! పితృభక్తి నీవిపుమ రాజ్యత్యాగముఁజేయ; నీ

తనయుల్ గోరరె రాజ్య మప్పుడు మదద్దంబెట్లు సార్లంబగుం? ౬౦

సీ॥ ఆమాటలనువిని యాపగానూనుండు
 జనులార! వినుఁడు నాశపథ మిపుడు
 డొర్ధవైతేతుండవైయుండుచు నేమని
 నంతకాలంబు నీయవనిలోనఁ
 బుత్రహీనుండైన పురుషుచకునుఁబర
 గతులులేవని స్త్రీతి గలదు నిజము
 తండ్రికి శుశ్రూషతను జల్పి యార్జింతుఁ
 బరగతులను నేను బరమప్రీతి

తే॥గీ॥ ననుచుఁ బలికినపలుకులు వినుచు నభము
 నంఁకుఁజేరిన దేవాదు లాత్మచిత్త
 మందు భయవిస్తయంబులు నొంది యనిరి
 భీష్మమిదియని శబ్ద గాంభీర్య మెసఁగ,
 ౬౧.

తే॥గీ॥ నాఁడుగలిగెను భీష్ముడన్నామ మవని
 దాశపతియును హర్షాశ్రుధారలొలుక
 సుతనుఁదోడొగని యాపగానుతునివెంట
 వచ్చెశంతను సరసకు వాసిమీఱ.
 ౬౨.

ఉ॥ వచ్చినమనఁగించు సుతు బాహుయుగంబునఁ గొంగలించుచున్
 ముచ్చట మూర్ధము న్నిమిరి మూర్కొనుచున్ దనువెల్లనంటుచున్
 హెచ్చినప్రేమఁబలెన్; సుతః యెంతటిధన్యుడవైతివీవు? నీ
 సచ్చరితంబుఁబలుకుటకు సాధ్యమె యేరికినైన నీఘవిన్ ?
 ౬౩.

కం॥ నినుబలె జనకుని హితమును

గనువారలుగలరె జగతిఁగలయఁ గనంగన్?

గొనుమా వరమిచ్చెద; నీ

కును మృత్యువు సోకకుండుఁ గోరకయున్నన్
 ౬౪.

ఉ॥ పిన్నట దాసరాజుగని ప్రీతినిఁబలెను భూమిపాలుండీ
కొమ్మ మనోజ్ఞదేహరుచి ఘమ్మనుతావియుఁదెల్పు దివ్యజ
న్మమ్మను గాన నీకెటులమానిని యుద్భవమయ్యెఁ జెప్పమా
సమ్మతియేని నీకిదియు సభ్యులు సంతసమంద నంచనన్. ౬౫.

సీ॥ హర్షించి దాసరాజాసతి పుట్టుక
వినిపింపఁ దొడఁగెను వేడుకొలయ
వసువసు చేదీశుఁ డసురాంతకుండయి
మాహేంద్రభర్త విమానమెక్కి
దివిఁజరించుచుఁ దన దేవేరి గిరికను
స్థితసుధాదర స్త్రీతిఁదలఁచి
కొన స్తురాతురత నాతనికి వీర్యస్థల
సంబయి కాలిందినదినిఁ బడియె
నచట కొపగ్రస్తయయి మత్స్యరూపంబు
నందియుండిన యొక్కయమర నారి

తే॥ గీ॥ దానిఁద్రావుచు దౌహృదత్వమునుఁ దాల్చి
జాలరులకును జిక్కె నా జాలగాండ్రు
కానుకగ నా కొసంగిరి దానినేను
వంటవారికిఁ బంపితి వండనవుడు.

౬౬.

తే॥ గీ॥ దానిఁగొనిపోయి యుదరముఁదఱుగుచుండ
శిశువులుండిరి యిరువురు జెప్పనేమి
దైవమాయలు. వసురాజు తడయ కవుడె
వచ్చి కొమరునిఁ గొనిపోయె వశితయిదియె.

౬౭.

శు॥ అని యువతీ చరిత్రమును సంతయుఁదెల్పఁగ శంతనుండు దా
-విని యిది చిత్రమంచు మది విస్తయమందుచు; నీశుఁడార్చునన్
గొనినవిధంబునన్ గునుమకోమలినిన్ గొని భవ్యభోగముల్
గనుచును భూమినేలఁ జీరకాలము నొందెను సౌఖ్యసంపదన్. ౬౮

తే॥ గీ॥ వాసవీదిక్కునను బుష్పవంతు లెటుల
 నటుల దశదిశలెల్ల నుదారమహిమ
 చెలఁగఁజిత్రాంగదుండు విచిత్రవీర్యుఁ
 డనెడు పుత్రులు బుట్టి రా యతివ కపుడు.

౬౯.

తే॥ గీ॥ జరను గుందిన నృపతిని స్రష్టపూని
 దివ్యలోకమునకా శేర్చె భవ్యముగను.
 బ్రీతిఁజిత్రాంగదుని రాజ్యపీఠమునను
 జేర్చి భీష్ముడు గీర్తినిఁ జెందెదాను.

౭౦.

సీ॥ సర్వభూతలము నఖర్వంబుగానేలు
 పారుషాభరణుండా పార్థివుండు
 తననామధేయముఁ దాల్చిన గంధర్వ
 వరుఁగని యోపక వైరమూని
 ఆపగాసూనుండు దాపునలేనట్టి
 తఱి రణంబొనరించి దైవగతినిఁ
 జెంద, యోజనగంధి చింతాన్ని సురనదీ
 సూనుండు చల్లార్చె వానిభ్రాత

ఆ॥వె॥ నవనిపతిగఁజేయ నభిషేకజలమున,
 బిదపఁగాశిరాజు బిడ్డలకును
 బెండ్లియనఁగవినుచుఁ బ్రీతిని నటఁజనె
 భీష్ముడనుజు పెండ్లిఁబెంపఁదలఁచి.

౭౧.

తే॥ గీ॥ అర్హగామికి నలసట నపనయించి
 సుఖము లొనగూర్చు గంగ తా సుతునిఁగాంచి
 కరతరంగములనుఁ జూచి దరికిఁజేర్చె
 నచట భీష్ముడుగాంచె నృపాశీస్థుల.

౭౨.

అ॥ వె॥ సింధురములు మేరు శృంగములను జెంది

నటుల మంచెలందు నవనిపతులు

గూడియుండఁదానుఁ గూర్చుండె నొకపీఠ

మెక్కిసరభసముగ నుక్కుమీరి.

౭౩.

మ॥ జరచేఁజిక్కి- నశించువాడయి ప్రతిజ్ఞాభంగమానంచు మీ

దరయంజాలకవచ్చెఁ బెండ్లికి దురాశావేశుడై భీష్ముడీ

తరుణుల్ మెచ్చి వరింతురే ముసలినిఁ దామంచు హస్తోక్తులన్

గరతాళంబులు సల్పి రాధరణిపుల్ గాంతాషణుల్ నవ్వంగన్. ౭౪.

అ॥ వె॥ అనిలహతిని విద్యుద్రథము ల్రమల!

దాటినటుల నాపదానములను

వినుచు రాజసుతలు ననదండలనుబూసి!

యోవనిపతులఁగడచి యరుగుచుండ.

౭౫.

క॥ తనుఁగని జరాసమేశుం

డని చనుకన్యకలఁబట్టి యట్టై రక్షిమునం

దునిచి యెదిరించు సాశ్వని

ఘనకూణీరములఁ ల్పి కరిపురికిఁజన్వెన్.

౭౬.

తే॥ గీ॥ అంబయనుకన్య సాశ్వనియందుఁ బ్రీతిఁ

గొనినదని విని పంపె నాకొమ్మ నటకు

భ్రాతృవరునకుఁ జేసెను బరిణయమ్ము

నంబికాంబాలికల నిచ్చి యతిమునమున.

౭౭

తే॥ గీ॥ శత్రుహృతయంచు నంబను సరసుఁగొనక

సాశ్వడంపెను భీష్ముని సరస కతఁడు

సమ్మతింపక సాశ్వనిసతివిగమ్ము

పొమ్మనిన నంబ చేరె దబోవనమ్ము.

౭౮.

సీ॥ విధిబలంబున రాజు వీడని రాజురో

గవ్యసనంబునఁ గందువాటె

గిరినిర్మలజలంబు గ్రీష్మకాలమునందు

వాడెడిరీతిని వాడువాటె

మదకరి యావాసమహిజముఁ గెడపిన

మాడ్కి నారోగంబు మహిపుఁజంపె

నవలంబునావాస మరయక కురుశకు

నాభి శోకార్తిని జాలినొందె

తే॥ గీ॥ సంత మోజనగంధి తా వంతఁగుంది

చేయునది లేక యక్కటా! చేసె దైవ

మింత యని మూర్ఛఁగొని లేచె జెంతనున్న

సింధుభవు వాక్యములఁగొంత నేదదేటె॥

౭౯.

సీ॥ పార్థివునకుఁజేయు పారతౌకికకర్త జేయించెబాలురచేత భీష్మఁ

డంతయోజనగంధి యాపగాసుతుఁగని బాలక! నీ భ్రాతృవరుఁడు పంచ

తనుబొందె విగతసంతానత నీచంద్ర వంశమేదెనుకాంతి; వసంధిమధన

పూర్వకాలమున సుపర్వవనంబును బోలును నక్కటా! పోలదిటుల

తే॥ గీ॥ యుంట విద్వాంసుఁడవు సమయోచితమగు

వాఙ్మయక్రియలను నీవు వాసిమీఱఁ

దెలిసినాడవు; పడయుమా దేవరార్హ

ధర్మమున నీవధువులందుఁ దనయధనము,

౮౦.

మ॥ అనినభీష్మఁడు వందనంబులిడి; యంబా! యెద్ది ధర్మార్థమం

చని నీచే నుడువంబడెన్ హితమదే నంచేనుఁ గన్గొంటి నై

ననునేడి సురసింధుసూనునుడి భంగంబైనచో వీ డుగా

యనలు దుష్టతఁ గాన నాప్రతివకేలా వ్యర్థనిందల్ భువి? ౮౧.

మ॥ చలమున్నునుచు భార్గవుండు మును పా సర్వసహధీశులకొ
అల పారశ్వధవహ్ని కాహుతలఁ జేయ న్ధాత్రి నిక్షత్రమై
చలియింపక ద్విజులౌ నృపాంగనలతో సంపర్కముజేసి, పు
త్రులఁగల్గించిరికాదె? యిషధము నిర్దోషంబ, శాస్త్రార్థమా ౮౨.

మ॥ ఇదిపూర్వాచరితంబగుక జనని! యిందేదోషముకరాదు, నీ
మదిసూహించి ద్విజమృతాకానిఁ, దపోమాహాత్మ్య, బూజార్హు, నె
మ్మది నికార్యమునందుఁ బూన్పుచు వడిక, మాతా! యశోషేణ! స
మ్మదమానాకునుఁ, బూరుచంశము మహా మోదంబునందుకగదా? ౮౩.

మ॥ అనినకయోజనగంధి లజ్జఁగని ధైర్యంబుని వాక్రుచ్చె, నో
యనఘా! చిన్నతనాన నౌవహనకార్యంబాచరింపంగ, నేఁ
జు సూర్యాత్మజతీరమందు మది హర్షంబందియుండుక, దనో
ధనసంతానపరుక బరాశరునిఁ జెంతన్గంటి బల్వితగక. ౮౪.

తే॥ గీ॥ మత్స్యగంధము మేనెల్ల మలయు నాకు
సహజపరిమళ సంపద సంఘటింపఁ
జేసి ననుఁగూడు పూనిక చెలఁగివచ్చు
తాపసికి నస్తుతించితి కాపభీలి. ౮౫.

కం॥ ముని యమునాద్వీపమునక
ననుఁగలయఁగ నరణిఁబుట్టు నవవహ్నిబలెక
ఘనయశుండు వ్యాసముని జటి
యును వేదవ్యసనుడగుచు నుద్భవమందెక. ౮౬.

తే॥ గీ॥ ముని జననమొంది వెలయుచు జనని! నీవు
గోరినప్పుడ నీకు నే గోచరుండ
నగుచు ననివలె; నాకుఁ న్యాత్మమిచ్చి
యరుగుగ్రామిఁ గూడఁచు నెవఁడె ౮౭

చ॥ అతఁడు మదీయపుత్రుఁడు పహామహిమాస్పదుఁడే నొసంగు, నా
నతినిఁ దిరస్కరింపఁడిది నాకునుసస్పృతి, నీకుఁనిదీ స
ష్టతియగునేనిఁ దెల్పుమన, మాయరే! యచ్చెరువంచు భీష్టుఁడా
సతిని నుతించి మోదపతి సష్టతి నాకిదియంచుఁబల్కినన్ ౮౮.

ఉ॥ యోజనగంధి తల్పెనుది. యోగివరుండును భాస్కరోపమ
ప్రభాజితకాంతికాయుఁడును భాసిలు దండకమండలంబుగ్న
ష్టాజినముఁధరించి యపు డాసలి వద్దకు వచ్చి పాదపం
కేజములంటి మ్రొక్కులిడఁగేలను బుత్రునిఁగౌగలించుచున్ ౮౯

క॥ జనని పయస్సును స్తనములఁ
గనులను నతివేలముగను గార్చుచు సుతునిన్
మనమారఁగఁ గనులారఁగఁ
గనుచును ముదజలధిమునుగఁగని ముని యనియెన్ ౯౦.

మ॥ జనయిత్రీ! భవతీయకాంతితము నే సర్వంబు నూహించితీన్
జనునే నీదగు నాజ్ఞమీఱి? నెది నీవంతోప మక్కార్య మే
నునుఁజేయంగలవాఁడ నీప్పుషలు నన్నుఁబొందుచున్ జీర్తవం
దు నసహ్యంబు వికారరూపమనుచున్ దూషించినన్ జేటగున్ ౯౧

ఆ॥ వె॥ అనుచు మాని వరుండు వినుప శశాంకపం
శాంకురోద్భవేచ్ఛ నతివ పూని
బహునిదర్శనములు బాగాఘృదెలుపుచు
వధువు లనుమతించు విధము జల్పె. ౯౨.

తే॥ గీ॥ అవనిపతి సతు లొకరాత్రి యందుఁబూత
చిత్తలగుచును శయనంబుఁజేరి; మున్నె
చంద్రురాకకు వేచు విశౌఖలటుల
వేచియుండిరి-మునిఁగోరి వేడక మీఱ, ౯౩

అ॥ వె॥ జీగి జటాకలాప మృగచర్మ వల్కల
ధారియై వికారతనువుగలిగి
వచ్చినట్టి మానివరుని నంభిక చూడ
తోసి నయనయుగము మూసికొనియె. ౯౪

॥ వె॥ అటు నిమిలనేత్ర యగు నంభికనుగూడి
మరలి జననిజూచి మందలించె
హస్తి బలుఁడుపుట్టు నగు సంధుఁడీభువి
దల్లితప్పుఁజేసి తనయుఁడనిన. ౯౫

చం॥ మునివరువాక్యముల్వినుచు మోదమునందనితల్లి; పుత్రునిక
గని తనయా! నినుంగలయఁగఁచిన యన్యవధూరతిక, మనం
బునకుఁ బ్రమోదమిచ్చు సుతు, భూవలయంబును గెల్పువాని, ని
మ్మనిన మునీంద్రుఁడాసతి గృహమ్మునుజేరెను, మీఱుకూరిమి ౯౬

తే॥ గీ॥ ఆలయాగతమునిని సంభావకయును
బూడఁగనె లజ్జ యాసతిఁగూడె; మాని
యంతికిని దొహృదత్వము నీకమున్నె
తన్వికాంచె విషాండురత్వమును భీతి. ౯౭

క॥ ఆ సతినిఁగూడి మరలుచు
వ్యాసుఁడు జనయిత్రికనియె బలిశాలి సుతుం
డీసతికిఁ గలుగు నైనను
నాసతిదోషమునఁ బాండురాంగుం దయెడిక. ౯౮.

కి॥ అని చనె ముని. కనె ధృతరా
ష్ట్రుని సంభిక, గ్రుడ్డివానిజూచి వనిత యో
జనగంధి వనటఁగుంచుచు
మునివరునిక మరలఁదలఁచె, మునివేంచేసెక. ౯౯

చ॥ తనయునిజూచి సత్యవతి తత్తపాటుదొలంగి పల్కె నో
మునికులదీప యంధుఁ డిటుపుట్టెను జూడఁగనోపఁగాన నీ
వును మఱి నావధూరతినిఁ బుత్రునినొక్కఁని స్తోత్రపాత్రుని
గను మన మేలటంచుఁ జనెఁగాంతగృహంబునకున్ ముద ప్తిగన్ ౧౦౦
సీ॥మునివరువైరూప్యమును జూడ భీతిలి యంబిక తనదాదినంపె నదియు
నైపుశీమిఁబంగ నైపథ్యవతియ ను, మందయానంబున మానిఁజేరి
ప్రతిబద్ధరాగయై ప్రతిలేనిమంజుల గానంబు సలిపిన మౌనివరుఁడు
మృగము గీతమునకు మెచ్చినిల్పినరీతి హర్షించి వశుఁడయి యుఁ వ రతిని

తే॥ గీ॥ సంతసంబంది జనయిఁజినరసకుఁజని

నీదు స్నుషదాసి వచ్చెను నాదుకడకు
గాన యమితోపవశుఁడగు కారుఁడిలను
విదురనామముచే నుద్భవించు ననుచు.

౧౦౧

చ॥ పలికి మునింద్రుఁడీగతి నపత్యపుఁగృత్యము మాటిమాటికిన్
సలుపఁగఁదన్నుఁ గోరుటదిచాలని మిక్కిలివేఁడి తాఁజనెన్
వెలనెను దాసి పుత్రుని పవిత్రుని జన్మముచేత. సత్రిక్యం
వెలసినరీతి సత్యలమువేగమెయిచ్చుచుఁ జేయువారికిన్ ౧౦౨.

తే॥ గీ॥ కురుకులంబునకును వృద్ధికరులు సుతులు

మువ్వరును భీష్మపోషణముననుఁ జెఱింగి
క్రమముగా సర్వకళలను గఱచి దర్ప
కోష్ఠల దశావిశిష్టలై యుష్పిరెలమి.

౧౦౩.

ఉ॥ సోడశదానర్థలయశోనిధిపాండు నృపాలుఁడంచుఁదా
నీడితతత్రాఁశముల నిండునిబింబము ధాత చేయుచో
జూడక తన్మృగాజనముఁ జొన్నఁగళంకము మండలంబునన్
గీడయెఁగాని చంద్రుఁడు జనించెను వారినినన్న సవ్యరే! ౧౦౪

క॥ ధృవగ్రాస్థునిసహజీష్టుండ
 పీఠికిబట్టంబుగట్టి సేనాచలిగఁ
 ధృతిగల పాండుమహీశుని,
 మతిమంతుని విదురు నునిచె మంత్రపదికిఁ ౧౦౪.

క॥ సమమునమంత్రయు, మిక్కిలి
 భయమున సేనాధిపతియు, బిలికి ధనమునఁ
 జయలక్ష్మీయు నొనఁగూర్పఁగ
 దయతో ధరణీధపుండు ధర బాల్చిచెల్వ. ౧౦౬.

1 ఆపగాసూనుఁడం యాంబికేయునపసు,
 బరిణయంబొనరించు పనినిఁబూని
 గాంధారపతినుత కలదనివిని చూతనంపె నాకన్యక నడుగ నంత
 నాతఁడాత్మజ నియ్య ననుమతించుచు సుత
 కీయుదంతముఁదెల్పె, నింతిపతిని
 సంధునిగ నెఱింగి యాయరుంధతిమించు,
 చేలుపయై పరపురుషులను గంట

తే॥ గీ॥ నైనఁజూడఁగ నోడుచు నక్షియుగము
 వసనమునఁగట్టి కురురాజవానగృహముఁ
 జేరి సురనది సాగరుచేత నాద
 రింపఁబడురీతి సతి యానరింపఁబడియె ౧౦౭

సీ॥ యాదవపతి శూరుఁడను వానిసుత పృథ
 కుంతిభోజుని కూర్చి కూతురుగను
 బోషింపఁబడుచుఁదపోవనంబుననుండి
 ఘనతపోధనుఁడు క్రోధమఁడునొని
 వరుఁడు దూర్వాసుఁడు వచ్చిన నతనికిఁ
 బరిచర్మకై తండ్రిపంపుఁబూని

కింతుకఫేలనం బంతయు విడనాడి,

పహగలాలనముల విడిచి గలుల

తే॥ గీ॥ సరసస్థలాపముల నెల్ల సరకు గానక

యమివరుని పూజగల్గుచు నచవరతము

నతనియానతిమీఱక యటులయిటుల

పోయి తనవని మఱవక పొలతియొప్పె.

౧౦౮.

క॥ ఆరామవల్లరీతతి

గారామముచేతఁ గాంచు కన్నయ నిరతం

పారాజమాని పూలతి

కారాజినిఁ గాచుచుండె గాఁ గడుభక్తి

౧౦౯.

క॥ స్తనపత్ర వల్లరీ లే

ఖనకుక్షత్రమచెంది కుందు కన్యామణి యా

మునివరు దుష్కరశాసన

మును శూఢమున గల్పనోపే ముగమెనలారక

౧౧౦.

క॥ ఇటులాక వత్సరముండిన

జటికిఁ బరిచర్యఁజేయ సంయమివరుఁడా

కుటిలాక మదిమెచ్చుచు

పటుతర మంత్రంబొకండు వరముగనిచ్చెన్.

౧౧౧.

ఉ॥ ఇచ్చి తదీయగుంధ్రమున నిలిచి! దేవగణంబునంచు నీ

మెచ్చినవానిని బిలువ మీఱక యాపురుషుండు సత్వరక

వచ్చి స్వతుల్యుడౌ సుతుని వాసిగ నొకకాని నీకునిచ్చు నో

సచ్చరితాః యికకదపముజల్పగఁ బోయెదనంచుబోయినన్ ౧౧౨.

క॥ మునిహంధ్ర మసామగన పా

మున వేసినపుట్టి యిది యిది. మేమిచ్చువా

జని పాటలారూఁగునిగని

విసయంబునఁ వేడి పిలిచె విధు ముఖ యంతఁ

౧౧౩.

సీ॥ పచ్చనివస్త్రంబుఁ బటుతరకవచకుం
డలిక్కిటములును వెలయుభానుఁ
డలివేణి సరసను నిలిచి కరంబులఁ,
బద్ధినికబలెఁ బృథఁబట్టె నంత
భామిని భయమంది భాసర! నేబాల,
జరకునానతి లేక చనదు నాకు
నేమియుఁజేయంగ నీధర్మ మీవెఱుం,
గనిచె? నన్వడులుము కరుణఁబూని

తే॥ గీ॥ యనిన నతివను భయకంపితాంగిఁగనుచు
నరుణుడరుణాననుండయి యనెను, భామ!
యాదరింపక ఛాయను నీదుకడకు
వచ్చినాడను సంభోగ వాంఛఁజేసి

౧౧౪.

సీ॥ ఇంతి నాయుభిమత మీహానర్పకయున్న
నీమంత్రదాత నేనిపుడె శాప
సర్పవేష్టితునిగఁ జిప్పుదు నావాంఛి
తము నెరవేర్చిన నిమిషముననె
అదితి నన్గనినటు లధిక తేజోవంతు
సుకుఁగందువీవును సుదృశ! నీకుఁ
గన్యకాభావంబుఁ గలుగును మత్స్యభా
వంబున ననిపలెగ; వనితశిరసు

తే॥ గీ॥ వంచె, లజ్జాస్థితంబులు వారిజాక్షి
సమృత్తినిఁడెల్పు నరుణుండు ఛాయనుబలెఁ
గాంత నెదఁజేర్చి శరద్రభాకాంతిఁబోలు
శయనమందుని నిడి యందె సంతసంబు

౧౧౫.

కం॥ అరుణుని తేజము నందుచు

దరుడేమణి వహ్నిశిఖనుఁ దలఁపించెడి భా

స్వర కాంతినందె, నాసతి

హరుసంబునఁ బల్కఁచించి యరుణుఁడు జనియెన్ ౧౧౬.

సీ॥ వనధీవింతామణి బలె సురనాథుని

యభిమతం బొనఁగూర్చి యధిక తేజఁ

గనియె నృపాత్తజ; కనినంత నపవాద

శంకితయు యాప్త సఖులతోడ

నురగంబుఁ బేటికనుంచిన భంగిగుం

డలకంచు కోజ్వలు లలితుఁడనయుఁ

బేటికయందిడి విడిపించె దానిని

వెల్లిలో, సింగపుఁబిల్ల నిడిన

అ॥ గీ॥ పంజరంబునుఁబోలి ప్రవాహభంగ

డోలికాశతలాలితఁబోలెఁ బేటి

మెల్ల మెల్లన నిటులటు మెదలుచుఁ జని

చేరె నధిరథు పురనదీతీరభూమి ౧౧౭

చం॥ తనసతిరాధఁగూడి దరిఁదన్నియువొందుచు సూతుఁడచ్చటన్

గనియెనుబేటికన్; దెఱచికన్నుల పండువుగాఁగ నుండు వా

నిని నరుఁకాదృతున్ గనుచు నిండు ముదంబున బాలు నమ్మునఁ

జెనుచుచు భార్యకున్ ముదము బెంపెనలారఁగనిచ్చెఁ బ్రీతితోన్ ౧౧౮.

కం॥ పాలించె రాధ కాపున

బాలుఁడు రాధేయుఁడనఁగఁ బరఁగుచు భృగురా

మాలయముఁ జేరి నమ్రత

మేలగు విబువిద్య గురులు మెచ్చఁగ నేర్పెన్, ౧౧౯.

క॥ తరుణీన్ద్రయంకరమ్మన

కరు దెంచి న నృపులంగనక యా పాండునిదా

వరియించెగుంతి యధ్రము

వరయన్ శురగజముదక్క నన్యముగనునే?

౧౨౦

తే॥ గీ॥ ఆకృతినిగన్న జయలక్ష్మి యనగనొప్పు

మాద్రయను మానినీమణి మద్రరాజ

సుతను సుదృశను నాపగాసుతుడుదెచ్చి

పరిణయ మొనర్చె ముదమునఁ బాండునకును

౧౨౧

క॥ మృగయావినోదపరుడై

మృగ నేత్రలగూడి పాండున్యవతి చని వని

మృగ నాగ మృగేంద్రాళిని

తెగటార్పంగ వెమకసాగె ధీరవరుండై

౧౨౨

చ॥ మృగనయనాసహిష్ణుతనుమించి మృగాన్వయ మెల్ల వారిగె

ల్పగఁగుమిగూడి పైబడంగవచ్చినరీతి నెదుర్కొనంగ, నా

శుగములవాని జంపెచు వసుంధర నేత, నిజాన్వయేశు కుం

దుగ నివియుండఁ బోలదని తోచె మనంబుననాన్ రయంబునన్ ౧౨౩.

మ॥ హయహేమారవ మాలకించి, ఘనకోపాభోష భూదారసం

చయమెల్లన్ వడి హుమ్మటంచుఁ దమ వేశంతమ్మల స్వీడిరా,

రయమార న్వసుధేశుఁడాశుగతతిన్ రాజిల్లఁగాఁద్రుంచె నా

రయ భూదార పదేర్వ్యతకగనలి వైరంబూనెనోయంచనన్ ౧౨౪

చ॥ సమదవిశృంఖలాప్తి మహిమంబులు శృంగవిదీర్ఘి కంబులన్

గుమిగొని చుట్టి రాగనుచుఁగాల్చెను భూపతి వానినెల్ల వే

గమునఁ గులాధినేతయగు కాలునివాహసముండు నాడు న

శ్రమముగ వానిఁజేర్చుటది సత్క్రియయంచుఁ దలంచెనోయనన్ ౧౨౫

తే॥ గీ॥ చాపరావము తరుఁపంచాననాల్లి
 వినుచుగనలుచు గుహలను వెడలిరాగ
 బంచతను నొందె మోముకటంచు రాజు
 పంచతను గూర్చెడను వెల్ల బాణవితతి

౧౨౬.

క॥ మృగరక్త బిందువులచే
 దగఁగొల్పు నిదాఘమిందు ధారలచే నె
 వ్వగనొందు పాండు నలగట
 నగరాజ సమీరణాప్తి నణఁగెను మిగులకా

౧౨౭.

సీ॥ అచ్చట నటవిని నంగజుకేళిని,
 హరిణద్వయం బురుహర్షమునను
 విహరించుచుండ భూవిభుఁడు బాణమువేయ,
 నొకమృగ మటచుచు నుక్కుదక్కి
 యవనివైబడుచు గోపారుణేక్షణముల
 నగ్నికణంబుల నపరిమితము
 గను గ్రక్కుచును బాండుఁగని నేను గిందముఁ
 డను ద్విజుండను గామహతుఁడనైతి

తే॥ గీ॥ మున్ను, నేనిప్పుడీ శరమునకుఁజిక్కి
 హతుఁడనైతిని, నీవు నీ యతివఁగూడి
 నపుక యమపురిఁ గందువటంచుఁజచ్చె
 నతనితోడనె యతివయు నగ్నిజొచ్చె.

౧౨౮.

క॥ దానింగని నిర్విణ్ణుం
 డై నృపతి విరక్తిఁ బూని యబలాసక్తికా
 బోనడచి సతులతోడప
 మూనఁదపోవనముఁ జేరె నుచితజ్ఞుండై.

౧౨౯.

క॥ భూషణవస్త్రాదులతో

వైషయిక సుఖంబువదలి వలగలము జటత్

భూషలుగాఁగొని రాగ

ద్యేషాదులుమాని యూనైదిరమగుతపమున్

౧౩౦.

మ॥ కరికుంభాహతి కేళిలంపటయునున్ గాంతాకుచద్వంద్వమున్

బరిపీడించెడిలంపటన్ మఱి యరిప్రాణానిలంబాను ని

ష్టరబాణోత్కరలంపటన్ దవులుచున్ శోభిల్లుహస్తంబు లా

గిరియందుండు కుశాంకరంబుల నయో! గిల్లంగ నర్హంబయెన్ ౧౩౧.

ఆ॥ వె॥ అల్లెత్రాడు దివిచి హస్తీకుంభముఁజీల్చి

యంగుళంబు లటుల హస్తతలముఁ

గర్కశత్యమొందె గావున సమిధలు

జీల్చునపుడు బాధఁజెందవయ్యె

౧౩౨.

ఉ॥ తాననమందునుండు మృగకాండము మైత్రినిఁ బెంపుచున్ పదా

మానసశత్రువర్గమును మ్రందఁగఁ జేయుచు ధీరుడై మహా

జ్ఞానులవాక్యమువ్వినుచుఁ గాంచెను భూషతి తాపసార్హమా

శ్రీనిఁ. దహివనంబునను జేకుతెరాజ్యము నెల్ల భంగులన్ ౧౩౩.

సీ॥ రాజర్షియొక నాడు రమణింగుంతినిఁగని,

వ్యాసమహాముని వరమువలన

నాయన్న భార్య గాంధారి పుత్రశతంబుఁ

గను గర్భమునుదాల్చె ననఁగ వింటి

ననిపల్కి, యోయింతి! ఘన తమోపహమైన

పుత్రనామం బెట్టి పుణ్యమిచ్చు

నట్టిపుణ్యమును నే నార్జింపవైతిని,

యధ్వరాదుజేత నమరుపుణ్య

తే॥ ౧॥ మేల యనవత్తునేకునిచ్చు మేలుసుకముః
జననితోడపయి శయనించి చన్నుఁద్రావు
బాలుమోమునఁ బ్రసవదబాష్పములు గుఱియొ
తండ్రి యార్చును నిజగురుతాపవహ్ని ౧౩౪.

క॥ అంభోరుహఃశ్రీ! వినునే
సంభోగాశక్తుఁడగుదు శాపకతమునన్
సంభావరేయ్య నియతిని
సంభవమాగాక సుతుఁడు పతి నీ కెలమిన్ ౧౩౫.

ఉ॥ నారి! మదీయకాంక్షిత మొనర్చుమునీవు; గృహస్థసౌఖ్యమిం
పారఁగదారచేగనును భర్త వసుంధరఁగాడె! నేనయో!
నీరజలోచనా! మిముల నేరరమింప, మునీంద్రశక్తుఁడన్.
భూరిమహాకాజసున్ బురుషపూజ్యుని కూర్చి నిలుపునొందుమా ౧౩౬.

కం॥ ఉవిదా! పుత్రవతివి నీ
వపుటకు శంకింతు వేని నాపాండువగున్
దివిజండుఁడొకఁడుగావీ
భువి నాతని గోత్రమెల్ల బుద్ధినెఱుంగుమా ౧౩౭.

చ॥ విని యలివేడి భర్తఁగని విన్నప మొక్కటి విన్నవించెదన్
గనుమ; యనుక్తపూర్వ వచనంబు విగర్హితకృత్యమిద్ది, నే
వినఁగన నిట్టిదెచ్చటను విజ్ఞులుమెత్తురె? కుంతి యన్యుఁ ద
ల్చిన వసధిక్షద్య జించి సురసింధువు తల్పదె పల్వలంబునున్ ౧౩౮
చ॥ అని వినిపించిన స్వినక యల్లనఁబూర్వ నిదర్శనంబు లె
ల్లనుగల వేదశాస్త్రములు లత్యములు స్వివరించి వేఁడు వా
ధునిఁగని జంకుచు నివ్వించె దోషిత సంయమిదత్త మంత్రసా
ధనఫలమెల్లఁ; దెబ్బదయె దాని పరిక్షణకృత్యమేమియున్ ౧౩౯

ఉ॥ మానవనాథుడానకికి మంత్రబలంబునఁబుత్తుఁ గాంచుమఁ
 శానతియియ్య నత్తరుణి యప్పుడ ధర్మవి మంత్రనంపదన్
 బూనుమఁబిల్చె నాయముఁడు పొందె నమంద ముదాతి లేక మా
 చాననుఁగూడి వేడుకలఁజంద్రుఁడు తారను గూడురీతిగఁగరం

క॥ అభిజిన్తుహూర్త మందున
 శుభదినమునఁ బృథకుఁబుట్టె సుతుఁడు పుఫీతుం
 డభవు జటాబూటమునన్
 బ్రభవించిన గంగబోలె బావనుఁడగుచన్ ౧౪౧౨

క॥ తనయుని మోముమగనఁగనె
 తనువెల్లను బులికలెగనె ధరణీపతికిన్
 మనమునఁ బొంగెడు ముదమున
 కును నవకాశంబునియ్యఁ గోరియొనాగన్, ౧౪౧౩

తే॥ గీ॥ ఆయుధిష్ఠిరుండిల జన్మమంద, మోద
 మందె సురగణ మబ్బలు నన్నిదిశలు
 నొందెను ప్రసత్తి నామోద మందె సుజన
 తతియు తరుసుమవితతియుఁ దనివించెంది, ౧౪౧౪

గీ॥ తనయునిగనె గుంతి యనువార్త గాంధారి
 విని యసూయతఁబూని తనదుగర్భ
 మును నొక్కపాషాణమునఁ జీలఁగొట్టఁగఁ,
 బారాశరుఁడువచ్చి భానుఁడుదయ
 మున సాంధ్యరాగత నెనసిన శిధిలాభ్ర
 గగనంబుఁగాంచిన కరణి, భగ్ను
 రక్తపేళియుఁజూచి రక్షించు తలఁపూని
 వాని సంతయుఁగూర్చి వాసిమీఱు,

తే॥ గీ॥ కరుణచాపేశి నూరుభాగములుసేసి

నేతకడవల నడియించి చేతనంటి

యున్నవిశితంబు నెల్లను నొక్కకలశ

మందు నుంచుచు సౌబల కనియె నిటుల

౧౪౪

చ॥ వ్యసనము మానుమా సతిరొ! వ్యర్థముగాదు మదీయవాక్యమిం

పెసంగను మున్ను బుత్రశతమిచ్చితి, పొచ్చుగ నొక్కకన్యయున్

బాచగునునీకు, నీకలశము ల్దమయంతన విచ్చుకొన్నచో

నసదృశతేజమున్గలిగి యందఱు వెల్వడువారు నమ్ముమా

౧౪౫

కం॥ పనిత ముదమంది యాత్మజు

లనునుంచిన కలశములను లక్షణమగునా

సనములనిడుచు మహాహరగి

తన యండము లోమురితిఁదా రక్షించెన్

౧౪౬

క॥ కనంగుంతి శుభముహూర్తము

నను మధ్యాహ్నంబునందు నాగబలుని భీ

ముని బవను కరుణ నం

జన మారుతిఁ గనినరీతి జనులుప్పొంగన్

౧౪౭

కం॥ తనయుని జననాశుచిచే

జనులనుస్పర్శింప వెఱచి చనునోయన మె

ల్లనఁజవనుఁడు నడకను గనె

ఘనసామోదతనునంది క్రాలి తిరుగుచున్

౧౪౮

తే॥ గీ॥ కుసుమమిమలబూని పవనుఁడు గురిసెఁ బ్రవద

బాష్పములు సొహృదునకును భవ్యముగను

సుతుఁడుజనియించె నని వహ్నివితతి శిఖిల

హర్షనృత్యంబుసల్పె నో యనఁగ నొప్పె

౧౪౯

తే॥ గీ॥ పవనసూనుఁడు పుట్టిన దివసమునకుఁ
 బూర్వనిశిని సుయోధనుం దుర్వింబులై
 నంబుధరములు రక్తవర్షంబుఁగురిసి
 ప్రమదబాష్పములను గార్చు ప్రజల ముంచె
 నక్క-కూతల నుత్సవనాద మడఁగె. ౧౫౦.

క॥ వరుస శతనాసరములకు
 శరారువృత్తులగు వారు జనియించి రిలన్
 గురుకుల భూషణయై యొక
 తరుణీమణి దుశ్శలాఖ్యుఁడగ జన్మించెన్. ౧౫౧.

కం॥ వదలక పార్శ్వస్థితులై
 ముదముచ సుతశతక మటుల ముదితయుఁగూడన్
 మదవతి సౌబల యొప్పెను
 గద శతప్రతంబు లక్ష్మీ కరికల బలెన్. ౧౫౨.

క॥ మరల తనభర్త యానతిఁ
 దరుణీమణికుంతి యిండుదలఁచిన నతఁడున్
 సరసరతిఁ జానఁగూడెను,
 సురనది దిగ్గజము రీతి సుఖ మొనఁగూడన్. ౧౫౩.

నీ॥ ఫాల్గునమాస శ్రవణదినోదయలగ్న
 మునను నుత్తరఫల్గునిని సుజన్మ
 మునుగాంచెను త్రిలోకమును జయించునటంచు
 సితకీర్తి మున్నున్నుఁజెందెదన్ను
 ననఁజెల్లు శుభ్రకాయంబుచ బుత్రుఁడ
 ర్జుననామధేయంబు కూశిగాను
 నుత్తరఫల్గుని నుద్భవించెను గాన
 ఫల్గునుండను పేరఁబరఁగెనతఁడు.

తే॥సీ॥ అమరకుసుమపరాగముల్ హస్తములను

బట్టి నృత్తోచితంబగు భూరితూర్య

నిస్వసంబుల సచ్చరల్ నిండివెలియు

నద్రశ్యంగముజేరె మహర్షిగణము.

౧౫౪.

క॥ దయికుని యానతి మీఱక

దయఁబృథ తన నవతికిచ్చె దనమంత్రమును

గయికొనిన మాడ్చి, పుత్ర

ద్వయమిండని యశ్వలను ముదంబునఁబలిచె.

౧౫౫.

క॥ వారిని నెమ్మది గూడుచు

వారిజముఖ మాడ్చి కనియె వరుస నిరువుర

బూరుని కులభూషణుడగు

సారయశు న్నకులు, భవ్య సహదేవు, వహీ.

౧౫౬.

తే॥సీ॥ అమరతరు లెటు లటుల యుదారులగుచు

మరుని శరములబలె మనోహరులు నగుచు

జలజసంభవు భూతపంచకము రీతి

వెలియు సుతపంచకముచేత వెలసె నృపతి

౧౫౭

మ॥ అలధాత్ర్యంగుశివల్లవ గ్రహణనా యాధారము

ల్కులనేర్పుంగల వేత్రిచాటపుల పలుకల్ వీనుల

మలలోఁ జంక్రమణోచితాంఘ్రులగుచు మాటల్ మహానీతులు

గలయన్నేర్చిరి బాలురార నిజవిజ్ఞానంబున గ్రాలుచు

౧౫౮.

క॥ యతిసుతులచేత నువలా

లితు లగుచును బాంసుకేళి వీలారతులై

యతుల తపోవన గజముల

గతి హరిసట లీఘ్య చంద్రు గతభయులగుచు

౧౫౯

చం॥ సుతులు పనితులై శ్రుతులసూక్ష్మములన్ని యెఱింగి విద్యలా
తతముగ నేర్చి భాసిలుకతంబున ధన్యతనొందె భారతీ
పతుల కులంబగాదు మఱి వారలఁ బేర్కొనువారిసంతతిఁ
గతలయె వీరివార్త లిలఁగాంచినవారికి శ్రేయదంబులై. ౧౬౦

చం॥ క్రమమున యావనంబు త్రిజగంబునకుఁ సుఖమిచ్చి వారి దే
హముల నలంకరించెను సుఖావహమాగతి. సౌరభమ్ము భృం
గములకు సంతసంబొసఁగి కమ్రనవీన సరోరుహంబులఁ
దమిని ననుగ్రహించి శుభ వాయుకమాగతి నబ్బురంబుగఁ ౧౬౧

కం॥ నిడుదలయె భుజములంబలె
వెడదయె వక్షస్థలాధి వృద్ధియుబలె; సౌం
పిడు స్వరముంబలె మంద్రత
బడెఁ గనుగవ స్నిగ్ధభావ బంధురమగుచున్. ౧౬౨.

మ॥ స్మరమత్రైభమదోద్ధమంబుఁ బికసుస్వావోదయోత్సాహమున్
నిరపాయావహ మందమారుతమునున్ నిండాఁబుట్టించు వా
సరసంశోభిత వైత్రమాన మవనిన్ జన్మించి మించె న్నిశల్
విరహం బగ్గలమయ్యె భూతతలికిన్ విందాయె భృంగాశీకిన్ ౧౬౩.

ఉ॥ బాలసమీరవారమైగవైచిన బాలరసాలరేణువుల్
లాలితయై చెలంగు వనలక్ష్మికిఁ జల్లిన బుక్కపిండియై
గాలముఁబట్టి నిశ్చలతఁగావిన కాయజమంత్రవాదికిన్
సోలు విఘ్నాగిలోకులను జొక్కఁగఁజేసెడి చూర్ణమయ్యెఁగా ౧౬౪.

తే॥ గీ॥ సకల లతలను గలిగెడి సౌరభమ్ము
ధరణి నలుదిక్కులను వాసేతముగఁజేయు
వైత్రునకు నబ్బదయ్యెఁగా జాతిగంధ
మవనిసంపూర్ణ సంపద యెవనికబ్బు? ౧౬౫.

ఉ॥ వాయుప్రచే రజఃకణమవారిగ వెల్వపి రోబుచుండు కెం
జాయలచే నశోకకుజశౌఖనుమావళిగొంచనయ్యె నా
గ్నేయశరోత్కరంబుగను, కీడ్పడినట్టి వియోగిసంతతిన్
గాయము నాయమునదవిలి కందఁగఁజేయఁగఁ బుష్పధన్వికిన్ ౧౬౬.

తే॥ గీ॥ పువ్వులరసమను స్వేదబిందువులు దవిలి
లలి నవోద్గమ కేసరావళులు బొలిచె
వనవనిత మాధవుని స్ఫుర్భమునఁ జెలంగ
నగపడిన స్వేదపులుకాంకరాళి యనఁగఁ. ౧౬౭.

ఉ॥ దక్షిణదిబ్బుభాగత కృతాంతుని దూతను బోలిచున్ వడిన్
దక్షిణమరదమారుతము ధారణినేతను గాలబోదితున్
రక్షితపూర్ణయావనుని రమ్మని యీడ్చెనొ నాఁగ మాద్రితో
నాక్షితి పాలుఁడేగెను విహారమతిన్ వనికిన్ రయంబునన్ ౧౬౮.

సీ॥ అల సుశీతలతలములు, సుకేసరసీధు
సీకరంబులును వశీకృతులయి
రతిప్రగల్భతమించి రమియించు శుకముల
పంచమస్వనములఁ బరఁగుపికము
లును వనలక్ష్మియు మనమునఁ జిరకాల
ముప్పుడై వెడలక సోలిపడిన
స్తరునిలేపిన వాని శరధారలకుఁజిక్కి
సుమంగంధగర్భిత సుపదమైన.

తే॥ గీ॥ మాధవీమండపముఁ జేరి మరులుగూరి
తపసిశౌపంబుఁదలఁచుచుఁ దత్తరంబు
నొందు మాద్రిని నబల నింపొందనీడ్చె
పంచశరపీడితుండయి పాంశుస్పృశతి.

క॥ సురశాంత సుఖఫలంబగు
పరాసుభావంబు నేత్రభావము దెలుపన్
స్తరుని శరశయ్యఁ బోలెడి
విరిపాన్పునఁబడియె నృపతి విగతాసుపుగన్ ౧౭౨.

క॥ అటుపడిన పతినిఁగనుచున్
గుటిలాలక భీతినండి కుందుచు నకటా!
యెటులాయె దైవగతి యని
పటుతరరోదనము నల్పి పడె ధారణిపై. ౧౭౩.

క॥ ఆరోదనంబు వినుచుఁ గు
మారులతో మునులతోడ మానిని పృథ తాఁ
జేరెవని నచటఁగనెఁగురు
వీరుని విధిహతుని మాధవీకుంజమునన్ ౧౭౪.

ఉ॥ ఏమిది! యెంతకార్యమయె! నింతటిలో నని చింతఁగుందుచున్
గోమలి సోలి వ్రాలి యెదఁగొట్టికొనెన్ మఱి విహ్వలాంగియై
భూమిపయిఁబడెన్ మరల భూవతిఁ జూచుచు నశ్రుధారలన్
దోముచు మోము, మూర్ఛితను దొడ్డ విపత్తని సూనులేడ్వఁగన్ ౧౭౫.

ఆ॥ వె॥ మూర్ఛమునిఁగి లేచి మున్నీరుగా నశ్రు
ధారలాలుకు పృథనుఁజేరి మునులు
నాశ్వసించుచుండ నాయింతిపదముల
వ్రాలి పలికె మాద్రి జాలిసోలి. ౧౭౬.

క॥ పతి దివిఁజేరెను న్నాకై
యతని వియోగంబు నోప నంపుమ నన్నున్
బతిచనినగతికి సాధ్వీ!
సుతుల ననాథలను నీవు చూడుమ ప్రీతిన్. ౧౭౭

అ॥ వె॥ కార్యభార మరసి కాలంబుగడపుచు
సుతులఁబ్రోవవమ్మ సువతియనుచు
నశ్రువులను గార్చు నాత్మజులను నూఱు
డించి పతినిఁజేరె సంచితముగ. ౧౭౫.

కం॥ పిదపఁ బితృమేధకర్తలఁ
జదురగు ద్విజవరులఁగూడి సమయోచితమా
విధులను నెఱవేర్చెను గో
విదుఁడు యుధిష్ఠిరుఁడు వేదవిమలయనుజ్ఞా. ౧౭౬.

కం॥ యతులఁగని మ్రొక్కిమాద్రయు
సతిఁగుంతినిఁగాంచి సాధ్వీ! క్షమియింపుచు నే
మతిచెడి యీరసమునఁ జే
సితఁదప్పులు చాల నీకుఁ జేసెద నతులకా ౧౭౭.

కం॥ అనిపలికి సుతులనాలిం
గనమొసరిచి యశ్రుధారఁ గడఁద్రోసి జయ
స్వనమునఁ జిలికీబ్రదక్షిణ
మును సలుపుచుఁ జొచ్చెనందు ముదమున సంతకా. ౧౭౮.

కం॥ సతిపతులకు నపరక్రియ
లతిభక్తిని సల్పి ముగిసినంతట వారికా
వెతఁజెందు పృథను గరిపురి
జతనంబుగఁజేర్చి రచటి సత్తములు వెనకా ౧౭౯.

క॥ అనుజుని మృతివిని వ్యసనము
గను ధృతరాష్ట్రుండు మఱచెఁగన్నఱ వానికా
దనయలనుఁ గరుణఁగనుచును
ననవరతము వారియెడల నధిక్రమియ్యఁడై. ౧౮౦

మ॥ మితియంతింతని చెప్పరాని బలము మీఱంగ భీముండు దా
 సతతంబు ధృతరాష్ట్రనందనులకు సంతాపము జల్పఁగ
 గుతకంబందుచు వారిభేలనముల గ్రోధించి భంగించు. స
 ర్పతతిగాంచి నవైనతేయువిధము బ్రభృతిగాఁ జూపుచు. ౧౮౧.

ద్వి తీ యా శ్వా స ము .

అ॥ వె॥ కమలగంధ కలిత గంగాజలంబుల

పౌరవాళి కళి పౌరుషమున

జలిపి శ్రమనుజెంది సరవినిదత్తీర

పటగృహంబు నందుబండియుండ.

౧

తే॥ గీ॥ వారివిహృతి శ్రమంబున భూరినిద్ర

గొనుచు బరవశుడైన వృకోదరునకు

సింధుసీకర ధారియై సేవజేసె

దినవిరామసమీరంబు తిన్నగాను.

౨.

సీ॥ అటుగాఢనిద్రచే నంగముదెలియక

పడిన సామీరినిబట్టిచంప

ననయము సహితుండు నగు సుయోధనుడు తా

వల్లుల బంధించి వాని మడుగు

నందుఁ ద్రోసెను గట్టా మందరమును భోగి

బంధనంబున నబ్ధిబడఁగఁద్రోయు

చందంబునను; నంత సరసినిబడినట్టి

పవనసూనుండు లేచి బంధశతము

తే॥ గీ॥ భగ్నమొనరించి దరిజేరి పవ్వళించె

మరల నదిగని వహ్నిసమాన కాల

కూటమునుగల పాములఁగొన్ని తెచ్చి

కఱవవిడిచిన నవి వానిఁగఱచుచుండె.

B.

కం॥ అనిలాంగ స్వాధముదినఁ

గని రుచిమరగిన భుజంగగణ మప్పుడు త

త్తనయని యం దారుచిఁగని

ఘనతరముగ మొసవె వాని కాయమునంతకొ.

౪

క॥ వాతాశన వనదేవత

లాతజీ నాశీర్ద్వయంబు నంగాయువులన్

బ్రీతినిడ మొదటి దయె వృథ

యాతతముగఁ జరమవాక్య మందె ఫలంబున్.

౫.

ఉ॥ వానిని దంతకోటి విషవహులఁగ్రాలెడు వాని నిర్దయన్

బూనుచు నాయముల్లఱచి భోగములెత్తెడివాని నిద్రకున్

హానియొనర్చువానిఁగనినంతన నల్లులబోలె గాచె నా

మానితసత్త్వఁడైన పవమానసుతుం డటు నిద్రఁబోవుచున్ ౬.

క॥ అదికని సుయోధనుఁడు వెత

మదిఁగొని యెటులైన భీముమరణమును గనన్

ముదమందుచు సహపజ్జిని

నదయత విషకబళమిడియె నన్నములోనన్

౭.

ఉ॥ దాని భుజించి విహ్వలతఁదాల్చిన భీమునిఁబాశబద్ధునిన్

గా నొనరించి శూలములు గాఢముగా హ్రదమందుఁబాతి గం

గానదిలోనఁ ద్రోయుఁడని కట్టడిసేయఁగ గింకరాఢియున్

వానినిఁగట్టి త్రోసి రయ్యె! వారక క్రూరులు గ్రావమున్బలెన్ ౮.

క॥ పవమానాశన లోకము

పవమాన సుతుండుజేరెఁ బన్నగశిశువున్

దవిలి తమవిషము నింపఁగ

భువి నొదవిన విషము వెళ్ళఁబొంగుడుఁ బోయెన్.

౯.

ఉ॥ ఆదటఁబాశబంధముల నన్నియుఁ బాయఁగఁగోసివైచి య

త్యాధరతన్ గజాయుత బలావహమైన రసంబుఁ గ్రోలఁ గా

కోదరనేతయాజ్ఞ దశకుంభముల న్వడిఁ దెచ్చియుంచినన్

గాదనకా వృకోదరుఁడు గ్రాలెడుదప్పినఁ గ్రోలె నంతయున్ ౧౦.

అ॥వె॥ అటులదృష్టి నొంది యష్టదిసంబులు
 శ్రమనివారితముగ శయనమునను
 నిద్రబోయె, నభినీరముఁద్రావుచు
 దరిని నున్న సీరదమునుబోలె, ౧౧.

క॥ మారుతిని నీటఁద్రోయుచు
 క్రూరులు కౌరవులు శకునిఁగూడుచుఁ బురినిన్
 జేరుచుఁ బూర్వాప్తులతో
 భూరిక్రీడలనుఁ బ్రొద్దుపుచ్చిరి నెమ్మిన్. ౧౨

క॥ కలభము వెదకెడి వానిత
 బలె భీముని వెదకెఁ గుంతి వనతలమందున్
 జలధుల నదులను సరసుల
 వెలినెలవులనెల్ల వెదకి వేసారె గటా! ౧౩.

చ॥ సుతుని సుయోధనుం డకట స్రుక్కఁగఁజేసెనొ యంచు భీతిచే
 సతి వసుధన్బడెన్ విదురుసాంత్యనముల్పిని చెందెదెల్వయున్;
 వితత నిదాఘభాస్కరుని వేడికి స్రుక్కుఁచు నోషధీశునిన్
 శిశుకరజాల మంటఁగనె సేదలువాయు సభంబుకైవడిన్. ౧౪.

క॥ తొమ్మిది దినములు భీముఁడు
 నెక్కుదిగాఁదల్పమందు నిమరించుచుఁ దాఁ
 బిమ్మట సర్వాశ్వుండై
 నెమ్మినిఁ వీరమ్ముఁజేరె నిరపాయుండై.

అ॥వె॥ దరిని జేర్చి ఫణులు తామెగ భీముఁడు
 గరిపురంబుఁజేరెఁ, గౌరవార్థి
 కుందె; భ్రాతృవరులుఁ గుంతియుఁ బౌరులు
 మోర పిస్తయముల మునిగి రంత.

క॥ సకలాస్త్ర కోవిదుండును

నకలంకాచారశీలుడయిన కృపుని రా

జకుమారులకు గురువుగఁ

బ్రకటించె సరిత్పుతుండు బాలురకెల్లఁ.

౧౭.

చం॥ యనుమలు వారివద్దఁగడు మాన్యత నేర్చిన పెక్కు విద్యలున్

గఁయును గోరె భీష్ముడు ప్రగల్భత నత్యశికంబుగాను నొం

దిన గురుపర్యవహ్యని, మదిన్దలపోయుచు నుండెనార! భూ

జనులు గుణోత్తరాధిత సంతత మారయుచుండు రెమ్మెయిన్ ౧౮

తే॥ గీ॥ పరశురామునిచే నస్త్రపాండితిఁగని

యిలను బ్రభ్రాతఁగన్న ద్రోణులనుఁ బిలువఁ

బంపనుండినవఱిని నాపట్టణంబుఁ

తే॥ పచ్చిచారు నొకం వింత.

౧౯.

తే॥ గీ॥ విక్రమాన్విత మైనట్టి విద్యబలెను

పుత్రయుతయగు భార్య తన్పొందిరాగఁ

గుంభజుడు భీష్మ సత్కృతిఁ గొనుచు సభను

నిలిచి గంభీరతరముగఁ బలికె నిటుల.

చ॥ స్థిరముగ నగ్నిదేశ్యముని సేవను నేనును యజ్ఞసేనుడఁ

గురుతర విద్య లన్నియునుఁ గూడి పఠించెడికాలమందు, నా

ధరణిప సూనుఁడఁడెగద తా ధరణీధవుడయ్యెనేని న

త్యుగుతర రాజ్యమర్థమును నొప్పగ నిచ్చెద నంచుదారతఁడ౧.

క॥ క్రమమునఁ బైతృకరాజ్యము

నమరెను నాసుహృదవరున కనుచు నలరినె

శమదమ భూషణులకు శ్రే

యనుగావీ రాజసేవ యని పోనైతిన్.

అ॥ వె॥ దుగ్ధకాంక్షియైన ముగ్ధు నీ శిశువును
 బిష్టరసముద్రాపి హృష్టజేయఁ
 జింతనందు గృపుని చెల్లెలి యూఱట
 గనఁగ మనమునందుఁ గలకలేరి. ౨౩.

తే॥ గీ॥ దైన్యవృత్తికిఁ బుట్టుకతానమయ్యె
 యాచనావిధి, యైన నేనాచరింతుఁ
 దమకుటుంబము రక్షింప ధర్మపథము
 నైన విడనాడఁ దగునని యనియె స్మృతులు. ౨౪.

చ॥ అనుచును నిశ్చయించి ద్రుపదావనిఁజేరి నృపాలుఁగాంచి నే
 వినిచితి నీ సఖుండనని విన్నను మోషుఁగ, సంహారాడు గి
 న్నను మొగమెఱుఁజేసికొని కన్నుల నిప్పులుగ్రక్కి సోక్కి ప
 ల్కెనుగద సోపహాసముగఁ గేరడము ల్పచరించి మత్తుఁడై ౨౫.

వ్యసనవశులగు బ్రాహ్మణవంశమేడ
 సత్త్వసంపన్నులగు బాహుజన్ములేడ
 కాచరల్పోపమం బవుఁగాదె? వీని
 కగునె మిత్రత్వ మెచ్చటనైనఁ జూడ? ౨౬.

చ॥ ఇటులహితప్రలాపముల నించుక యేనియు శంకలేక వాఁ
 డటుల వచింప సిగ్గువడి హాసాని చింతనుఁగుంచి యప్పుడే
 పటుభుజసత్త్వలై వెలయు పౌత్రులుగ్గిడు మదీయవాంఛితం
 డెటులయె నేనిఁదీర్తురని యిచ్చటికిఁ నృప! వచ్చితిన్వడిక. ౨౭

క॥ అనవిని కురూర్ద్వహులకుఁ
 జను నీ గురుఁడనుచు సంతసంబందె వడక
 ధనమాది నిచ్చి విదపక
 దనపాత్రులనిచ్చె భక్తి దైవారంగక. ౨౮.

తే॥ గీ రేణుకాసూనుపాదాబ్జరేణుకలనఁ
బావనుండగు ద్రోణుచే బాలపీఠతి
యంపవిద్వల విధుల శిక్షింపఁబడెను
ధన్విదర్పంబుబలె వసుంధరను సరవి. ౨౯.

క॥ భూతలతలకుం డర్జునుఁ
డాతత గుణసహితమా శరాసనమున్ బ్ర
ఖ్యాతిగ గురువుల మనమును
నేతటి నేమరక భక్తిసిద్ధుచు నుండెన్. ౩౦.

క॥ ఎన్నఁడొ గురునానతిఁగొని
యన్నరుని న్నించునట్టి యస్త్రవిదుండై
యున్నట్టి యేకలవ్యుఁడు
విన్నంబడ వాని బొటినవ్రేలున్ గొనియెన్. ౩౧.

తే॥ గీ చెట్టుకొనకొమ్మఁగట్టిన యట్టి గుఱిని
శరమునేయుచుఁ దెగఁ గొట్టె నరుండు దాని
తోడ నన్యులధన్యులఁ గూడియున్న
మత్సరంబుచుఁ దెగఁగొట్టె మాన్యుండగుచు. ౩౨.

క॥ మడుగున ద్రోణుని యడుగున్
వడిఁ బట్టిన మొసలిఁజంపి పరమసుఖముఁ దా
నికుచును గురునకు, మాఱుగఁ
బడసెను దివ్యాస్త్రమొందు పల్లనుఁ డెలమిన్. ౩౩.

సీ॥ పదఁపడిద్రోణుండు పార్థివతనయుల
శస్త్రాస్త్రగుళత సరవిజూప
శిల్పికల్పితము ననల్పభూషితమును
నగు రంగముచుఁజేరె నచట సకల

పార్థివులును జానపద పౌరులునుఁ జూడ
వచ్చినిండిరి మఱి వాసవాది
నిర్జరులెల్లరు నిండిరి నభమున
సంత ధనుర్ధారులగుచు ధర్మ

ఆ॥నె॥ నందనాదిశిష్యబృందము స్థూల సూ
క్ష్మ చల నిశ్చలాదికముల నొప్పు
లత్యములను బాణలాఘవంబునఁద్రుంచి
మించి రచటిజనులు మేలనంగ

౩౪.

ఆ॥వె॥ శిష్టముద్గరాది కఠినాయుధ పరిశ్ర
మంబుఁజూపి రద్భుతంబుగాను
వాజివారణాది వాహనచర్యచే
గొంద ఆమిత ముదముఁ గొల్పిరండు.

౩౫

తే॥గీ॥ సాలకుజములఁ బూనిన సామజముల
బలె సుయోధన భీము లుద్భట భయంక
రావహంబగు గదలచే నాక్షణమున
రంగ భూమినిఁజేరిరి రహీందలిర్ప.

౩౬.

తే॥గీ॥ వివిధగతులను గదలను వీచి వీచి
యొకనిపైఁబడ నొకఁడు దా నుద్యమించి
కినుక హుచ్చుని కీడెంచి చెనకఁబూన
ద్రోణసూనుండు వారింఁచెఁ దొలఁగుఁడనుచు.

౩౭.

చం॥ గురుచరణాంబుజాతములకున్ నతిఁజేసిన కారణంబునన్
శిరము పవిత్రమయ్యెనను శిష్యుఁడు బార్థుఁడు ద్రోణు నానతిన్
శిరమునఁబూని రంగమునుఁజేరెను బాణవితాన యుక్తుడై
ధరణిపులెల్లరున్ గనుచు దద్దయు విస్తయ మందుచుండఁగన్

౩౮

తే॥గీ॥ వ్యాడ తిమిగార్క-వనధర వహ్ని తార్క్ష్య
హస్తి కేసరి ముఖ దైవతాస్త్ర జాత
ముల పరిశ్రమనైపుణి వెలయఁజూపె
సంసదులు మెచ్చి తలచూచి సంస్తుతింప. ౩౯.

తే॥గీ॥ సింహ సంహననత్వముఁజెలఁగుచుండ
సింహనాదము దశదిశల్ చెంగలింప
రంగ సద్వత్తుముఁజేరి యా రవిసుతుండు
చాపవిద్యాధికతఁ జూపె సంసదులకు. ౪౦.

తే॥గీ॥ శస్త్ర సంపదఁగనిన యాసభ్యులెల్ల
విస్తయంబందఁ బార్థుని ప్రీడకూడె,
నాసుయోధనుఁడును వాని యనుజతతియుఁ
దానిఁగని మోదమంది రహానముగను. ౪౧.

మ॥ నరుఁడేపాటి నరుండు నాకుఁ గనఁబూనక ద్వంద్వయుద్ధంబునక
స్థిరుఁడై నిల్చి వదీయసత్త్వమును వాసికజూడ నిండంచు భా
మౌరసూనుం డురు గర్వయుక్తుఁడయి పల్కక ధార్తరాష్ట్రుల్ మదిక
హరుసంబంచుచు వీడు మాకు సుహృదుండొనంచు నుప్పెంగినక ౪౨.

చ॥ నరుఁడరుఁడొననుండగుచు నాగముమాడ్కిని నిశ్చసించి యా
యరుణతనూజుఁజూచి నిశితాశుగము ల్వడి నెత్తి పల్కె నీ
ధర స్వపరాంతరంబులనుఁ దాఁగనఁజాలక ప్రల్లదంబు లే
నరుఁడువచించు వానిగతి నాశర మొందఁగ నిచ్చు నీకనక ౪౩.

తే॥గీ॥ అహవంబున నిల్వరా యడుగుఁ ద్రొక్కి
పార్థ! యడెనీదు శిరషును పద్మమిపుడె
యిదిగొ నాశరమునఁద్రుంచి యీగృహాధి
దైవతార్చనఁ గావించు ధీరవృత్తి. ౪౪.

చ॥ కని కృపుఁడడ్డమై నిలిచి, కర్ణ! దురుక్తులుచాలు; సూతుఁడై
జననమునొందు నీకెటుల క్షుత్రియవారిధి చంద్రుఁడైన యీ
యనఘుని పూరువంశజుని యంగముఁదాకఁగనొను? మానుషా
చన దిటు లంతరంబెఱుంగఁ జాలక పల్కుట నిందనీయమా ౪౫.

క॥ అని కృపుఁడాడిన మాటలు
విని కర్ణుఁడు శిరమువంచె ప్రీతాయుక్తుం
డునుఁబోలె నంత దుర్యో
ధనుఁడా కృపుఁజూచి పలికెఁ దగదిది యనుచున్ ౪౬

తే॥గీ॥ విష్ణువత్రితయంబున విస్తృతౌజ
సుల జనన మూల మెన్నఁగవలదు; నదుల
యతుల మూలములంబులె న్నర్హమగునె
శూరుఁడగు వాని జననంబుఁ జూడనెంచు? ౪౭.

సీ॥ స్తంభోద్భవుఁడు పురాతన పురుషుఁడు గాడె
వానిజన్మము నెంచు వారుగలరె?
మును క్రొంచ వింధ్యాగముల మధించినవారి
బలె శరకుంభసంభవులు మీరు
నీద్రోణులునుగారె? యిదియెన్నఁగా నొనె?
గుణమున మనుజుఁడు గణనకెక్కుఁ
గాని జన్మంబునఁగా నేర్చునే? పెద్ద
ఘనులు మీరిది యెఱుంగనిదె? యనుచు

తే॥గీ॥ నర్కతనయుని సింహాసనాధిపతిగఁ
జేయుదును నేనటంచని శీఘ్రముగను
వానినొక పీఠముననుంచి వారిధార
నభిషవ మొనర్చె నంగ రాజ్యమున కపుడు. ౪౮.

కం॥ రవిసుతుడు రాజ్యమును, గౌ

రవు లినసుతు సఖ్యమంది రాజిల్లుచుఁ బాం

డవులను నెన్నక వానికి

నవమానముఁ జేయఁదొడఁగి రదనున నలుకన్

౪౯.

తే॥గీ॥ అస్త్రజలరాశి పారగులైన రాజ

తనయులనుఁజూచి ద్రోణుడు; దక్షులగుచు

ద్రుపదరాజును జెరఁబట్టి యిపుడె యిడుడు

గురుల గురుదక్షిణ యటంచుఁ గూర్చిఁ గోరె.

౫౦.

ఉ॥ ఆ వచనంబునుఁ శిరసునందు శిరస్త్రములాగు నుంచి యా

భూవిధునందనుల్ పటహాభూరినినాదము దిక్తటంబులన్

మ్రోవుచు మాటుమ్రోతలిడ మూకలకేకలు నింగినిండఁగా

గావచకాది యోధులునుఁ గ్రాలఁగఁజుట్టిరి వైరిదేశమున్

చం॥ కలశజచోదితంబయిన కారవసేన సపత్నపత్ననం

బలవడ ముట్టిచుట్టె; బృషదశ్వుని ప్రేరితమై వలాహకం

బులు వడి మేరుమేఖలను ముట్టడి వేయఁగఁజుట్టు లాగునన్

జలమున లగ్గకున్ దిమురసాగెను లగ్గుగ సైన్యమంతయున్

చం॥ ద్రుపదుడు గౌరవద్విరద దుర్భరనాదము విన్ను కంఠరం

బపరిమితాగ్రహంబునను నాకటిచే విడు సింగమట్లు వి

ప్రప మద్రువన్ ఘనస్వనము చాడ్చున నార్చుచు నిర్గమించెఁ దా

స్వపురిని యోధులున్ బలము వారక చేరఁగవచ్చి రప్పుడున్

౫౩

తే॥గీ॥ పార్షదులకును గౌరవబలమునకును

జరుగు రణమొప్పె సజ్జన స్తవ్యుగుచు

తగెను పార్థునికౌర్యమ నిగమమునకుఁ

దద్రణంబును బ్రణవమై ధాత్రిలోన.

౫౪

క॥ ద్రుపదుఁడు గౌరవశతమును

దపియింపఁ జేయఁ గ్రీడి తడయక చని యా

రిపునైన్యముఁ జెండాడెను

నృపునిఁ దేహంబు గాడ నేయుచు వడిగఁ.

౫౫.

మ॥ విరఘ్నేజేసి శరంబులఁ దఱగినఁ వేఱెద్దియుఁ దోపకా

దురముఁ బాయుచుఁ బాటఁగాంచెడి గురుద్రోహి న్నడిన్బట్టె నా

నరుఁ దుద్దండకృపాణహస్తఁడగుచుఁ స్వర్భాను వాచంద్రు భీ

కరలోలంబగు జిహ్వచే నదుముచుఁ గాజించు చందంబునఁ

౫౬

క॥ కౌరవయుతుడై నరుఁడా

భూరమణునిఁ దెచ్చి గురుని మ్రోలనిడియె, నా

ధారణిపతి తలవంచఁగ

నారాజును జూచి నవ్వి యాచార్యుఁడనఁ.

౫౭.

క॥ జలసక్తమగుచు మ్మితుని

చెలిమినిఁజెంపొంది పివవఁ జెలి లేజమునుఁ

గలయఁగ నోపదు ద్రుపదం

బిల నను వాక్యం బడెట్లు వృథయగును? సఖా!

౫౮.

తే॥ మానవంతుడవై నాడు మానవేంద్ర!

మాన్యవరుడైన ద్విజు నవమానపఱచి

తత్ఫలం బిపు డీవు నాతనికి శిష్యు

లైన వీరలచే గంటి వర్ణమిద్ది.

౫౯.

చ॥ ధరణిని నర్థభాగమును దప్పక యిచ్చితి వల్లనాఁడు, భూ

సురునకు రాజ్యభోగములు సొంపగునే? నినుఁబోలు ధారణీ

శ్వరునకు మిత్రుడై మనుట చాలదె శాశ్వతసఖ్యమూని యీ

శ్వరుఁడు గుభేరునిఁ గనెడిచాడ్పున? మేలగుఁబొమ్మ మిత్రమా! ౬౦.

మ॥ అనుచుకా సోమకు నాదరించి యిక్కఁబొమ్మా మిత్రమా! యంచుము
త్తునిఁజేయించెను ద్రోణు డంత విసుఁడుకా దుఃఖాబ్ధిలో మున్నునుకా
ఘనుఁడాపార్థుని కార్యమిద్దియనుచుకా గార్యంబు చేదప్పె నం
చును నాహా! యవమానమిద్ది యనుచుకా సొంపేది చేరె న్భురికా ౬౧.

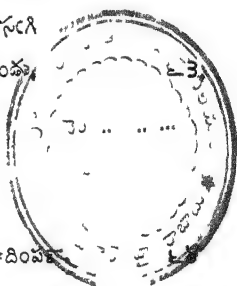
తే॥గీ॥ అత్తరిపుద్రోణు జంపెడు నాత్మజుండు
ఘనునిఁ బ్రతునిగఁజేయు ప్రమదతనయ
కలుగ నొక యాగ మొనరింపఁదలంచి యువ్య
శృంగనమయాజకనిఁగోరె జిత్తమందు. ౬౨.

తే॥గీ॥ జాహ్నువీతటమందు ద్విజన్తవరుని
యాజుఁడనువానిఁ గని మొక్కె నవని విసుఁడు
తనయకీర్త్యంబుఁ దెలిపి గోధనము నొసఁగి
ముదముఁ గూర్చుగబూన నామునివరుండు.

కం॥ తన యనుజుని సాహాయ్యము
గని నృపవరుచేతఁ బుత్రగర్ధిన మాగం
బును జేయించె యధావిధి
ఘనుఁడాయాజుండు జనులు గని మోదింపక.

కం॥ యజ్ఞాంతమున హవిస్సును
భుజియింపక రన్తుటంచు భూరిహితమునకా
యజమాన గేహినిని నా
ద్విజవరుండుకా బిలిచె రాజ్ఞి భీతిని దడనెకా.

కం॥ తడవోర్వక యా యాజుండు
కడుకెనుకా బూని యెంతకాలంబయ్యెకా
జడజాక్షీ! రావైతివి
యిడియెద నీ హవ్య మగ్ని కిపుడని వ్రేల్చెకా.

తే॥గీ॥ కనకగిరి సుద్భవించు వికర్తుని బలె
జాతవేదుని జ్వాలల జననమొంది
నట్టి కొమరునిఁ గాంచిరి యవనిఁనులు
వికచపంకజ నయనులై విస్తయముగ. ౬౭

తే॥గీ॥ కవచకుండల కేయూర కార్దుకాది
సహజసంపదచే నొప్పి మిహిరుమాడ్కి-
రథమునందున్న పుత్రుని రాజు చూచి
కార్పేఁ బ్రమదాశ్రువులచాలు కాలువలుగ. ౬౮.

ఉ॥ లౌకిక శంఖతూర్యతుములస్పృహ మాకనషంటి నింజ చా
ప్రాకటకీర్తి కాముఁ డల బాలుఁడు సోమకుఁగూడె; పక్షిఁబుం
డా కఱకంఠుఁ జెడినటులయ్యెను; బిచ్చటఁ బట్టణంబు ను
శ్రీకరమో విధంబునను జేరిరి, వార్తయుఁజేరె లోక మిల్ ౬౯.

తే॥గీ॥ విప్రవరుచేత సవనహవిస్సు మరల
వేల్పుఁబడఁబుట్టె నా జాతవేదశిఖిలఁ
గన్యకామణి; రక్తపంకజవనంబు
నందుఁ బుట్టిన లక్ష్మియో యనఁగ వెలసె, ౭౦.

తే॥గీ॥ అగ్గున వికాసమాసయా యతివశలన
నగును దుర్గర్వులగు క్షుత్రియాంతకంబు.
ప్రావృషంబున నూతనపద్మకాన
నంబు పగిదిని యనిపల్కె నభము వడిగ. ౭౧.

కం॥ అసలునివలన న్బుట్టిన
దనయును దనయునిఁగనుచు ధరణీశుఁడు బొం
దెను ముద మర్జుని కతమునఁ
గనఁడయ్యెను భీతి ద్రోణకతమున నెపుడుకా, ౭౨.

తే॥గీ॥ చేరవచ్చిన శిష్యుడు వైరియైన
నతని సోమకసుతుని సర్వాస్త్ర విదునిఁ
జేసి పంపెను ద్రోణుడు; జీవితమున
కంటె సత్తతి కీర్తినిఁ గను ప్రియముగ. ౭౩.

తే॥గీ॥ యావ రాజ్యాధిపదపికి నా యుద్ధిష్ఠి
రుని నొనర్చిన సంఘఁడౌ తనకు నయన
ములుగ నుండు నటంచని తలఁచె; నదియుఁ
దెలిసి దుర్యోధనుడు వచ్చెఁ దీవ్రముగను. ౭౪.

ఉ॥ నీతి విశారదుండును వినీతుఁడునై త్రిజగంబులందుఁ బ్ర
భృతినీగన్న ధర్మజునిఁగాంచి సుయోధనుఁడోపడయ్యె వి
భృతినీగన్న పూరుషునిఁగాంచిన జ్ఞాతుల మానసంబును
భూతలమందుఁ బావకుఁడు భూరిగఁగాల్చుట నైజమేకదా? ౭౫.

నీ॥ తాతనే నొకయుదంతము వింటి! నిప్పుడ
ధర్మసూనుని నీవు తగునటంచు
యువరాజునిఁగఁ జేయ నుద్యమించితివని
నిజపగునదియేని నీతికాదు.

చైత్ర పికధ్వని సామ్యమామధురతఁ
గలిగిన వాక్కుల వెలయువాఁడు
ధర్మసూనుండని ధారుణిజనులెల్ల
నేకమై నుతియింతు రతిశయముగ.

తే॥గీ॥ యావరాజ్యము వాఁడిపు డందెనేని
నెల్లరును ఘేము జచ్చుట దృఢముగాదె?
అట్టి యాపద మమ్ముల నంటనటులఁ
గాచునది నీదుభారముగాదె? తండ్రీ! ౭౬.

చ॥ అనిన సుయోధను న్ననుచు నంబికసూనుడవలెఁ బుత్ర! నీ
మనమునుగంటి నిట్టిమతి మాయురే! చాలును. పాండునట్లు నా
కనయముగూర్చువాఁడు వినయాన్వితుఁడైల్లరు నాదరించు వాఁ
డనఁఁడు బంధుమిత్రుఁడగు నాఁడును దూఱుటఁ జాలుదుర్జితీ! ౨౨.

సీ॥ దుర్యోధనా! యిట్టిదుర్బుద్ధి తగదురా!
పాండువులనుగూడి యుండు టుచిత
మగునుర యనితెల్పు నాసుయోధనుఁడనఁ
దాత! నీవచనంబు తగదు వినును
సురనదీసూనుండు గురుఁడుఁడత్పుత్రుండుఁ
దస్తాతులుండును ధర్మ మెఱిగి
హితులగుదురు నాకు నిటఁ బృథాసుతులేరు
లేరేఁగావున వారణావ

తే॥గీ॥ తికినిఁ బంపుమ వారినిఁ దీవముగను
నిచటవారున్న జనులకు హితులగుదురు
వేరుసాగుచుఁ బెరిగిన పెద్దచెట్టు
నెటులవశమగు భేదింప? నిదియ హితము. ౨౩.

క॥ కుంతీనందను లచ్చట
సంతసముననుండు, రిచట జనకా! నీకుఁ
సంతసముగ నేనుండుచు
నింతటితోఁ గలఁతలఁగు నిదిహితము గదా? ౨౪.

మ॥ తనయుండీగతి నాడు మాటలకుఁ జింతనైంది హా! హా! యట
చని దుష్టాత్మకుఁడయ్యె నాత్మజుఁడయో న్యాయంబుగాదీ విధం
బని కుంభిక్షుభిత హ్రదోదకము సామ్యంబైన చిత్తంబునఁ
గనలేడయ్యెను స్వచ్ఛతక విఘ్నంబు కానక మానముద్రుండయోగం.

తే॥గీ॥ పెద్దకాలంబు యోజించి విదప ధర్మ
తనయునింజూచి పలికె నాధరణివిభుఁడు
వారణావతికిని బూమ్మ వత్స! యిచట
శంకరోత్సవ మగు నది శంకరమ్మ. ౮౦.

తే॥గీ॥ రాజభవనంబు నచట నేరములు మీఱఁ
డెయును నీకు వసలికి, నేవకులను
గూర్తునీకును భ్రాతృలఁగూడి యచట
నభివసనము గాఁగల యవని నేలు. ౮౧.

చ॥ అని ధృతరాష్ట్రుఁడాశంగఁ దదాశయముఁగని ధీరవర్మఁడా
ఘనుని పదాంబుజంబులనుఁ గైకొనిమ్రొక్కి తదీయశాసనం
బును శిరసాఁహించి గురుముఖ్యులకు న్నతులఁచరించి తా
జనియెను వారణావతికి జయ్యనఁజమ్ములుఁ బల్లెదోడుగఁగూతె

ఉ॥ అంతకుమున్ను కౌరవుని యానతిఁబూనుచు నష్టరంబునఁ
వీంతగు జాతుపంబయిన వీటనిఁగట్టి తవాలయంబునఁ
గుంతి కుమారులుండ వధశస్థుఁడే జేయఁగఁ గాచియుండె నా
హంత పురోచనుండయ్యె! నికాంత యజరిన వ్యాధమస్మలెక. ౮౨.

తే॥గీ॥ పౌరలోచన శశియయి పరఁగుధర్మ
తనయుఁడాపురి జేరిన తక్షణంబ
నతని సరసకుఁజని నతులఁచరించి
మందిరంబున దించె నమాత్యు డపుడు. ౮౩.

కం॥ దారుణ విషవహ్నులచే
మూరణకృత్యంబు నలుపు పంత్రి దురాత్ము
దారముఁడని విదురునిచే
గోరంబడి యుండిరచటఁ గొంకుచు మదిలోక ౮౪.

ఉ॥ ఆపదవాని నుండి యగునంచని శంకనుబూని వంచకుం
డేపగిదిక్ బదార్థముల నిచ్చిన వానిఁబరిక్షలేక తా
మోపరు కట్టఁబూయఁదిన, నోర్చిరి యైనను వానిసంగతిన్
భూపతి యాజ్ఞఁబూని యిటుపోయెను గొన్నిదినంబులచ్చటన్ ౮౭.

క॥ మృగయా విహారమిషచే
బగలెల్లను వనులనండి భవనంబునఁ బ
న్నగమున్న భంగి రాత్రులు
దిగులున నిర్నిద్రులైరి దేవతలబలెన్. ౮౮.

ఆ॥ వే॥ మంత్రి సుప్తుఁడగుచు మందిరంబుననుండ
నిశ్చలబెట్టి విమరనిర్మితమగు
బలమునుండి వెడలె భీముఁడు తల్లితో
భ్రాతృవరులతోడ భద్రముగను. ౮౯.

తే॥ గీ॥ అలభనంజయ విద్యేషియైన కలుని
బిలుకుమా ర్చెదనన బహుభీకరముగ
నట్టహాసంబు సేయుచు నలుకఁబూని
యార్చుచున్నాడొ యన నొప్పె ననలుఁడవును. ౯౦.

తే॥ గీ॥ కుంతికినిఁగూర్చు దాసియై మంతనమున
మంత్రికిని లొగ్గి విషగర్భ తంత్రఫలము
నామె కందించు గూరాత్మరాలు పంచఁ
బంచసుతయుతయై వహ్నిఁబంచతఁగనె. ౯౧.

చ॥ ఉదయమున న్భరంబునను నున్నజను ల్గుమిగూడివచ్చి బూ
డిదయ్యి యున్నయాలయము డీల్పడికొంచును ద్వారపంతునన్
నుదతినిఁ బుత్రపంచకముఁజూచుచు గుంతయు నామెనందనుల్
వదలిరి ప్రాణవాయువులు వహ్నినటంచని యేడ్చిరెంతయున్ ౯౨.

కం॥ వినిరివ్వార్తయుఁ గరిపుర

జనులెల్లరు వినినయపుడె జాతుపగృహము

మునుగాల్చిన దహనుఁడు గా

లెన్ను గద ఘనముగను వారి చిత్తమునంతఁ.

౯౩.

ఉ॥ పాండవ నాశనంబువిని పారములేని ముదభిమగ్నుడై

యుడియుఁ గౌరవుండు వెలినూర్పుచు నశ్రులుగార్పుచుండె, మా

ర్తాండునిచే బహిర్జలము తాపమునొందియు శీతలంబు లో

నుండు హ్రదంబుమాడినహూయని పౌరులు తల్లడిల్లంగ

౯౪

క॥ బిలముఖము నుండి వెడలిన

బలిభీముఁడు మాతృభ్రాతృవర సహితుండై

బలసిన మదగజముంబలె

మెలసెను వనతలమునందు విగతభయుండై.

౯౫.

అ॥ వె॥ అంశబాహు యుగళ మందున్నవారిని

గమనవేగ కారణమున విహ్వ

లాంగులగుచు సుప్తులగు పాండవుల నొక

కొలనువద్ద దించి కొలుచుచుండె.

౯౬.

కం॥ వనకంటకములఁ దొలఁగిం

పను భీమునిఁ బ్రేచుపనికి వనదేవతయో

యననొప్పు రూపశాలిని

వనితయొకతె వాయుసుతుని వద్దకు వచ్చెన్.

౯౭.

సీ॥ దంతకాంతిని నిశాతమమెల్ల విదళించి

భీముని సరసను భీతివదలి

నిలిచి వచించెను జెలువంపుఁబలుకుల

సీవెనండవు మఱి నిద్రనొంది

ఋట పరుండిన ఘనులెవ్వ రీ దారుణ
వివినతలంబున విడియుకార
ణంబేమి యిచట హిడింబుడన్ గ్రవ్యామఁ
డుండును నరగంధ మూరఁగాంచి

తే॥గీ॥ వానిచేలియలు నగు నన్ను వాఁడుబంపెఁ

బట్టితెన్నుని మిమ్ముల వచ్చినేను
నీదురూపముఁగని మెచ్చి నిలిచి యిటుట
మానవశరీరమునుఁ దాల్చినాను నిజము.

౯౮.

చ॥ మదనవికాసభానుఁడగు మాధవుఁడల్లనవచ్చి కాననం
బదనునఁజేర వీరుధమునందు జనించును రాగపల్లవం
బదియెటు లట్టు మాధవుని యాకృతిఁగాంచిన నీవు కాననం
బు దయనుఁజేర నాకిదిగొ వుట్టెను పల్లవరాగ మిత్తటిన్ ౯౯.

క॥ దారుణ శరీరము న్విడి

యీరూపముదాల్చి యెలమి నిటుచేరితి నా
శారదధుని శాదమువిడి

వారిధిని గోరిచేరు వడువునఁ గనుమా

౧౦౦.

ఉ॥ ఆ పురుషాదపుంగవుఁ డహంకృతి రోషణభీషణుండునై
దాపునవచ్చి పైఁబడును దాళితిమేనిట గాన నన్ను నీ
ప్రాపునఁజేర్తువేని నినుభర్తఁగనమ్మఁచు నభ్రమార్గమం
దేపున నిన్నుఁగూడి యిపుడేగెద మేలొనఁగూడు మాకన్ ౧౦౧.

కం॥ అవివాహ మంగఘండయి

యువిదా! నా యగ్రజన్తుఁడుండఁగ నాకె

ట్లవును నినుఁదారఁజేయఁగ

నవుఁగద పరివేత్తభావ నువనిని నాకున్.

౧౦౨.

క॥ విజనక్షితి నీతల్లిని

భజియింపక భ్రాతృవరుల భావింపక యీ

కుజనుని భయమునఁ బాటినఁ

ద్రవిగమున న్నన్నుఁ జూచి ధీరులు నగలే?

౧౦౩.

క॥ పరభయమున విక్లబుడౌ

పురుషుని నేతరుణియైనఁ బ్రోచెనె యెచటకా?

దురమునఁగను నీదు సహృద

దరు నెదిరిన భీముబలముఁ దస్వీ! యిపుడుకా.

౧౦౪.

తే॥గీ॥ అగ్నికణములు వర్షించు నక్షియగము

భీషణ భ్రుకుటులుగల భీకరాన

నంబు సృక్వములను లేహనంబుఁజేయు

రసనయును గల్గివచ్చెను రాక్షసుండు.

౧౦౫.

క॥ సరరక్తకాముకవు; భీ

సరకాముకియగుచు నుంట న్యాయమె? యోసీ!

ధరసిపు బహిష్కృతగా

నరుగుమ యని భగినిఁదొట్టి యనిలజ్జఁజూచెకా.

౧౦౬.

క॥ వరియింపనేల యసురను

నరుత నియుద్ధమున నిలిచి యమరాంగనతో

స్తరకేళి జల్పుమా యని

గురుభీకరుఁడగుచుఁ దాంకెఁగుదురుఁగ భీముకా.

౧౦౭.

తే॥గీ॥ అహవంబున జయకాంక్షులగుచు డ్వేష

నాదమొనరింప వనమెల్ల నాచుగొనియె

గుంతిలేచెను కొడుకులఁగూడి; సింహ

గేహిని కిశోరములఁగూడి కెరలిసటుల.

౧౦౮.

తే॥గీ॥ ఆకృణినిగొన్న జయలక్ష్మి యరుత నిలిచి
 యున్నవో యన నొప్పిన యుపిద నటుల
 నసురు నెదిరించి యుద్ధమునందు బోరు
 పరచసూనునిగనిరి యాపాండుసుతులు.

౧౦౯

ఆ॥వె॥ కులిశపాతకతినములగు ముద్దులచేతఁ
 బీచగోరు బాహుషీడనముల
 నసురుఁగొట్టి చంపె ననిల సూనుం డాది
 పురుషుఁడెలమి మధునిబోలె నపుడు.

౧౧౦.

క॥ తెలతెలవాటఁగ ఖగకుల
 ములు దైత్యుని రక్తమాన ముదమంది కుజం
 బులను ద్యజించెను దమ్ముఁ
 గొలిచిన నిద్రనుఁద్యజించె గొమరారుచవిఁ.

౧౧౧.

కం॥ భానుఁడు భీముని మాడ్కిని
 బూని తమోమయుని దానపునిఁదుంటలుగా
 దానమొనరించి లోకులు
 మానసకమలములఁగూర్చె మహితముదంబుఁ.

౧౧౨.

సీ॥ మదనార్తిఁగుందుచు ముదిత హిడింబి యా
 యలిలసూచుని గోరె ననుచు జనని
 వినిచిన భర్తజుఁ డనిలజుఁబిలిచి యీ
 మధురకూపనుగొని మనుపు నీవు
 ప్రసనాంతమగుఁ దాక పొసఁగదెందే నింద
 యని యొడంబటిచిన నతిముదంబు
 నొంది యాసుందరి పొందెను భీమునిఁ
 గందర్ప కేళిని గాలమెఱిగి.

గీ॥ తావులను నొప్పు కానన స్థానములను
రత్నమయమగు చిత్రధరాధరముల
వలయుగతులను రమియించి రెలమివారు
మును పురూరవుఁ డూర్వసి నెనసి నటుల. ౧౧౩.

ఆ॥ వె॥ శక్రశస్త్రపతన సహనమా వక్షంబుఁ
గల ఘటోత్క- జుండు గలిగెవారి
కాదిపోత్రివలన నవనికి నరకాసు
రుండు పుట్టినటుల రోషమూర్తి. ౧౧౪.

కం॥ జనియించినపుడె యభివృ
ద్ధిని గన్నశరీరమటుల తీరినమీసల్
ఘనదంష్ట్రలుగల సూనుఁడు
జనకునియానతిని జనియె జననీయుతుండై. ౧౧౫.

కం॥ భూసురుల వేసముంగొని
భాసురముగ వేత్రకీయ్య పట్టణమంచున్
వాసముఁజేసిరి పాండవు
లానరసన్దమకుబితు మాధారముగన్. ౧౧౬.

కం॥ ఒకదిన మొక విప్రాంగన
వికలత దయితాంగమందు విన్నఁ బడుచుఁబు
త్రకులఁగని యశ్రులొలుకుచు
నకటా! యని యేడ్వఁగుంతి యడిగెఁ గతంబున్. ౧౧౭.

క॥ అడిగిన నా విప్రాంగన
తడఁబడుచున్ బలికె నతిరొ! దానవుఁడు బకుం
డడవిని నీప్రాంత్యంబున
గడు దుడుకులు చేయుచుండెఁ గద యిప్పుడికిన్. ౧౧౮.

కం॥ చలమునఁ బట్టణజనులను

బలిమిఁబట్టుచును దినుచు బాధింపఁగ బె

ద్దలు వాని వేడికొనుచును

బలిగా నొక్కొకని దినముఁ బంపుదురుగదా.

౧౧౯.

కం॥ ఆ కట్టడ కనుమతుండగు

నా కట్టడి బకుండు జనుల నాహారముగాఁ

జేకొను దినమొక్కని హా!

యా కష్టదినంబుఁ బ్రాప్తమయె మాకిపుడుకా.

౧౨౦

ఆ॥వే॥ భుజబలుండు దప్పఁబుడమి నా కుజనుని

పొడవునడఁప నగునె బొందితోడ?

విగతభాగధేయులగు మాకుఁగోణపు

భాగధేయులయెడి ప్రాప్తిఁగలిగె.

౧౨౧.

చం॥ తనయుఁడొకండు మాకుఁగులతంతువుగా మనియుండఁబోలదె?

తనయయె యన్యవిత్తయగు దానినిఁ బంపఁగరాదుగాదె? భ

ర్తను వదలంగలేనుభువి, దారను నన్ను విడంగనోపడీ

ఘనుఁడగుభర్త; చింతకును గారణమిద్దియుఁగాదె? కల్కిరో! ౧౨౩.

కం॥ ఇతరుని విలువకుఁ గొనుటకు

గతిగానము విత్తమెచేటఁ గావున తల్లి!

వెతఁగుండు వారమనఁబృథ

కుతిలపడుచు నామెతోడఁ గొంకకపలికెకా.

౧౨౪.

క॥ బలియొకఁడునాకుఁ బుత్రుండు

గలఁడమ్మా మాంత్రికుండు ఘనదానవులకా

గెలిచినవాఁడటు గావున

బలిగా నర్పింప వాఁడు బకునికీల్చుకా.

౧౨౫.

కం॥ ఆదంపతుల రుద్రశుల

కాదిని నుండక్కరంబు నడచిఁము” యిడియెన్

స్వామహిత వాక్యసరణిని

నాదేశవిధానవిధి దయామతి పృథతాన్.

౧౫౬

క॥ ఆమాటలు విని దంపతు

లామోదమునంది పొగడి రతివిస్తయుల్లే

భీముండు మాతృశాసన

మోముగ నుద్యుక్తుడయ్యె నుత్సాహమునన్.

౧౫౭

తం॥ ఘోరహిడింబ శరీరము

జీరిన భుజివిక్రమాఘ్యుఁ జేరుచు భ్రాతల్

భూరిగఁబొగడిరి పారులు

వారక యిడసాగి రన్న పానాదులునున్.

౧౫౮

తే॥గీ॥ రక్తమాల్యాంగరాగ వస్త్రములతోడఁ

బొర నయనోత్సవంబుగఁ బవనపుత్రుఁ

డోదనాదులతో నిండి యుక్తధుర్య

ములునుగల బండినెక్కుఁచుఁ బోయె పనికి.

౧౫౯

అ॥వె॥ నరకరంకరాళి గిరులఁ బోలుచునుండు

కంక కాక జంబుకములు వ్రాలు

ఝిల్లికారవంబు ఝల్లనిమోసెడు

వనముజేరెఁ బవన తనయుడపుడు.

౧౬౦

కం॥ అదానపు శవమంటిన

మీదట భుజియింపనగు నె మృష్టాన్నంబుకా?

గాదన కిప్పుడేఁ దినియెద

నోదనమని కుడువసాగె నుత్సాహమునన్.

౧౬౧

కం॥ అశనముఁ దినుచు స్త్రీముఁడు
 దిశలెల్లను నద్రువఁబండ్లు దీటుచునార్యై
 విశితాశనుఁడవు డాగ్రహ
 వశుఁడై గిరి గుహను వెడలి వచ్చెను గినుకన్. ౧౩౨.

కం॥ కినిసిన దనుజుఁడు ముష్టిని
 ననిలఱు పార్శ్వములఁ గొట్టి నన్న కబళముల్
 జనె నొక్కొకటిగ జారుచు
 గనె నుదరస్థాన మయుతఁజనత్తు నెడన్ ౧౩౩.

కం॥ అంతికమున రానవుఁగని
 యింతైనను భయములేక యితరాన్నమునున్
 సంతసమునఁదినె; సింహము
 చెంత సృగాలమునుఁ జూచి చెందునె భీతిన్? ౧౩౪.

కం॥ బలినంతయు భుజియింపుమ
 జలనమువలదోరి! యెచటఁజనునది? నీలో
 నిలుచును! నిను నేమింగిన
 బలియు న్ననుఁ జేరుఁగాదె పరిపూర్ణముగన్? ౧౩౫.

కం॥ ఆమానహు మూటలు
 భీముఁడు విని యోర్చెనగుచు విగతభయుండై
 యేమనక మిగతబలిఁదని
 నేమంటున నుదరమంత నిమిరుచుఁ బలికెన్ ౧౩౬.

ఉ॥ ఓరి! నృశంస! మానవవధోర్జితశౌర్యము నీవసుంధరన్
 భూరిగఁగల్గు నీకనుచు భూజనులాడఁగఁచిన్పు, నిన్నునేఁ
 జేరఁగవచ్చి నాడ నిదిసిద్ధము విక్రముఁడైతివేని నీ
 శూరత నీ హిడింబక నిఘానను ముందటఁజూపుమంచనన్ ౧౩౭

కం॥ ఆహూతులు విని యోషక

యానూనవవైరి సాలమట్టైవీచి యా

భీమనిపైఁ ద్రోయఁగ నది

సామీరికరంబునందు సాయకమయ్యెన్.

౧౩౮.

ఉ॥ తాల తమాలచాలక వితానమునంతయు వ్యర్థమయ్యె నా

భీల తమోవలంబులును వీడ్వఁడెబోరున దానవుండు దా

సోలుచు ద్వంద్వయుద్ధమున సొంపఱియుండుటఁ జూచి భీముఁడా

కూఱుని కాళ్లువట్టి వడిగూల్చెను ద్రిప్పుచువైచె భూస్థలిన్. ౧౩౯.

కం॥ గళపీడనఁజే జచ్చిన

ఖలుని న్వడిఁ బట్టి యీడ్చి గ్రామాంతికమా

తలముననిడె, మృగమును హరి

చలమున గుహఁ జేర్చునట్టిచందింబుననున్.

౧౪౦.

కం॥ వచ్చిన భీమునకును ద్విజు

లిచ్చిరి దీవెనలు కౌఁగిలిచ్చెను బృథయున్

మెచ్చిరి భ్రాతలు, భేచరు

లచ్చెరు వందుచును జూచి రాసత్వాధ్యున్.

౧౪౧.

అ॥ వె॥ వజ్రపాతమగుచుఁ బడినవర్షతమును

బోలిపడిన కుణపభోజనుఁగని

భయము ముదమునంది భాగ్యమద్భుతమచి

పురజనంబు పొగఁడె బురుషవరుని.

౧౪౨.

కం॥ దానవనాశన కతమున

మానవులాపురిని స్వేచ్ఛమనిరి ముదమునన్

కానఁగల వ్యాఘ్రనాశన

మైనన్ మృగకులము ముదము నంది మనుగతిన్.

౧౪౩

అ॥వె॥ యజ్ఞసేన సుతకు నగు స్వయంవరమని
పనికులాడు వార్త పొందునుతులు
వినుచు నచటకేగు వేడుక మదిబుట్ట
వేరొయ్య పురము వెడలి రవుడు.

౧౪౪.

అ॥వె॥ వ్యస్త నిశ్చలిగ ముఠగు నశోభముడును
భారతంబుజేసి భూరికర్తి
నందినట్టి కవియు నశ్వంబునందునఁ
బొందునుతులఁ జూచి వలికెఁగూర్చి.

౧౪౫.

సీ॥ జతుగృహంబుననుండి చావుకుఁదప్పితి
రని గురు ముఖమున వినుచుఁబార్వ
గుండు దానిప్పుడు దుహితస్వయంవర
మని చాట మీరట కరగు దెంచి
యాస్వయంవరఫల మనుభవించురటంచు
లబ్ధనిశ్చయండుయి లాలితముగ
సుత్సవ మొనరించుచున్న వాడటగాన
మార్గశ్రమను మీరు మఱచిరేలుఁ

సీ॥ బవలుఁబయనంబు నలుపుచుఁబట్టణంబు
జేరి దవధూనుయోనిజఁజెబువఁగన్య
కావతంసనుఁ జేపట్టి యలరుఁడిప్పు
డనుచుఁ బలుకుచుఁబోయె నా యతివరుండు,

౧౪౬.

లే॥గీ॥ అర్జున కరోల్కుకార్చిని నంధకార
మణిఁగి యధ్వము గనిపింప నదిగి జాహ్ను
వీతటంబునుఁ జేరిరి వీతభీతిఁ
చాండవేయులు గుంతితోఁ బయనమగుచు

౧౪౭.

శే॥గీ॥ చానలనుఁ గూడ జలకేళి నల్పుచిత్ర
రథునిక్రొవ్వను రథమును రణమునందు
సద్గునుఁడు గాఱు హతబలుఁడగుచు వాఁడు
బద్ధసఖుఁడయ్యె వారికి భద్రముగను. ౧౮౯.

క॥ పిదపన్ బయనంబున నొక
యుదాత్త మహనీయు ధౌమ్య నురుధర్మవిదున్
గుదురుగ గురునిగఁజేకొని
పదపడి వడిఁ జనిరి ద్రుపదపట్టణమునకున్. ౧౯౦.

క॥ కురువరులు కులాలకమం
దిరమునఁదమతల్లినుంచి ద్విజవేషమునన్
వర కనకమంచికల భూ
వరులుండెడి రాజసభకు వచ్చిరి వేడ్కన్. ౧౯౧.

అ॥వే॥ నృపతినయన భృంగ నీలాబ్జమాలయై
జెలులఁగూడియున్న చెలువఁజూచి
పాండవేయు లొక్కపరిఁబంచబాణుని
బాణపంచకమునఁ బడిరిబాధ. ౧౯౨.

సీ॥ అంతధృష్టద్యుమ్ను డాస్వయంవరగృహ
మున నిల్చి యవశీశులను గుఱించి
దుర్నమచాపంబు, ద్యోమార్గమునవ్రేలి
యంత్రాంతరంబున నటులయిటుల
చలియించులక్ష్మ్యంబు, సాయకంబునుఁజూపి
పలికె భూవరులనుఁ బాఱఁజూచి
యీ ధనువెత్తుచు నీసాయకంబున
గగనలోల శరవ్య మగల భుజిని

గీ॥ బడఁగ నేసిన నృపతి తాఁ బడయు నాదు

సోదరినిఁగాన నృపకుల సోములార

మీబలంబును నిప్పుడు మీదుపెట్టి

కఱిలమునుఁజూపి తత్పల మందుఁడీరు.

౧౫౩

—* శ్లో *—

అక్షర త్రయ తీయా శ్వాసము .

క॥ అనిపలికి చెల్లెటనిగని

ఓనుమా యిటఁ గూడినట్టి పీరివరుల సీ

జనపాలుర చరితంబును

పినిచెద సకలంబు నీకు వినవలతేనిక.

౧.

మ॥ కనుమా కట్టెదుటఁ గనంబడెడి భూకాంతుండు దుర్యోధనుం

డను వాఁడీతని భాగ్యముననుచు పితృధీశుఁడత్యల్పుఁడే

నని లజ్జించి యుదీచియం దెచటనో యాశాంతమందున్నవాఁ

డనయంబీ యభిమానమూర్తికను నత్యాభోగసామ్రాజ్యముల్.

౨.

ఉ॥ హౌళి నిరూఢ రత్నమణిమానితులై వసుధాధురీణులై

గ్రాలుచు వాని పార్శ్వమునఁ గామిని! కానవె యున్నవారు, నా

గాళి యనంత పార్శ్వయుతమైన తెఱంగున, వానిసోదరుల్

మేలగు భూషణాదులను మేనునఁబూనినవారు సుందరుల్.

౩.

తే॥గీ॥ అక్షవిద్యను శౌండుడఁ భ్యాసితఁగనిన

శకుని గాంధారనాథుని సరసఁగనుమ

అదిగో! యాచార్యపుత్రుఁడు విదితయశుఁడు

శౌర్యమందుఁ బినాకికిసముండు గనవె

౪.

తే॥గీ॥ సహజకవచ శరీరుండు సత్త్వశాలి

యవని బాలారకతుల్యుఁడా యంగపిఘుఁడు

వాసికెక్కిన జీమూతవాహ శిష్య ధ

ధీచులను మించు దాతకాదే యతండుఁ

౫.

కం॥ హలమును గైకొని యిరుపా

యలుగా విభజించెననుచు యమున కనలి తా

వలగొని చుట్టెనొయన దు

వ్వలువలు గల హలిని శ్వేతవర్ణునిఁ గనుమా.

౬.

కం॥ ఎవఁడాసుర వృక్షముఁగొన
దివి శచి, నందనముబలెను, దీనతఁగ నె నా
యవతార పురుషుఁడిలఁడో
యువిదా! యదువంశమందు నుద్భవమయ్యెన్ ॥ ౭.

తే॥గీ॥ పుష్పసాయకజనన సంపూజ్యమైన
యదుకులంబున భోజవృక్ష్యంధకాది
తతిని వెలిగెడు గనుమ సాత్యకియతండు
చంద్రుఁ డుడురాజీభాసీల్లు చందమునను. ॥ ౮.

తే॥గీ॥ పదియునెనిమిది మారులు పరిభవించె
హరిని వీడని శూరగుణానురక్త
యగు రమాదేవి, యభిముఖయయ్యె నెవని
కా జరాసంధుఁ డితఁడమ్మ యతివ! కనుమా. ॥ ౯.

తే॥గీ॥ యతఁడు ప్రాశ్చ్యోతిషపురంబు నేలురాజు
రణమునందున నితని వారణము రిపుల
యాననాంబుజ వనమున యత్నముగను
దెంచుఁగద వీనిఁగాంచవే తెఱవనీవు. ॥ ౧౦.

కం॥ చేదీశుఁడు శిశుపాలుఁడు
యాదవకులమణినిఁ దృణముగాఁ గనునమ్మా
యీదొడ్డరాజుఁ గాంచుమ
యాదరువని మద్రు లితని నర్చింతురెలన్. ॥ ౧౧.

కం॥ ఆహవమున రిపురాజుల
బాహుబోపంబు నేప బర్హిర్ముఖుఁడీ
మాహాష్ట్రతీశు నీలుని
సాహాయ్యుఁడుగాఁ జరించు సతిరో! కనుమా. ॥ ౧౨.

మ! అతివా! యీధరణీశులుక మఱి ననేకాన్యావసీశుల్ ఘనుల్
సతతోత్సాహమతిక ద్వదర్థమిటనీసామీప్యముజేరి రీ
ప్రీతినాథాల్ని నెవ్వడేనియును లక్ష్మీభూతలక్ష్మంబు స
జ్జితచాపంబున వేయఁజాలు నతనిక జేకొమ్మ నీభర్తగక ౧౨.

కం॥ కనకాననోప విష్ణులు.

ధను వెత్తన్దత్తరించు ధరణీపతు లా
యెను నా పాలీకన్నెక
యనుచుక మొదలేను జనెద ననసాగిరటక. ౧౩.

క॥ ధరణీసుర మధ్యస్థిత
గురుధీరులఁ బొందుసుతుల గోపాలుఁడు సో
దరునకుఁ జూపుచు యాదవ
వరులను ధను వెత్త నరుగవలదని పలికెక. ౧౪.

క॥ గిరిరాజ సారమగు నా
శరాసనము గొందఁజెత్తఁ జాలక చని రా
ధరణీపులు గొందఁజెత్తియు
దరలిరి యెక్కిడఁగ శక్తితగ్గిన వెతతోక. ౧౫.

తే॥గీ॥ మాషమాత్రము నెక్కిడి మహినిఁ బడియె
జాపయుతుడయి నీలుఁడు; శల్యుడంత
ముద్గమాత్రంబు నెక్కిడి ముప్పఁజెందె
మాగధుండీడ్చె సర్వపమాత్ర మంత. ౧౬.

కం॥ గురుతర శరాసనము భా
సూరసూనుఁడు పూని సజ్యకర్తము లోమాం
తరమొనరిచి పడవైచెను
కరి మత్తిలి మావటీనిఁ గడఁద్రోయునటక ౧౭.

కం॥ ఈగతి స్థలమనోరథు

లై గాసిలి కారవామ లడల ద్విజాభి

నాగేంద్ర హస్తాక్షయః

డా గుమిలోనుండి లేచె నయుతబలుండై

౧౮.

కం॥ ధరణీసుర వర్గము మది

హరుషము జెందుచును నుండ నర్జునుడుశరం

బరిబోసి వేయ లక్ష్మ్యము

ధరబడె నభిమానమూడె ధరణీశులకుఁ.

౧౯.

శ్లో॥ ధరను విలుబూని పుట్టిన మరునిఁబోలు

నరునిపై దివ్య వృష్టియుఁగురియుచుండ

స్తోత్రపాత్రములౌ రాజపుత్రినేత్ర

కమలములు వానియంగముఁగలయఁగప్పె.

౨౦.

కం॥ పిదపఁ దత్కంతంబున

ముదమున కల్వార్హమాల ముదితయిడఁగ నా

త్రిదశేంద్ర సుతుఁడు గైరిక

గదిసిన యంజననగంబుగతి భాసిల్లెఁ

౨౧.

కం॥ నరనాయకుల నికాయము

నిరసింపుచు శౌలగ్రచాప నిరుపమ బలియై

కరిగమనను దోడ్కొని మం

దిరమునకు న్నెడలె నరుఁడు ధీరుఁడుగానఁ

౨౨.

కం॥ నరపతులకు నవమతిగను

తరుణిని విప్రనకునిచ్చె ధరణీశుఁడటం

చురు రోష భాషలాడెడి

నరనాథులకెదుఁ జనియె నరుఁ డగదారఁ.

౨౩.

అ॥ వె॥ దండ్లభాగ్యులగుచు ధరణీసురులులేచి

గర్వయుక్తులైన ఖలనికాయ

మడఁగు మనుచు బలుక నర్జునుఁ డాధరా

మరుల వలచటంచు మరలఁబడిచె.

౨౪.

క॥ నరుఁడా రవిసుకుని వృకో

దరుఁడా దుర్మగునిశల్యు గాఁకుచు నార్జుం

చిరి యశము రాజులందఱు

సురలంబలై దద్విధమ్ముఁ జూచుకతమునన్.

౨౫.

ఉ॥ భీముఁడు ద్వంద్వయుద్ధమున భీకరుశల్కునిఁ బట్టి యెత్తి వే

భూమిఁబడంగఁ ద్రోసి మఱి భూతదయాపరుఁ డార్త బంధుడున్

ప్రేమనుజేసి మాతలుని వీడెనుచంపక కానవాడను

శ్రీమహితుండునై యుగముఁజెందె నిలాతలమందుఁ జెక్కుగన్.

౨౬.

అ॥ వె॥ విఘ్నఁడనుచు మృదుల విశిఖములేసిన

కర్ణు నర్జునుండు గాడనేసె

రవిజుఁడవును మరలె నవనీసురుని తేజ

మగునె గెలువ ననుచు నాజీ వదలి.

౨౭.

క॥ అటునర్హశల్యు లోడుట

కుటిలాన్యధరాధిపతులు గుందుచు కనుచున్

బటుకోప విస్తయంబులు

నటులజ్జయుఁగూడి పురుల కరిగిరివేగన్.

౨౮.

సీ॥ దివసావసానంబు దీపింపఁబాండవు

లాద్రాపదినిగొని యరిగి కుంభ

కారుని యిలుసేరి ద్వారమందున నిచ్చి

యంబను జేరి యోయిష్ట!నుంచి

ఫలభిక్ష మిదిగొ సంపాదించి తెచ్చితి
నున్న మాటలు లోన నున్న తల్లి
పని ప్రాధాన్యతల మనుభవించుడి మీర
లందఱుంచనిపల్కి యంతలోన

నిల్లు వెలివచ్చి నిలచిన యింతిఁ జూచి
ధర్మభీతిని లజ్జను దాల్చియుండ
ధర్మజుండది కనుఁగొని తల్లి! నీదు
పలుకు వృథయగు నే యని పలికె నిటుల.

౨౯.

కం॥ అమ్మా! మేమందఱ మీ
కొమ్మను గనినంత ననలకోరి చిలుకులకా
జమ్మినకతమన నాయమ
యిమ్మిగువను మేముగొనుట. యితిధర్మంబౌ.

౩౦

కం॥ తనయల్లుని శరకౌశల
మునుగని త్పత్రియుండటంచు ముదమంది నిజ
మ్మునుగన ద్రుపదుండు వానిని
వినయముగాఁ బిలువఁబనిచె విహితవివేకంబు.

౩౧.

చం॥ పిలిచిన ధర్మజులును ప్రసన్నులై సమంచితాసనం
బుల నుపవిష్టులైనతఱి భూషణి వారి క హ్వా యంబులకా
వెలియుఁగఁగారె ధర్మజుండతెల్లముఖంబునుండి వే
వెలివడినట్టి పాండవులు వేతెవ రెమెయలంచుఁ బ్రేముండికా

౩౨

రే॥గీ॥ సర్వసత్కృత్యములు సేసి సంతసించి
పలికె బృషదాత్మజుండిటు పాడిమెరయ
నెవని బాహుబలంబున కింతి లబ్ధ
మయ్యె నావీరు డాకన్య నందుఁగాత.

మ॥ అనుచేసుండు యదృచ్ఛ దారిఁ జనుచో నాయించినింజూచి వే
గమ చేరంజని యన్వయాఖ్యలును శోకంబందగా హేతువున్
గమలాక్షి! యెఱింగింపవే? యనుచు వేడ్క స్వేద నయ్యింతి యా
క్రమమెల్లన్ వలతేని సర్వము వినంగాఁ దెల్పెదన్ రహస్యన్. ౪౩.

తే॥గీ॥ లోలహృదయుండు నగుచు విలోలనేత్ర
వెంటఁ జనుతఱి నొకమచ్చైకంటిఁగూడి
కాంచనాద్రిని సుందరకాయుఁడొకఁడు
పాచికల నాడుచుండ సుపర్వవిభుఁడు. ౪౪.

చ॥ సుమనసచాఘుఁడైన నను జూడక లేవక మ్రొక్కఁకెవ్వఁడీ
క్రమమున నన్నమానుషముగన్ గనుచుండు ఖలుండటంచుఁ గో
పమున వచింప నీశ్వరుఁడు పారఁగఁ గంఠముద్రిప్పి చూచె నా
సమయమునన్ సురేశ్వరుఁడు స్తంభము రీతిని స్తబ్ధతన్ గనెన్ ౪౫.

శ॥ సురనాథుని కరగఁజమగు
వర వజ్రము క్రిందఁ జాతె వరయావనులొ
సురనాథులు మఱినల్వురు
గిరిగుహ వెలివెడలి వచ్చి గిరిశుని యెదుటన్. ౪౬.

చ॥ నిలిచినఁ జూచి భీతిలుచు నిర్జరనాథుఁడు కేలు మోడ్చి యో
కలుషవినాశ! యీశ! హర! గర్వమతిన్ గనుగాన కే నిటుల్
నలిపితిఁ దప్పు దాసుఁడను సాగిల మ్రొక్కెద నీకుఁ గావవే
య ఎలోచనా! తుమకు నర్హుఁడ నేనని వేడఁచాగినన్. ౪౭.

తే॥గీ॥ శంకరుఁడు సాదరతఁ బలెన్ శక్ర! నీవు
వీరు నలువురు నినుఁ బోలు వీరవరులు
వ నుచుజులుగా నుద్భవంబునంది
శ్లో ౪౮ నియంతి ననుచుఁ జనియె.

కరి॥ కన యమ పవమానేంద్రా
శ్విరులేవురు వారు భువిని వీరయి బిష్టు
చినవారు భవశ్శుత యా
వనితామణి యయ్యె సుకృతదశమునఁ గనుమా. ౪౯

కం॥ అని పలికి దివ్యలోచన
మును నృపతి కనుగ్రహించె ముని ద్రుపదుండు
గనుగొనెఁ బంచసురేశుల
ఘనులను వారి పార్శ్వ గతయగు సతనికా. ౫౦

తే॥గీ॥ విస్తయానంద మయుడయి విశ్వనేత
యాజ్ఞ యిదియని మది నెంచి యవనిపతియుఁ
బంచపాండవులకుఁ గృష్ణబరిణయమ్ము
నేయ సమ్మతిఁ దెలిపెను శ్రీఘ్రముగను. ౫౧

తే॥గీ॥ తనపురోహితుచే నర్హ ధాన్యవస్తు
వితతిఁ బొందింపఁ బడినట్టి వేదిజేరె
ధర్మజుడ మును కేలూతఁదనరఁగొనుచు
మణిమయంబగు సోపానమార్గమునను. ౫౨

కం॥ తనయొడలి కాంతి తొడవుల
కును దొడవగుచున్న కృష్ణగులపాలిక ల
ల్లనఁ గొని చని కనకాసన
మునఁ జేర్చిరి వరునిపార్శ్వమున సంప్రీతికా ౫౩

తే॥గీ॥ భృంగ సంగతి రంజిల్లు చెంగలువల
సొక్కి హంసము చెలింగూడి చుట్టురీతి
భౌమ్యకృతహుతధూమాగ్ని ధర్మజుండు
క్రౌవదినిఁ గూడి సలిపెఁ బ్రహ్మీణమ్ము. ౫౪

చం॥ పవనుని ప్రేరణంబున నపాం పలి వీచిక లల్లఁదారలన్
 డవిలి ప్రవాళజాలమును దార్చిన రీతిని ధౌమ్యునానలిన్
 గువలయ పత్రనేత్ర సుమకోషలి పల్లవహస్త కృష్ణ సం
 స్తవము నొనర్చి లాజలును దార్చెఁగృశానవునందు భక్తితోన్. ౫౫.

మ॥ పరభూపాలనితంబినీతతి శిరోభాగంబునన్ గ్రాలు ప్ర
 స్తరకాతిన్య విశిష్టరత్నముల నాతన్వంగి మెట్టంగ నే
 ర్చురిన్ జేయఁగ మున్నెఘానియొకొ యా పాదంబులన్ బట్టుచున్
 సరనాథుండుపలంబుపై నడ పి నానందంబునన్ గృష్ణున్ ౫౬.

తే॥గీ॥ ఘర్తజల శీకరాద్ధము కన్ద్రపుష్ప
 రాభమగు కృష్ణకరమును నాగమోక్త
 భంగి భీమార్జునామలు పట్టిరైమిం
 గరిణిఁ గరినాథులంబలె గరమరుచుగ. ౫౭.

కం॥ మంగళ సీరాజనము లా
 సంగంబడె ద్రుపుదుండంత సంతసమున నూ
 తంగ తురంగ రథాంగము
 లంగుగ ధనరాశి నిచ్చె నల్లరకెల్లన్. ౫౮.

కం॥ పరిణయ వార్తలు విని యా
 కురురాజు విష్ణుఁడగుచు గురుబలయుతుడై
 త్వరితగతి ద్రుపద పురమునుఁ
 బరిఁగొనెఁ బాండువుల ప్రాణ భంగోత్సహుడై. ౫౯.

కం॥ అలకర్ణ శకునులను దం
 ప్రజల మర్యోగ్ధన విషాను సంగతిగల యా
 బలరాగ మగ్ధనాళుగ
 లింబగు మం త మహిమగలగుండువడెన్. ౬౦.

చం॥ ద్విరదముఖుండు సాయవడ ధీరుడు సుంధుడు క్రూరుడొగజా
సురుని వధించినట్టు రణశూరుని భీముని కూడి యర్జునుం
డరిబలమంటి కూల్పం గని యంగసృపాల పురోగముండునై
కురువతి యా పురోచనుని గూడంగనాడుచు బాటొ భిన్నతః. ౬౧

ఆ॥వే॥ పార్థులిటుల ద్రువమ పట్టణంబున నుండ
వారిసరసఁజేరె శౌరి కరుణ
వెలసి రవును వారు జ్వలనని గన్నిధి
జ్వాలలటుల కాంతి సారులగుచు. ౬౨.

ఆ॥వే॥ అంబికేయుడంత నాత్మ తనూజుని
దుర్విచారమెల్లఁ దొలఁగఁజేసి
పాండుసుతుల కర్థభాగరాజ్య మొసంగ
దలఁచి పనిచె వారిఁ బిలువ విదురు. ౬౩.

కం॥ విమరుని వెంబడి పార్థులు
ముదమున రాఁ శౌరవాది మూఢులు చింతకొ
బొదలుచు నుండఁ దడన్యులు
హృదయానందముగఁ గనిరి హెచ్చినప్రీతికొ. ౬౪.

తే॥గీ॥ సచివవృద్ధులు శుభదివసమున రాజ్య
మునకుఁ బట్టంబుగట్టు సమ్మోదమెసంగ
యమతనూజునిఁ బూర్ణ కుంభమును మండ
పమునఁ జేర్చిరి జనులెల్లఁ బ్రస్తుతింప ౬౫.

సీ॥ ఔదంబుచిత మగు భద్రపీఠము నను బాండవాగ్రణి నునిచి నపుడె
యంతటనిండె నాయభిషేకశంఖాభిరావంబు లటుల పౌరంద్ర భద్ర
గీతనాదంబులు నాతటిఁ దవనీయ కుంభస్థమగు కుశాంకురమాల
కమున మంత్రపవిత్రవిమల జలంబులు కౌమ్యదిఘాసురుల్ ధరణిసేత

త్రే||గీ|| మైన నభిషేక మొనరింపఁ బతిశిరంబు
నుండి జలధార దిగజాటు చుండు విధము
చెలఁగె నుదయాద్రి పై విరాజిల్లు తామ్ర
పూర్ణహిమధాము కిరణము లోర్చిలుచీతి, ౬౬.

కం|| గురు రత్నాలంకృతుఁడయి
ధరణీశుఁడు రాజ్యపీఠతలమెక్కఁగ సా
గరమేఖలోర్వి తద్వరు
వరవాషభుజంబునెక్కి వర్ధిల్లెఁగదా? ౬౭.

త్రే||గీ|| కాంతలెల్లరు గర్భూరఖండములను
రత్నపాత్రల నునిచి రారాత్రికముల
మెలుఁగఁజేయఁగఁ దద్దీపకళికలొప్పె
ధర్మజాధిక దర్పనంతతి యనంగ, ౬౮.

కం|| ప్రతికర్త రమ్యమయినుమ
వివరిని విలసిల్లు పురమువేడఁగనుచు నా
ప్రీతిపతి రాజీలఁ దారా
పతి సత్తతి పథమునందు భాసిలుమాడ్కికొ, ౬౯.

చం|| కరితతి కుంభహస్తములు కాంతల దివ్యకుచోరుకాంతిచే
బరిభవమంద భీతి నవి వంగెను వానిని భామలెక్కి భూ
ధరుఁగను వేడఁగ నప్పురము దారిని బోవు వీలాసమొప్పె మే
దురఘనలక్ష్మ్య శంపలని తోచు విధమ్మన నవ్యవైశిరికొ, ౭౦.

త్రే||గీ|| పతినిఁ జూచెడిరక్తి నిష్పండుపత్న్య
లోచనాన్విత సుందరీలోక మొప్పె
నలశరత్కాల సరసున హంసఁగాంచు
నలహతిలేని నభినాశి ననుకరించి, ౭౧.

చం॥ ఒకతటి చాంబికేయు హితమూని సఖుండగు శౌరిఁజేరి సే
వకులను దమ్ములకా గలిసి వచ్చె యుధిష్ఠిరుఁ డాయురాదినా
యకులెట మున్నునిల్చిరి విహరముఁగొరుచు నట్టి సౌఖ్యదా
యకమగు ఖాండవంబను మహా గిరిరాజముఁగూర్చి ప్రీతిమై ౭౨.

కం॥ ఉనికికిదగు గృహమచ్చటఁ
గనక యుధిష్ఠిరుఁడు చింతఁగన, శౌరి మనం
బునఁదలఁచె నింద్రు నతఁడ౧
పెనుత్పత్తను వచ్చె నతఁడు ప్రియమున వనికె. ౭౩

ఉ॥ వచ్చిమురారికికా మిగుల వందనము ల్పచరించి పల్కెనో
సచ్చరితా! పురంబొకటి శక్రుని నామమునకా సృజింప వా
క్రుచ్చెను వానపుం డతని కోరిక మీఱ నపూర్వపట్టణం
బిచ్చట నీయుధిష్ఠిరు నభీష్టమురీతిని గట్టఁ బూనెదకా. ౭౪.

కం॥ అనిపలికి శౌరియానతిఁ
గొని యింద్రప్రస్థమనుచుఁ గొనియాడెడి ప
త్తన మొకటి హేమ మణిమయ
ఘనమై యలరారుదానిఁ గప్పించె వెనకా. ౭౫.

ఉ॥ సంతసమంది యొక్క యభిజాత దినంబు నజాతశత్రుఁడా
శాంతయశోవి శాలుఁడు మదావళమెక్కి సతూర్యనిస్వనా
క్రాంత విగాజనానమగు రాజపథంబునఁ జేరె భూసురా
నంత విధాగమోక్షుల శుభావహమైన నవీనగేహముకా. ౭౬.

తే॥గీ స్నిగ్ధ వర్ణాధికతయుఁ బ్రసిద్ధమైన
క్రత్యుతియునుఁ జెల్వమును గల్గి భవ్యనూత
నోపచారములకా బురి ద్రౌపది బలె
నందమైయుండ నభివృఁడానంద మొందె. ౭౭.

కం॥ ఆలోకన కౌతుకమున

నాలోక విభుండు సౌధ మారోహింపఁ

మేలెంచి త్వష్ట వినిచెను

నాలోకోత్తర పురీమహామహిమంబున్,

౭౮.

కం॥ అరయఁగ నీ దోరర్థ

పరిగుప్తం బగుచు వెలయు పట్టణమదె యా

సురపురము నిజపతాకా

కరమున నిరసించుచుండుఁ గంటే నృపల్!

౭౯.

తే॥గీ॥ హరిమణుల తీరముల కాంచి సరసులందు

ననల కెల్లను వ్యాపించి నల్లకలువ

లంబలెనుఁ జేయ నచటి రోలంబ గణము

కుసుమ భేదమునెఱుంగు మూలొ-నుచువాని.

౮౦.

ఉ॥ లోలవిలోచనా వినుత లోచనభూషితమై పులోమజీ

న్నీలమణీషితంబునయి నిర్మలమైన గవాక్ష జాలమో

భూలలనాఘజంగ! సరిపోలుఁగళిందజయందు స్వల్పలో

లాలితమైన మిలగుమి లాగునఁ గన్గొనుమా యరిందమా! ౮౧.

మ॥ కనునూ యిప్పరి సౌధనూతన పతాకాశాటికా మారుతం

బునకున్ విష్ణుపదార్థమాశ్వతతి యుబ్బుందకిన్ నానాధ్వముల్

గనుచున్ బో వివిధోరురత్నరుచి యోగంబంది య య్యుగ్యముల్

గనె నానావిధ వర్ణయోగముల భూకాంతా!కనన్ జిత్రమా. ౮౨.

కం॥ సుందరవదనలు మేడల

యందాడుచుఁ జంద్రుఁగొంచి యాననసామ్యం

బందెను వీడని పీపున

గుండగునటు మృగమదంబు గుడ్తురు కనుమా.

౮౩.

చం॥ వెలుగుల తోనికి న్నెట్టిచి వేగచు దాఁగెఁ దమంబు గేహముం
చొగి మణిదీపముల్ కనలి యుజ్జ్వలదీప్తిని దానిఁదోల నె
వ్వగ నది నిల్వ వోటెచటవాటిలఁ గానక జాలకాల్చిలో
నగురుబెడంగు ధూమమును నాకృతి వెల్పడిపోవుఁ జూచితే ౮౪

కం॥ నెలతా ల్మెలవులు వెన్నెల
చలువకా హిమబిందువులను జాఱఁగవదలకా
జలధారా గృహముల బలె
వెలయుచు గేహములు తమిని వినుతికి నెక్కెఁకా, ౮౫

చం॥ అలుక వహించి కేళిగృహ మందున భర్తలుదాఁగి నిల్వ గో
డలు మణిరాజితంబు లగుటకా బ్రతిబింబములెచ్చి యెల్లెడకా
వెలయ, విలాసినుల్వెడకి వేసరి భిత్తి కలంటి నాధులకా
దెలిసిరి సృర్యసౌఖ్యమునఁ దెచ్చిరిశయ్యకు వేడక మీఱఁకాఁకా, ౮౬

కం॥ అనిలుఁడను దొంగ క్రీడా
వనమందున దాఁగి తమిగవాక్ష పథమునకా
జనుచును రతాంతతాంతల
తనువులఁగల స్వేదబిందుతారలఁగొనియెకా ౮౭

కం॥ కేతుదుకూలోపమజీ
మూతము హరిమణుల కాంతి ముసుగిడఁ గేకి
వ్రాతము తొలికాఱ్ఱొబ్బని
యాతత నాట్యంబులాడె హర్ష్యాగ్రములకా ౮౮

కం॥ సతతం బుదారశోభో
న్నతమగు పురిఁగాంచి ధర్మనందనుఁడందెకా
మితలేని ముదము త్వష్టయు
క్షీతిపతి సత్కృతులనంది చెందెనుత్పత్తికా, ౮౯

తే॥గీ॥ పాండవేయుల యచునుతిం బడసి శౌరి

నిజపుంబునకుం జన నిరతకలహ

భోజనుండుంత మహతీ విగాబుడగుచు

వచ్చి సత్కృతులందుచు బలికె నిటుల.

౯౦.

చం॥ హిత మొకటేను దెలెద సహీన మతి నివ్వనుడిరు ద్రావ

సతిచెలువంబు లక్ష్మికిని సాటియనకదగు నామెరూపు మీ

యతిశయ భ్రాతృత్వలత నంతఃగలంపక యుండఁబూనుడి

క్షీతి మగవారి జోరులకు చెల్వలు మూలములెందుఁ జూచినకొ ౯౧.

తే॥గీ॥ సురలచేత నవధ్యతా వరమునంది

సోదరులు మున్ను సుంవోపసుంచులనెడి

చారు సురవారవనితను గోరిపోరి

శమనుపురి జేరి రన్యోన్య శస్త్రసిహతి.

౯౨.

సీ॥ అనుమాని పలుకులు విని పాండవేయులు

వావిరిముక్కొక్క వత్తరంబు

చెలియనొక్కఁడు చెందవలెనను సంకేత

మొనరించి యత్తటి నొంఁకొకండు

నేతమునైన నేకకయ్యను నుండు

వారినిఁగాంచిన చూచదేశ

సంచార మొనరింపజన వలె నొకహయ

నమ్మని సమయ నిర్ణయముజేసి,

తే॥గీ॥ అగ్ని సాక్షిగ మునిమోల నందఱొక

కాలమునఁ బ్రతిజేసిరి కాంత కృష్ణ

యేభాచాబు చందఱమెడలఁ గాంచె

భృగి యా యాముతుజపుష్ప సంగతిబలె.

౯౩.

ఓ॥కో॥ గోధనంబును దన్కరావళి కొల్లగొట్టెనే? యక్కటా!

యీ ధరిత్రీని త్రియాన్వయ మెల్ల నీరయి పోయెనే?

భూధవాహ్వయ సారమెల్లను, పూజ్యమై లయమొందెనే?

యీ ధరాసురు బాధలేరును, నీరజేయగ నోపలే? ౯౪

తరళ॥ అచుచు భూధవు ద్వారమందున నంగలార్చెడి విప్రుని

గనుచు నర్జునుడాడె బ్రాహ్మణ! కాంచుమా యిదె వచ్చెగో

ధనమటంచును శస్త్రుగేహము దారిఁబోవుచు ధర్మజు

వనితనుగనె నేకశ య్యను, వాసిఁగాంచిన వారిని. ౯౫

కోకిలకాకవృ॥ ప్రతిసరు భంగ మయ్యెనని భావముబాధిలఁ బ్ర

స్తుత కరణీయ కర్తమునుఁ జూచి శరంబులఁ గొరె

చతిశయభక్తి సోదరున కంజలిఁజేసి వెస.

షీతిసురు గోధనంబునిడి కీర్తిధనంబుఁ గొనె. ౯౬

నవీన. పురముజేరుచుఁ బ్రతిననెరవన్ బూని యర్జునుడల్ల సో

దరునిఁజేరుచు నడిగికొనియెన్ ధర్మసూక్ష్మమెఱింగి భూ

వరుఁడుసమ్మతి నిడియెఁదుదకున్ వ్యాకులాయత చిత్తుడై,

నరుఁడు తీగము లరయఁజనె నానంద మంది యుపీచికి. ౯౭

అంబురుహవృ॥ దేవతలమ్మనఁ బుట్టినమాత్రన, దేవతల్లని రవ్యయం

వీ వసుధాతలమందు జనింపఁగ, నీగిరెల్లరు పాపముల్

భావజ్వలెరి జటాతల మందునఁ, బావనంబని నిల్చె నే

దేవి, భగీరథపూర్ణ ఫలంబు సుఖీ జనౌఘనిధానమై. ౯౮

ఉత్సాహ. భూసురాళి సహితుడగుచు, భూరిమోద మందుచున్

వాసవాత్మజుండు దివ్య వాహిని స్తునుంగ నా

వాసుకీంధ్రు సుత యులూచి వలఁచి వాసిఁగొని నిజా

నానమునను జేర్చి వేడె వాసిఁగాంచు సుఖములన్. ౯౯

మానిని. శ్రీకరు నన్వయశేఖరుగోరెడి చేడియ మారసిపీతమై
యాకరణి న్దను వేడంగ నర్జనుఁ డానుజగేంద్రుని భోగశుచిన్
జేకొను తల్పముఁజేరుచు గూడెను చెల్వను శౌరి రమన్బలె, నా
కోకిలవాణి కొమారుని విక్రమ కొవిదుఁగాంచె నిలావశునిన్ ౧౦౦

మాలిని. తనయునిగినిలోనక దండ్రీ సంతోషవార్ధిన్
మునిగియు నటనిల్వన్ బోలనంచు వృసంబం
దునఁ దలఁచి యులూచిన్ జూచి యూరార్చి తీర
మునకుఁజనియె వేగన్ మోదకుందన్ బ్రియాభుల్. ౧౦౧

కమలఃపిఠతవృ. వినిచె సకలమును విజయుఁడువేడ్కన్
గనియెఁ దుహినగిరిఁ గల విభవంబున్
జనియె మఘవృదిస నగఁగ మహేంద్రం
బనఁజను నగమున కతిశయ ప్రీతిన్. ౧౦౨

వనమంజరీ॥ దినములుగొన్ని నరుండఁటల్చి మదిన్ముసంబునంద యా
వననిధి తీరమనోహరకైతక వల్లరీగత పాంచు దు
ద్గినములఁగానన మార్గమునంజని తీర్థగాఢము నేతు వే
ఘనదిశ వాసిలఁగాంచె నెగంతర కాంతి నద్దిశఁబోవుచున్ ౧౦౩

కం॥ నవనాగలతల పెనకున
చవిఁగాంచెడి క్రముకభూజ జాలారణ్యః
బవలీలదాటి పాంశ్యుని
యవనిన్ మణులూరు నాగు నర్జునుఁడెన్. ౧౦౪

కం॥ అంగజ సము నర్జునుఁజ్
త్రాంగదయసు మలయకేతు తనయ పరింపన్
రింగుగఁ బరిణయమయ్యెన
భంగురగతి నాపాభోగభాగ్యము నందెన్. ౧౦౫

కం॥ నవముక్తాభతటినోన్యే

ద్భవశీకర సేచితంబు పవనంబు ను

స్తవమొసరిచి హరిచందన

భవనంబగు మలయగిరిని భామినిగలసెన్.

౧౦౬.

తే॥గీ॥ ఉభయభాగోన్తి కుంజరయూథమునకు

నర్గళంబని వర్ణింపు నర్మమైన

సేతువును లవణవారిచి నీతిపగుడు

నగ్గునుడు జూచి రఘురాము నభినుతించె.

౧౦౭.

తే॥గీ॥ మామంగనవచ్చి క్రీడి యా మందిరమున

దార నాపన్న సత్త్వను దాటిగిల్లి

విరహిణింబలె దేహంబు వెల్లవాలు

దాని మితభూషణను జూచి తనరె నపుడు.

౧౦౮.

చం॥ వనరుహనేత్ర యొక్క శుభవాసరమందునఁ గాంచె బ్రబ్రువా

హనుడునిభ్యాతిఁ గాంచెడి మహాబలశాలిని శోభనాంగునిన్.

తనయుని గీర్తికాముగని తల్లి విరాజిలె, దామ్రపర్ణి శో

భనమణి కాంతిచే, మలయపర్వత నూ వలిగాడ్పుచే బలెన్.

౧౦౯

కం॥ మనముని నర్జునుసమ్మతిఁ

గొని పాంథ్యుడు పుత్రునిగాఁగఁ గులపదమునకున్

ఘనునొసరిచి చిరకాలము

మనమేర్పడి చింత నీఁగె మహితయశుండై.

౧౧౦

ఆ॥ తీర్థరాజమనఁగ దీపించుగోకర్ణ

వర్జునుండు చూచి నట గిరీశు

భక్తిగొలిచి యావ్రభాస తీర్థముజేరి

తానమాడి యచటదాసునిలిచి.

౧౧౧.

కరిబ్బంహిత. వానవజుడపు డాక్రేతుల నట వాటిలంగ నిలుడంచుఁ దా
భాసురముగ సుభద్రంగనుఁగొన భావజుడు పురిఁగొల్పఁగా
వేసరిలక య గాళ్ళ చంగను వేడబమును దలంచి స
న్యాసియగుచు విరాళింగనుచు నదాకులతఁగ నెత్త టిఁగఁగఁ.

కమలవిలసిత॥ తలఁచిన పనులను దగ సలుపఁగా

నలవియె జనులకు హరివలదన్నఁ
తలఁచెద నరహరి దయఁగలఁడేనిఁ
నిలుచును ననుఁగన నిజమిది ధాత్రిఁ. ౧౧౩.

కం॥ మన మణుమాత్రము నిలువఁగఁ
జనదని నరుమనమునుండి దక్కి వెడలెనో
యనఁగను దలఁచినమాత్రం
ఋన నిలిచెను గర్జణ నరుని మ్రోల హితుండై. ౧౧౪.

అ॥ వె॥ నరుని మనముఁదెలిసి నాకాయణుడు చిటు
నగువునగుచు సేమమగునటంచు
రథమునెక్కు మనుచు రాత్రిరైఁతగిరిఁ
జేర్చి నగరుదాను జేరె వేగ. ౧౧౫.

కం॥ మురహరు ననుమతి రైవత
గిరిలో నుత్సవము సేయఁ గృతనిశ్చయమై
పురజనులు వోయి యచ్చట
నురుతరనర్త నలుసలుపుచుండిరి వేడ్కఁ. ౧౧౬.

చం॥ హరి తనుఁగూర్చి ముచ్చటలు నాడుచునుండెడువేళ నర్జునుం
డరయఁగ రావణీయక సుఖాంబుధిఁ బుట్టిన లక్ష్మియోయనఁ
బరగెడి కన్యకామణిని భద్రగుణాన్వితనుఁ సుభద్రనుఁ
స్ఫురదరవిందలోచనను సుందరినిఁగను విందుగఁగనెఁగఁ ౧౧౭

చం॥ చంచల చంచలాభ నవచారు శరీరనుజూచినంత గో
మూచ నిరంతరాంగుడయి యష్టనుఁడొప్పెను శైలసానుమే
ఘంచిత లేఖఁగాంచి కుసుమాలివహించిన నీపగాజి రూ
పిమమ పంచబాణశరభిన్న హృదయజుఁడౌచు నత్తఱిన్. ౧౧౪.

క॥ అనురాగ మాకృతినెఁగొని
తనువునుఁగప్పెనొ యనంగదన కామయం
బును గప్పికొనుచుఁ జెల్లిపై
గనులుంచిన నరుని శౌరి కని యిట్లనియెన్. ౧౧౫.

కం॥ అనిశమునే రూపంబును
గనులన్ మనమునను దనురుకానఁగ ధ్యానం
బొసరించుచుందు రా డూ
పును దనియఁగఁ గందురిందుఁ బొందుగ ననియెన్. ౧౧౬.

కం॥ హలితప్ప నన్యయాదవ
కులమెల్లన్ మోదమందఁగుల సతిగా నీ
చెలినిన్ శ్రుతియధర్మము
ననుగొనుట హితవృత్తులంచు నరహరి పలికెన్. ౧౧౭.

కం॥ సదయత హరియటు పలుకుచు
యదుభీరసుతాను యుక్తుడయి పురికేగన్
సుదతీ వియోగపీడిత
హృదయుడయి క్రీడి వీడె నితరతలంపుల్. ౧౧౮.

చ॥ ధరణిని దావపన్నీబలదర్పము శాంతముఁ జేయనోపు భీ
కరనవప్రావృడంబుద నికాయవిముక్తఘనాంబుధార లా
నరుని వియోగతాపము డ్డ ణంబును శాంతము చేయనోప కా
శరధిమునింగె వ్రీడను. వశంబె మనోభవ తాపమార్పఁగన్? ౧౧౯.

క॥ మదనాయుత మర్దిశుడై

కదంబవాతమును గ్రమకందళతలమున్

మదరక్తమయూరోదిత

నదము లనహ్యముగఁబాచె నగుఁడురుషీడణ్.

౧౨౪

ఉ॥ చంద్రు మోమునుండి స్థితచంద్రికఁ డెల్లెడఁబగ్గఁజేసితె

ల్లందనమున్ లెబార్చుచెలి లక్షణమేమని లేల్పనచ్చు సం

క్రందనసూను చిత్తమునుగాల్చి వియోగమహాంధకారపణ్

గొందిని బాటవైచె. భువిఁగోమల గాత్రులకక్తి యల్పమే?

౧౨౫

త్రే॥గీ॥ స్వజనులందఱు నా మునిసార్వభౌముఁ

బూజనల్పేడు తలఁపు నా పూజ్యుడైన

హలి హృదంబుజ మందున నిలిపి శౌరి

కృతకమునిదెచ్చి నిలిపె నాగృహమునంగు.

౧౨౬

సీ॥ అతిథిప్రజలనంది యతసుదాపముఁజేంది

యాపభద్రను బొందు నవసరంబు

నెఱుఁగుచూచుచుఁ గ్రీడి యలజశిఁ గుంచుచు

నాయంతి పరిచర్యలందు తజ్జని

“మాధవ మాధవా” మఱల “హరే హరే”

యచుచును సరివారియందు విజయ

లాభము నీకగు లలనామణీ! యని

యాశీర్వదించుచు సతవనిన్ను

గని యేనరుఁడు గాని మనమగుఁ గోరఁడే

కలయిక యని నుతినలుపుచుంక

నతివయు యతిచర్య నతివిస్తయితఁగని

జ్యాకీణ లాంభన సారమైన

భుజగేంద్ర నిభ భూరిభుజయుగంబును బూచి

శృతపూర్వ శుభగుణాన్నిఁపఁడితండు

అ॥ వె॥ సవ్యసాచి యనెడి శంకషడిన్బాని

నిజముఁదెలియఁ గోరి నీరజాక్ష

పవములాత్తి మృదులపదముల నాయలె

గూర్చి పలికె నిటుల గోళ్ళగఱిని.

౧౨౭

శా॥ స్వామీ! తీర్థనిషేవణంబునకునై సర్వప్రపంచంబును

జేమంబారసి కాంచినారనుచు మున్వింటిన్గదా? యెప్పుడే

నామేనత్త కొమారుఁడట్లునుండు సన్తాన్యండు మీదృష్టికి

దామిత్తుండయెనే? యెఱింగిన సవస్తంబున్విచ న్గోరెత్తె.

౧౨౮

కం॥ ఏభువి యా దిజేత త

నూభవు సాన్నిధ్య మహిమ నూతనలక్ష్మీ

వైభవమునఁ దనరాఁడెడి

నాభువినామాక్షరముల నడిగెదఁ దెలియన్.

౧౨౯

ఉ॥ భామిని వాక్యసారమును భావము గ్రోలగ సంతసించి యో

సామజయాన! నీపలుకునత్యము. సర్వముఁగాంచి యిప్పడీ

భూమిని నీనవీపమునఁ బొందుగ సంయమివేషమూని యా

కాముని బాఱికిన్యెగడి కందును నుండెడి వానిఁగానవే!

౧౩౦

కం॥ అను కృత్రిమముని పలుకులు

పిని మానిని నాసపైన వ్రేలిడి నిలువన్

గని నరుఁడా సతీ సందియ

ముసుమాన్వదలంచి పలికె ముదమున నిటులన్

౧౩౧

కం॥ యువతీ నే నర్జునుఁడను

భవితవ్య మెఱుంగుదీపు పలుకఁగవలెనా

ఘోషెల్ల నెంచి నేనొక

పురునిలు కొనిన బిగ్గిరిపీడిమి యెరికె.

౧౩౨

కం॥ పనితామణి యామాటలు
 వినినంతవచ్చి కలసె వ్రేడయ నెడి నూ
 తనసఖి యెచ్చటనుండియొ
 చనె నాచెలిగూడి యపుడె చాన విరానక. ౧౩౩

కం॥ చెల్లెలకును గుళలంబును
 దల్లికిఁ దండ్రికిని నొప్పందగినదియనునై
 చెల్లందగు కార్యంబును
 నల్లన హరిసలుపదలఁచె హలియెఱుంగనటుల్. ౧౩౪

కం॥ గిరిశోత్సవ దర్శనమిష
 పురజనులును హలియబంధువులు తనుగూడక
 హరిచనియె నొక్కడ్వీపాం
 తరపర్వతమునకు నచటఁదడసె నొకింతక. ౧౩౫

కం॥ నరుడిండుఁ దలఁచె శౌరిక
 దరుణీమణితలఁచె నపుడె తదభయములును వ
 చ్చిరి ద్వారక కేరగ నా
 హరి పరిణయ వస్తువులను నచరిచెవేగక. ౧౩౬

కం॥ శచివచ్చె వరునియానతి
 శుచులౌ మునివరులు వచ్చి శుభలగ్నము గూ
 రిచి రా రాత్రిని మేలన
 బచరించిరి మాంబ్రములను భద్రాశయులై. ౧౩౭

సీ॥ అర్జునునకు భూష లమకేండుఁ డమరిచె
 శచి సుభద్రకుఁ గూర్చె సకలవిధము
 లైన యాభరణము లన్నియు సంతట
 మునివశేషుండగ్ని మ్రోలవారిఁ

గలిపే దా నొకమెయి గాంధర్వ విధిఁబూని
యందఱు శుభమని యాడుచుండ
నప్పరోగణమెల్ల హారతులెత్తఁగ
నాశీర్వదించెను హరియు సంతఁ

తే॥గీ॥ దమతమ పురంబులను గూర్చి తరలిరెల్ల
వారు హరియునుఁ జేరె ద్విపంబు వేగ
రక్తిమీఱ సుభద్ర సారథ్యమూని
నరుఁడు వేడుక నఱిగె నా నగరునుండి.

౧౩౮

సీ॥ కన్యాపహారంబుఁ గావించి నిశ్చిఁబురి
వెడలెడు హానిని నడరి దాఁచు
పురరక్షకులనెల్లఁ బరిమార్చె నరుఁడంత
హతశేషులందఱు హలికిఁడెలుప
రోషమంతయు నొక్కరూపమైనట్టులఁ
గాషాయితాత్ముడై కడలిబలెను
వెడలు సేననుగూడి కడకమై నరునిపైఁ
గడువేగమునఁ బోవు కార్యమెఱిగి

తే॥గీ॥ హరి నివారించె గాదని హలిని, సంత
నరుఁడు చేరెను ధర్మజుపురిని వేడ్క
పొరులెల్లరు సంతోష పరులు నగుచు
వారిఁ జూచిరి సేత్రోత్సవంబుగాను.

౧౩౯

కం॥ బలరాముఁడు హరియునుఁ జె
ల్లెనిన్ గనవచ్చి యా నిలింపసుతునిచే
సలుపంబడు పూజలఁగొని
హలి మరలెను ధర్మసూను ననుమతిఁ బురికిన్.

౧౪౦

కం॥ సుభటాభి నందనీయుని

నభిమన్యు సుభద్రకాంచె నన్వయకరుని

శుభవిక్రమ సంపదచే

ప్రభవించిన విజయమటులఁ బార్థునివలనఁ.

౧౪౧

ఉ॥ కాంచిరి ముజ్జగంబులకుఁ గాంతినొసంగెడు బంచపాండవుల్

పంచశిఖిముఖుండెపుడు పట్టెడు పంచశిఖిముఖంబులొ

యంచన నొప్పనట్టి విమలాంగులఁ బుత్రులఁగృష్ణచేతఁ, ప్రా

పంచికమంది యైంద్రియికవర్గము వైషయికాశిఁగాంచెనఁ ౧౪౨.

తే॥గీ॥ సంధిముఖి కర్తృపట్కంబు సంగ్రహించి

పరసుసాధనకర్తలఁ బండితులగు

వారటంచని బాలుర వాసవియును

వాసవుండును గాంచిరి వాసిగాను.

౧౪౩.

చం॥ ననవిలుకాని వైభవము నంతయుఁ బ్రాభవమొప్పుఁ జేయుచు

వనరెడి జీవరాశికిని వాసియొనర్చి కులప్రవర్గమం

దునఁ బ్రథమంబునై వెలసెనో యభిమన్యు భవంబుమాడ్కి యం

చనఁదగు నావసంతముతు వాసమయంబునఁ దోచె ధారణి. ౧౪౪.

తే॥గీ॥ పరుషమగు నాతపంబునఁ బరితపించు

చుండు నిజరథవాజులఁ జూచి సూర్యుఁ

డశ్వముల తాపసాంకితినై హిమాల

యంబునకుఁ బోయెనన నుత్తరాశఁజేరె.

౧౪౫.

కం॥ అరుణుడను భిల్లుఁ డురుతర

కరభల్లములూని పొడువఁ గలఁగి చలువకు

హర్షిణ్ములు ధారామం

దిగములలో డాఁగు గ్రీష్మ దినములు వొడమె.

౧౪౬.

మ॥ ధర గ్రీష్మర్తు దివాభివృద్ధిగన నింద్రప్రస్థ మొప్పెన్ నిరం
తరధారాగృహ వారిసెక్తమగు రథ్యంబై సదానర్తనం
బరుదారన్గను వీజనాళికలదై హారావళిముక్తకం
ధరశోభాకర కామినీనికరమై దారేమణిత్యక్తమై. ౧౪౭.

ఉ॥ చారుతరంబుగా సరసచందనపంకవిచర్చితంబులై
సారమృతాశహారములు సారెక్కులై పయిగప్ప శీతలా
ధారములైన పయ్యెడలదండ వసించె వియోగభిన్నుడై
మారుడు దర్పహసతను మాధవచిహ్ను యొ నా ధరితిలోన్, ౧౪౮.

చ॥ సకియల మోముచందురుల జాతొడి స్వేదలవంబు లెక్కుడై
మకరికలన్ జెడంగనుచు మానకబాధలుపెట్ట, వీనులన్
వికసిలు పాటలంబులను వెల్పుడి బంభరజాల మా పత
త్రక నవవీజనంబులను రాజిల వీచుచు నార్చె స్వేదమున్, ౧౪౯.

మ॥ మృదుమార్దీర్వక రసాదరుల్ యువులు మేల్తేలంచు సత్యాశతో
మదిరాపానసువాసితాననల నమ్మ న్వద్దకుంబిల్చి యా
మదిరాక్షీజనతాధరస్థ రుచిరమృంబైన పానీయమున్
మదికిన్ మోదమెల్లర్ప గ్రోలిరి సుధామాధుర్యమం చత్తఱ్ఱన్, ౧౫౦.

తే॥శ్రీ॥ దినవిరామంబు దాకను క్షీర్ణికలను
మధురమజ్జనకేళిని మగలఁ గూడి
నిమ్ననాభులు నిలువఁగ నీరుద్రావి
జనెనొ నాభులన్ లోతు చనియె జలము. ౧౫౧.

క॥ ఎండకు సరహారు లోపక
యండజయానలనుగూడి యరిగిరివేగన్
దండను హిమగర్భజలం
బుండెడి యమునకును సుచిత పరివారముతోన్, ౧౫౨.

సీ॥ సఖులతోనచ్చట సుఖులుగా వారుండ
 జాత వేమఁడు ద్విజజాతివేష
 మూనుచు స్వశిఖోపమానమై భాసిల్లి
 వీక్షణములును నవీనచుగ్ధ
 మాహుతులను గొని యందెనా విమలత
 నన నుపవీతములను ధరించి
 నవహవిరామోదమవుచును దపనీయ
 కమలావమానంబు గలుగఁజేయు
 ముఖమొప్పుగను ధూమముఖ వసనంబుతో
 వచ్చె నచ్చటికిని వనిత తెల్ల
 జడిమ నతని కడారి తేజము పిశంగ
 దృష్టియునుజూచి చూరము తెరలిరంత
 నరహారులు భక్తి నతనికి నతులానర్ప
 ద్విజుఁడు హర్షించి వారిదీవించి పలికె.

కం॥ క్షుదితుఁడను భోజ్య మిండని
 వదనము దీనతనుదోఁప వచియించిన యా
 ముదసలికి నన్నమిడ నా

యదుపతియున్ గ్రీడి యొప్పి రంత ద్విజుండున్

౧౫౩

సీ॥ మహనీయులార నే దహనుండ ద్విజవేష
 మానివచ్చినవాడ నుదరమునకు
 మీరిచ్చు నశనంబు మితిమీఱ భుజియించి
 యందెదఁ దృప్తిని ననుచుఁబలికి
 ఖాండవ మురుతరుషండ భీకరసత్త్వ
 మండితంబగుచు నీదండనుండు
 నిరపాయమని నిశాచరసర్పగణమండు
 నివసించుఁ దక్షకనిలయ మచట

తే॥గీ॥ నున్నకారణమునఁ బురహితముచేత
రక్షితంబయి వెలయు నరణ్యమద్ది
దానిభక్షింపఁబోయిన తఱి ఓడొజుఁ
డతులఘన మిష నన్నుఁ దా నావరించు. ౧౫౪.

కం॥ కావున మీ సాయము నా
కావహిలన్నేను శతసహస్రాక్షులనుకొ
బోవం దోలుచు నాపనిఁ
గాపంచది ననుచు నగ్నికడక న్బలికెకా. ౧౫౫.

చం॥ యదుపతిబోధచే దహనుఁడత్యయ బాణనిషంగ మాజిన
మ్ముదమునునిచ్చు గాండివ మమోఘశతాంగము శ్వేతవాహముల్
త్రిదశవరేణ్యసూనునకు దివ్యములివ్వి యటంచు నివ్వఁగా
మదినిఁబ్రమోద మంది కొనె మానితనత్త్వండు వాని నత్తఱికె. ౧౫౬.

ఉ॥ పాండవపాణిసంఘటితబాణతటిత్సముదాయ భీష్మమై
గాండివ మేఘసంజనిత గర్జనమెల్లెడ పిచ్చులించుచుకొ
ఖాండవ మాక్రమింప నది కాంచి మహాప్రళయంతకారిగా
నుండెడి గండమంచు భయమొందెను సత్త్వములెల్ల సచ్చటకా ౧౫౭.

తే॥గీ॥ అట్టి సాహాయ్యతను గని యాశ్రయోశుఁ
డధిక భీకరమైన నిజాకృతిఁగొని
కాననంబెల్ల వ్యాపించి కాల్చుదొడఁగె
ఫలము సుసహాయమూలమై వెలయుఁగాదె. ౧౫౮.

తే॥గీ॥ లలిత కలవింకజాలసీలంబు నగుచు
రహి కపోతకయూధ ధూమంబు నగుచు
పక్షినివహంబు ధూమంబు భంగి నెగిరె
ననలుఁ డడవినిఁగాల్చెడు నవసరమున, ౧౫౯.

కం॥ అనలుని దాడికి వెఱచఱ

చినకాననలక్ష్మి చెన్నుచెడి యూర్ధ్వగతికా

జనుతఱనిఁ గ రి చెదరుచు

గనఁబడునన ధూమమొప్పె ఘనమార్గమునకా.

౧౬౦.

చ॥ పటుశరచూ సెకుంజములఁ బాయక సూర్యునిరక్తి సోకకా

యటవిని నున్న యున్నత గజాశివరాహాసమూహముల్ తమకి

పటలము లాగువెల్వడెను బావకుడుజ్వలుండై యరణ్య మ

క్కటికముమాని యుగ్రముగఁగాల్చెడి కాలమునం దుదగ్రమై. ౧౬౧.

తే॥గీ॥ విపిన విటపాగ్రములనెక్కి విఫులపవన

చలిత కీటాకలాపముల్ వెలయఁజేసి

ఫణిశతంబు గ్రసించుచుఁ బర్వతస్థ

శిఖరముల రాజిలెనుగదా శిఖిభవము.

౧౬౨.

చం॥ చమరకులంబు వ్యాకులతఁ జయ్యనఁబాటుచు వెనక్కి వాలభా

రముగన మానసంబున దురంతవిచారకృశాను వేర్పఁగా

శ్రమపడుచుండె నట్టితఱి జ్వాలలు దేహమునంటిరాగ ద

గ్ధమునగు చర్మము న్నడిగఁ గంతముఁద్రిప్పుచు నాకె నెవ్వగకా. ౧౬౩.

మ॥ ప్రకటసోఢరవాట్టహాసముల ఘోరంబైన జ్వాలావళుల్

సకలాకాశతలంబుఁ జుట్టికొనిరా సంతోషముకొనెంది పా

వకుఁడ్పర్వక శతమన్యుపట్టణము నేర్పంగకా విజృంభించి వ్యా

వకుఁడయ్యకా గడునిక్కి భూరితరగర్వి స్ఫూర్తిచేఁ జొరకు చుకొనెకా. ౧౬౪.

సీ॥ బలిరిపు ననుజాత్మజులచే నలాతముల్

రీతిని గిరిగిరఁద్రిప్పు బడుచు

వేగమ పాఠెడి విపినసత్త్వములందుఁ

గనియె నామిష మాశుగంబులెందు.

సరశరతతి సర్వశిరవిహీనోరగ
 ఫణగతపణిగణ ప్రభలు వెలసె
 విస్ఫులింగములటు వినువీధి సంతట
 దహను బాటికిఁగప్పి తరలఁ జూచు

యూతుధానులు కూరిచక్రహతులు సగుచు
 నర్జునాశుగతఙ్కి నాహార మగుచు
 భరణిఁ బడ వారి నెల్లర దగ్ధులుగను
 జేసె వైశ్వా నరుండతి శ్రీఘముగను.

౧౬౬.

ఉ॥ తక్షకరక్షణమ్మను హితమ్మ మదిక బెరరేప నాసహ
 స్రాక్షుండు రోషమాకృతిని నందినరీతిని నత్యుదగ్రరూ
 డ్దేక్షణుడై ఘనమ్మల ననేకములక గుమిగూర్చి సేన క
 ద్యక్షుండు తానయై నడచె నభ్ర పథంబున వేడ్కమీఱఁగా

౧౬౭.

తే॥శీ॥ కనఁదటిన్తయతర్జి నీకాంతి వెలయ
 జగములెల్లను గలఁచు గర్జనలు మీఱ
 దావదహనుని మాడ్కినిఁ దర్జనముల
 నాకసముఁజేరె నా బలాహతుండు వడిని.

౧౬౮.

తే॥ అనలమునఁబుట్టు మీడుగురు లంతరాశ
 మునను ధూమముతోఁగూడి ముసరికొనఁగ
 స్తనితముల మించుదీగెల వనదరూప
 నిశ్చయజ్ఞాన మలవడె నిర్జరులకు.

౧౬౯.

కం॥ అనలునిపైఁ గనఁబడు నా
 వనధారల దైర్ఘ్య మమరవారణ హస్తం
 బునుమించి భువనమంటప
 ముఖ స్ఫుటికస్తంభమనెడి బుద్ధినిఁగఱపెక.

౧౭౦.

ఆ॥ వె॥ జలదధారవలన జ్వలనుడుచిక్కిన
 రోషపావకమున రోజుచుండు
 నరుడు బాణకోటి నురుదృఢముగ వియ
 న్నారమెల్లగప్పి మహితుడయ్యె.

౧౭౧.

సీ॥ శుచికి వితానత శోభిల్లు శరకూట
 తల జలదాసారజలము లెగిరి
 దిగబడ జాటుచుఁబొగచూరి యూలయె
 చిత్రభిత్తి కలయి చెలువు మీఁతె
 నత్తజ్జీ దక్షకు మత్తకాసిని తన
 తనయునితోఁగూడి దహనుదాడి
 తప్పించిఁకొని పోవుదారిని నరశర
 మున గతశిరయయి వనరుచుండఁ

తే॥ గీ॥ చాకశాసనుఁ డుల్బణవర్షధార
 నిజసుతు మనంబుఁగలఁచి యానెయ్యుతనయు
 నశ్వసేనుని మాతృపుష్పాగ్రయుతుని
 గాచి కీర్తిధనంబును గాంచె నపుడు.

౧౭౨

తే॥ గీ॥ శీర్షమాత్రము శేషించి చిన్నదేహుఁ
 డశ్వసేనుడు శరణి యర్యమాత్మ
 జూని సరసజేరె. సురపతి వనవినాశ
 మునకు సుహృదుని వనితచావునకుఁగనలి

౧౭౩

క॥ కుపితుడయి కులశముంగొని
 సువర్వపతి యనికివెడలఁ జూచి వెస్క ది
 క్పతులతనిఁ గలయె యాదవ
 పతినిఁ ఫల్గునునిదాఁకె బ్రతికృతిరతుడై.

౧౭౪.

క॥ వివిధాయుధవర్షము యా

దవపతియు న్నరుడు నిలువఁ దలయూఁచుచు సం

స్తవమొనరిచి చూచె ముని

ప్రవరుడు కలహాశనుండు భరితముదుండె.

౧౭౫.

క॥ సురలను గెలిచినవానిని

శరచూర్ణిత దారుణాశ్శజాలుని సుతునిక

నరునక శరకుశలత మఱి

నరయక నిర్జరవరేణ్యుడాజీని నిలిచెక.

౧౭౬.

చ॥ నిలిచి మహేంద్రవర్షతము నిట్టనజేలిచి రత్నరశ్మిచం

చలరుచిచే నశీకసురచాపముఁ బోలుచునున్న శృంగముక

గలఁచి సురేశుండా నరుని కాయముదాఁకఁగ నేయఁబూనక

బలికె నుదంచితంబుగ నభం బమరేశునిఁ గూర్చి యివ్వధిక.

౧౭౭.

చ॥ సురపతి! యేనిచెల్పిఁగని నూనునినైనను జూడకీపు సం

గరమొనరింపఁ జూఁగతివి కానఁగ నానుహృదుండు లేడిఁటక

దరలెఁగురుక్షితిన్దనఁగ దైవవశంబునఁ, బోరు మానుమా,

నరహరులక జయింపనగునా? నగుబాటగుఁగాక యేరికిక.

౧౭౮.

క॥ ఆమాటలువిని మఱువు

డేమియు మారాడకేగె నింటికి నపుడా

దామోదర నరులూఁదిరి

యామోదముతోడ శంఖ మమితనదాప్తిక.

౧౭౯.

చ॥ అటుల దివౌకసాధిపతి యాహవమున్విడి వీటికేగఁగా

బటుతర నీరదాకృతిని భాసిలు నాతనిసేన యంతయుక

చటులగతిక బలాయనము సంస్తవనీయ మటంచుఁబాటె నం

తట శుచి తా యుగాంతకుండు నా వనమెల్లదహించెదృప్తిగక.౧౮౦.

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పుట	పద్యం	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
2	9	12	చంచలమ్మపుకా	చంచలమ్మపుకా
5	26	24	వంకురిప	వంకురింప
7	30	23	చుండంగ	చుండంగ
10	50	16	వసుధేశ?	వసుధేశ
"	"	"	నీనుతుని	నీనినువు
11	50	23	జారుతరంబుగ	జారుతరంబుగ
12	59	9	దినదిమున	దివదినమున
21	102	17	వెల నెను	వెల సెను
56	94	8	హ్రదంబుమాడ్కి	హ్రదంబుమాడ్కిని
61	123	13	బోలదె	బోలదే
74	33	23	లబ్ధ	లబ్ధ
78	60	24	కలితంబగుమంత	కలితంబగుమంత్ర
77	49	4	సుకృతవశమున	సుకృతవశమున
84	91	8	చెల్వలు	చెల్వలు
90	125	6	వెలార్పు	వెలార్పు
95	151	20	జనెనొ	చ నెనొ
96	153	15	క్షుధితుడను	క్షుధితుడను
98	160	2	జనుతజ్జనింగరి	జనుతజ్జనింగరి
100	174	21 & 22	<div> <div> <p>మనకు-చయికులశముం</p> <p>గారి ముప్పవతియనికె</p> <p>ఇది అంగి వెంగి నె.</p> </div> <div> <p>అనుతమలిశ మునింగ్రం</p> <p>ఇతి నేగ నెకొ నుచుగక్కి</p> <p>కుంగనుచు ది.</p> </div> </div>	

